

52275

ÇUKUROVA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TÜRK DİLİ VE EDEBİYATI ANABİLİM DALI

ER TÖŞTÜK
DESTANINDA
BİLDİRME KIPLERİ
ÇEKİMLERİ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

HAZIRLAYAN
ÇAŞTEGİN TURGUNBAEV

DANIŞMAN
PROF.DR. ŞÜKRÜ HALUK AKALIN

ADANA-1996

T.C. YÜKSEKÖĞRETİM KURULU
DOKÜMANTASYON MERKEZİ

İÇİNDEKİLER

İÇİNDEKİLER.....	2
ÖN SÖZ.....	4
KAYNAKÇA.....	5
BİLDİRME KİPLERİ ÇEKİMLERİ.....	7
1. GEÇMİŞ ZAMAN (ÖTKÖN ÇAK).....	7
1.1. BELİRLİ GEÇMİŞ ZAMAN (ÇAKINKI AYKIN ÖTKÖN ÇAK).....	7
1.1.1. BELİRLİ GEÇMİŞ ZAMANIN OLUMSUZU.....	8
1.1.2. BELİRLİ GEÇMİŞ ZAMANIN SORU ve OLUMSUZ SORU ŞEKLİ.....	9
1.1.3. BELİRLİ GEÇMİŞ ZAMANIN HİKAYESİ (BAYIRKI AYKIN ÖTKÖN ÇAK).....	11
1.1.4. BELİRLİ GEÇMİŞ ZAMANIN RİVAYETİ (BAYIRKI AYKIN ÖTKÖN ÇAK).....	11
1.1.5. BELİRLİ GEÇMİŞ ZAMANIN RİVAYETİNİN OLUMSUZ ŞEKLİ.....	12
1.1.6. BELİRLİ GEÇMİŞ ZAMAN RİVAYETİNİN SORU ŞEKLİ.....	12
1.1.7. EK FİİLİ ÇEKİMİNDE KULLANILAN -LE BELİRLİ GEÇMİŞ ZAMAN EKİ VE ÇEKİMİ.....	13
1.2. UMUMİ BELİRLİ GEÇMİŞ ZAMAN (CALPI AYKIN ÖTKÖN ÇAK).....	14
1.2.1. UMUMİ BELİRLİ GEÇMİŞ ZAMANIN OLUMSUZ ŞEKLİ.....	15
1.2.2. UMUMİ BELİRLİ GEÇMİŞ ZAMANIN SORU ŞEKLİ.....	16
1.2.3. "DIR"LI UMUMİ BELİRLİ GEÇMİŞ ZAMAN.....	17
1.3. UMUMİ GEÇMİŞ ZAMANIN RİVAYETİ (CALPI BAYIRKI ÖTKÖN ÇAK).....	18
1.3.1. EK FİİL ÇEKİMİYLE YAPILAN BELİRSİZ GEÇMİŞ ZAMANIN OLUMLU VE SORU ŞEKLİ.....	19
1.4. ADET İFADELİ GEÇMİŞ ZAMAN (ADAT ÖTKÖN ÇAK).....	20
1.4.1. ADET İFADELİ GEÇMİŞ ZAMANIN RİVAYETİ.....	21
1.4.2. ADET İFADELİ GEÇMİŞ ZAMANIN OLUMSUZ ŞEKLİ.....	22
1.5. ÖĞRENİLEN GEÇMİŞ ZAMAN (KAPISKI ÖTKÖN ÇAK).....	22
1.5.1. ÖĞRENİLEN GEÇMİŞ ZAMANIN OLUMSUZ ŞEKLİ.....	24
2. ŞİMDİKİ ZAMAN (UÇUR ÇAK).....	24
2.1. BASİT ŞİMDİKİ ZAMAN (CÖNÖKÖY UÇUR ÇAK).....	24
2.1.1. ŞİMDİKİ ZAMANIN OLUMSUZU.....	26
2.1.2. BASİT ŞİMDİKİ ZAMANIN II. TİPİ.....	27
2.1.3. BASİT ŞİMDİKİ ZAMAN HİKAYESİ.....	27
2.1.4. BASİT ŞİMDİKİ ZAMANIN HİKAYESİNİN SORU ŞEKLİ.....	28
2.1.5. BASİT ŞİMDİKİ ZAMANIN RİVAYETİ.....	28
2.1.6. BASİT ŞİMDİKİ ZAMANIN RİVAYETİNİN SORU ŞEKLİ.....	29
2.2. BİRLEŞİK ŞİMDİKİ ZAMAN (TATAAL UÇUR ÇAK).....	30
2.2.1. BİRLEŞİK ŞİMDİKİ ZAMANIN OLUMSUZU.....	32
2.2.2. OLUMSUZ BİRLEŞİK ŞİMDİKİ ZAMANIN SORUSU.....	33
2.2.3. YARDIMCI FİİLLERLE KURULAN ŞİMDİKİ ZAMAN HİKAYESİ.....	34
2.2.4. YARDIMCI FİİLLERLE KURULAN ŞİMDİKİ ZAMANIN HİKAYESİNİN RİVAYETİ (KATMERLİ BİRLEŞİK ÇEKİM).....	34
3. GELECEK ZAMAN (KELER ÇAK).....	35
3.1. BELİRLİ GELECEK ZAMAN (AYKIN KELER ÇAK).....	35
3.1.1. BELİRLİ GELECEK ZAMANIN SORU ŞEKLİ.....	37
3.1.2. BELİRLİ GELECEK ZAMANIN OLUMSUZU.....	37
3.1.3. BELİRLİ GELECEK ZAMANIN OLUMSUZUNUN SORU ŞEKLİ.....	38
3.2. BİRLEŞİK BELİRLİ GELECEK ZAMANIN 1. TİPİ.....	38
3.2.1. BİRLEŞİK BELİRLİ GELECEK ZAMANIN 1. TİPİNİN OLUMSUZU.....	39
3.2.2. BİRLEŞİK GELECEK ZAMANIN 1. TİPİNİN OLUMSUZ SORU ŞEKLİ.....	39
3.3. BİRLEŞİK BELİRLİ GELECEK ZAMANIN 2. TİPİ.....	40
3.4. BELİRLİ GELECEK ZAMANIN HİKAYESİ.....	40
3.4.1. BELİRLİ GELECEK ZAMANIN HİKAYESİNİN OLUMSUZ ŞEKLİ.....	41

3.4.2. BELİRLİ GELECEK ZAMANIN HİKAYESİNİN SORU ŞEKLİ.....	41
3.5. BELİRLİ GELECEK ZAMANIN RİVAYETİ.....	42
3.5.1. BELİRLİ GELECEK ZAMANIN RİVAYETİNİN OLUMSUZ ŞEKLİ.....	42
3.5.2. BELİRLİ GELECEK ZAMANIN RİVAYETİNİN SORU ŞEKLİ.....	42
3.5.3. BELİRLİ GELECEK ZAMANIN RİVAYETİNİN OLUMSUZ SORU ŞEKLİ.....	43
3.6. BELİRSİZ GELECEK (GENİŞ) ZAMAN (ARSAR KELER ÇAK).....	43
3.6.1. BELİRSİZ GELECEK ZAMANIN SORU ŞEKLİ.....	44
3.6.2. BELİRSİZ GELECEK (GENİŞ) ZAMANIN OLUMSUZ ŞEKLİ.....	44
3.7. BELİRSİZ GELECEK (GENİŞ) ZAMANIN HİKAYESİ.....	45
3.7.1. BELİRSİZ GELECEK ZAMANIN HİKAYESİNİN SORU ŞEKLİ.....	46
3.7.2. BELİRSİZ GELECEK ZAMANIN HİKAYESİNİN OLUMSUZ ŞEKLİ.....	46
3.7.3. BELİRSİZ GELECEK ZAMANIN HİKAYESİNİN OLUMSUZ SORU ŞEKLİ.....	46
3.8. BELİRSİZ GELECEK ZAMANIN RİVAYETİ.....	47
3.8.1. BELİRSİZ GELECEK ZAMANIN RİVAYETİNİN SORU ŞEKLİ.....	47
3.8.2. BELİRSİZ GELECEK ZAMANIN RİVAYETİNİN OLUMSUZ SORU ŞEKLİ.....	47
METİNLER.....	49
ER TÖŞTÜK.....	50
ER TÖŞTÜK DESTANI ÇEVİRİSİ.....	107

ÖN SÖZ

Kırgızlar çok köklü ve zengin bir folklorla sahiptirler. Bu folklor mirasının en önemli öğelerinden biri Manas Destanıdır. Manas destanı zengin muhtevasıyla dünyanın her tarafında tanınan ve bilinen bir destandır. Ancak Kırgızların bu kadar büyük üne sahip olmayan başka destanları da vardır: Er Töştük, Er Tabıldı, Kocacaş vb.

Biz bu çalışmada Er Töştük destanını kendimize inceleme konusu olarak seçtik.

Er Töştük destanının yalnız Kırgızlara ait olduğunu söylemek büyük bir yanlışlık olacaktır. Çünkü bu destan Yir Tüşlük ve Er Töslük adlandırmalarıyla Batı Sibiryaya Tatarları ve Kazak Türkleri arasında da anlatılmaktadır.

Er Töştük destanı ilk olarak Alman asıllı Rus araştırmacı V.V. Radloff tarafından 1861-68 yılları arasında Kırgızistan'a yaptığı araştırma gezisi sırasında derlenmiştir. İşte bu andan itibaren Er Töştük destanı bir çok Türkologun çalışmalarında inceleme konusu olmuştur. Çeşitli çalışmalar sonucunda Radloff'un derlediği varyantın haricinde Er Töştük destanının başka varyantları da tesbit edilmiştir. Kırgız araştırmacılarından Camgırçı ve Şamen-uulu 1927 yılında yaptıkları araştırmaların sonucunda Er Töştük ile ilgili masalları tesbit etmişlerdir.

1940 yılında ise Kırgız Türkolog Abdrahmanov, Er Töştük destanının yeni bir varyantını derlemiştir. Bunların dışında K.Miftakov'un bu destanının güney Kırgızistan'da söylenen varyantı hakkında topladığı bilgiler bu destan açısından ilgi çekicidir.

Er Töştük destanının en tanınmış varyantı Abdrahmanov'un 1937 yılında Karalayev adlı büyük Manasçının ağzından derlediği varyanttır. Rusçaya ve Fransızcaya da çevrilen Abdrahmanov'un derlediği bu varyant, bu destanla ilgili bütün çağdaş incelemelerin malzemesini teşkil etmiştir.

Ancak yapılan çeşitli çalışmalara rağmen Er Töştük destanı Türkiye'de pek tanınmamaktadır. Bu çalışmamızın, destanı Türk okuyucularına ulaştıracak bir köprü olacağına ve bilgi boşluğunu dolduracağına inanıyoruz.

Çalışmamıza destan metnini Lâtin kaynaklı Türk yazısına çevirerek başladık. V.V.Radloff'un Proben'inde yer alan Er Töştük Destanı Kırgız Türkolog Süleyman Kayıpov tarafından düzeltmelerle yayımlanmıştır. Biz, çalışmamızı S.Kayıpov'un yayımladığı bu metin üzerinde yapmış bulunmaktayız. Destan metni daha sonra Türkiye Türkçesine aktarılmıştır. Çalışmamızın bundan sonraki aşamasında destandaki bildirme kipleri incelenmiştir. Bu amaçla, bildirme kiplerinin yer aldığı bütün cümleler fişlenmiş, çekim kategorilerine göre ayrılmıştır. Kip çekimlerinin açıklamaları S. Kudaybergenov, A.Tursunov ve C. Sıdıkov'un hazırladıkları *Kırgız Adabiy Tilinin Grammatikası* adlı eserden yararlanılarak yazılmıştır. Tezin hacmini gereksiz yere artırmamak için her kipi çekimine beş örnek verilmiştir. Kiplerin farklı anlamda kullanılışları da ayrıca incelenmiştir.

Böyle bir çalışmanın ortaya çıkarılmasında benden yardımlarını esirgemen, saygıdeğer hocam Prof. Dr. Şükrü Halûk Akalın'a, ayrıca çalışmamız esnasında sıcak ilgi ve desteklerini gördüğüm Arş.Gör. Ali Tan ve Arş.Gör. Muna Yüceol Özezen'e sonsuz teşekkürü bir borç bilirim.

Caştegin Turgunbayev

KAYNAKÇA

- Akça, Nurten*; Er Töştük Destanı, Hacettepe Üniversitesi, Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü, Türk Halk Bilimi Anabilim Dalı, Bitirme Tezi, Ankara, 1993
- Çobanoğlu, Özkul*; Lord Raglan'ın Batı Halk Kahramanı Kalıbı Açısından Oğuz Kağan ve Er Töştük Destan Kahramanlarına Bakış, Umay Günay Armağanı, Ankara, 1996, sf.202-209
- Derleme Sözlüğü*, TDK yayınları, 1-12c., Ankara, 1963-1982.
- Ercilasun, Ahmet Bican*; Karşılaştırmalı Türk Lehçeleri Sözlüğü, Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara, 1992
- Eren, Hasan.*; Türkçe Sözlük, 1-2 c., TDK yayını Ankara, 1988.
- Kayıpov S.T.* Problemi poetiki eposa "Er Töştük". Ç I .Giperbola. Sravnenie. Frunze, 1990.
- Kudaybergenov S*; Kırgız adabiy tilinin grammatikası. I b. Fonetika cana morfologiya. "İlim"basması., Frunze, 1980.
- Radloff V.V*; Obraztsı narodnoy literaturı severnih tyurkskih plemenç.,c. V, Nareçiye dikokamennih kirgizov, S.Peterburg, 1885
- Tarama Sözlüğü*, TDK yayınları, 1-8 c ., Ankara, 1963-1977.
- Yudahin K.K.*; Kirgizsko-Russkiy slovar. İzdatelstvo "Sovetskaya Entsiklopediya" Moskova, 1965
- Yudahin K.K.*; Kırgız Sözlüğü, c.I-II, çev. A. Taymas, TDK yayını Ankara, 1988.

İNCELEME

BİLDİRME KIPLERİ ÇEKİMLERİ

1. GEÇMİŞ ZAMAN (ÖTKÖN ÇAK)

1.1. BELİRLİ GEÇMİŞ ZAMAN (ÇAKINKI AYKIN ÖTKÖN ÇAK)

Kırgız Türkçesinde (KT), belirli geçmiş zaman, fiil kök veya gövdesine **-DI/-DÜ** kip ve uygun kişi ekinin getirilmesiyle yapılır.

Şema:

F.K. (gövde) - DI/-DU- kişi eki.

Anlam:

Eylemin, pek yakında, kesin ve şüphesiz olduğunu bildirir.

Çekim:

Teklik.

1. Men F.K.(gövde)-DI/DU - m. "F.K.- DI/-DU - m."

2. Sen F.K.(gövde)-DI/DU - ñ.

Siz F.K. (gövde)-DI/DU - ñIz/ñUz.

3. Al F.K: (gövde)-DI/DU.

Çokluk.

1. Biz F.K.(gövde)-DI/DU - k.

2. Siler F:K.(gövde) -DI/DU - ñAr/ñör.

Sizder F.K.(gövde) -DI/DU - ñIzdAr/ñüzdör/ñuzdar.

3. Alar.F.K.(gövde) - Iş/Uş/ş - DI/DU.

Not: a) "**Siz**" zamiri, "**Sen**" 2.teklik kişinin nezaket şekli, "**Sizder**" de, "**Siler**" 2. çokluk kişinin nezaket şeklidir.

b) 3.çokluk kişi, bütün zaman kiplerinde **-Iş/ -Uş/ -ş** ekin yardımıyla yapılır. Bu ek, kip ve 3.teklik kişi eklerinden önce fiil kök veya gövdenin üzerine gelerek 3.çokluk kişi şeklini türetir.

1. Teklik kişi:

Men kудayга ne **kıldım**?(26) <kıl-dı-m.

Er Төштүк мен **keldim**, (129) <kel-di-m.

Bu cilkını мен **kördüm**(157) <kör-dü-m.

Алты аяактуу ала сору **arıtım**(196) <arıt-tı-m.

Таалайсız болдум, мен **kaldım**(692) <bol-du-m.

Түшмүккө басım ne **koştum**(1097) <koş-tu-m.

2. Teklik kişi:

Sansıp catkan mal *berdiñ*, (20) < ber-di-ñ.

Atandı açka sen *koyduñ* (130) < koy-du-ñ.

Altı ayaktuu ala corgo *aşırđıñ* (415) < aşır-dı-ñ.

Altı ayaktuu ala corgo *arıtıñ* (434) < arıt-tı-ñ.

Taalayluu bolduñ, sen *aldıñ* (724) < bol-du-ñ.

3. Teklik kişi:

Malın otor *aydadı* (7) < ayda-dı.

Eleman bayga kök ögüs *berdi*, (8) < ber-di.

Tizesi sarı suu *boldu*, (14) < bol-du.

Asmandan kara dool cel *keldi*, (27) < kel-di.

Gündö *cattı* üyündö, (36) < cat-tı.

1. Çokluk kişi:

Ak kiyimden *adaştık*, moldo (2020) < adaş-tı-k.

Metnimizde başka örneğine rastlanmamaktadır.

2.,3. çokluk kişi:

Metnimizde örneği bulunmamaktadır.

Genel Türkçeye ait belirli geçmiş zaman çekimi de metnimizde birkaç örnekte kullanılmıştır. *-D°-LAR* kalıbındaki bu çekim şekli KT'de bulunmamaktadır.

3. çokluk kişi:

Atka barıp *mindiler*. (412) < min-di-ler.

Oşo tündö *kondular* (410) < kon-du-lar.

Tañ atkanda *turdular* (411) < tur-du-lar.

Colgo cürüp *kettiler* (413) < ket-ti-ler.

1.1.1 BELİRLİ GEŞMİŞ ZAMANIN OLUMSUZU.

KT, Belirli geçmiş zamanın olumsuzu, fiil kök veya gövdesine ilk önce *-BA/-BO* olumsuzluk ekinin ve ondan sonra *-DI/-DU* kip ve uygun kişi ekinin getirilmesiyle yapılır. Belirli geçmiş zamanın olumsuzu KT'de pek kullanılmayan bir şekildir.

Şema:

F.K. - BA/-BO - DI/-DU - kişi eki.

Çekimi:

Teklik.

1. Men F.K. (gövde) - BA/-BO - DI/-DU - m. "F.K. - mA- DI/-DU - m."

2. Sen F.K. (gövde) - BA/-BO - DI/-DU - ñ

Siz F.K. (gövde) - BA/-BO -DI/-DU- ñİz;ñUz.

3. Al F.K. (gövde) - BA/-BO -DI/-DU.

Çokluk.

1. Biz F.K. (gövde) - BA/-BO - DI/-DU - k.

2. Siler F.K. (gövde) - BA/-BO - DI/-DU - ñAr/ñOr.

Sizder F.K. (gövde) - BA/-BO - DI/-DU - ñİzdAr/ñuzdar/ ñüzdör.

3. Alar F.K. (gövde) - İş/-Uş/-ş - pA/-pO - DI/-DU.

1. teklik kişi:

Maldan kemçil *bolbodum*, (16) < bol-bo-du-m.

Baştan kemçil *bolbodum*, (17) < bol-bo-du-m.

Attan kemçil *bolbodum* (18) < bol-bo-du-m.

Aştan kemçil *bolbodum* (19) < bol-bo-du-m.

Cılkıñdı men *tappadım* (164) < tap-pa-dı-m.

2. teklik kişi:

Kışta kızılın *berbediñ* (132) < ber-be-di-ñ.

Cayında agın *berbediñ* (133) < ber-be-di-ñ.

Nege ukpay *kaldiñ sen* (752) < kal-dı-ñ.

Metnimizde başka örneğine rastlanmamaktadır.

3. teklik kişi:

Kışta kızılın *berbedi* (5) < ber-be-di.

Cayında agın *berbedi* (6) < ber-be-di.

Baybiçe aa *könbödü* (57) < kön-bö-dü.

At koyorgo *bilbedi* (76) < bil-be-di.

Baybiçe sösün *albadı* (102) < al-ba-dı.

Üç çukur *tolbodu* (154) < tol-bo-du.

1., 2., 3. çokluk kişi:

Metnimizde örneği bulunmamaktadır.

1.1.2. BELİRLİ GEÇMİŞ ZAMANIN SORU ve OLUMSUZ SORU ŞEKLİ.

KT, Belirli geçmiş zamanın soru şekli, **-DI/-DU** kip ekini ve uygun kişi ekini almış fiil kök veya gövdesine **-BI/-BU** soru ekinin getirilmesiyle yapılır. Belirli geçmiş zamanın olumsuz soru şeklini kurulabilmesi için sadece fiil kök veya gövdesine diğer eklerden önce **-BA/-BO** olumsuz eki getirilir.

Şema:

a) *Belirli Geçmiş Zamanın soru şekli.*

F.K.(gövde) - DI/-DU - kişi eki - BI/-BU.

b)Belirli Geçmiş Zamanın olumsuz soru şekli.

F.K.(gövde) - BA/-BO - DI/-DU - kişi eki - BI/-BU.

Çekim:

Teklik

1.Men F.K. -(BA/-BO) - DI/-DU - m -BI/-BU. "F.K.-mA-DI/DU - mI"

2.Sen F.K. -(BA/-BO) - DI/-DU - ñ - BI/-BU.

Siz F.K. -(BA/-BO) - DI/-DU - ñIz/-ñUz -BI/-BU.

3.Al F.K. -(BA/-BO) - DI/DU - BI/-BU.

Çokluk.

1.Biz F.K. - (BA/-BO)- DI/-DU - k - BI/-BU.

2.Siler F.K. - (BA/-BO)- DI/-DU - ñAr/-ñOr - BI/-BU.

SizderF.K. - (BA/-BO)- DI/-DU - ñIzdAr/-ñüzdör/-ñuzdar -BI/-BU.

3.Alar F.K. - Iş/-Uş/-ş - (pA/-pO)- DI/-DU - BI/--BU.

a)Belirli Geçmiş Zaman soru şekli.

1.teklik:

Senikiñ tartıp *aldımbı* (637; 640;643;646;649;652) <al-dı-m-bı.

2.teklik:

Maldan kemçil *bolduñbu* (29)<bol-du-ñ-bu.

Baştan kemçil *bolduñbu* (30)<bol-du-ñ-bu.

Anday neme *kördüñbü* (203;205;212;444;)<kör-dü-ñ-bü.

Kudaga kiyit *berdiñbi* (530)<ber-di-ñ-bi.

Men bilgendi *bildiñbi* (1015;1151) <bil-di-ñ-bi.

Çal Kuyruktan kabar *uktuñbu*, moldo (1572) <uk-tu-ñ-bu.

3. teklik :

Tukumum ösörünö *keldibi* (1833)< kel-di-bi.

Başımdı cutarına *keldibi* (1834) <kel-di-bi.

Metnimizde başka örneğine rastlanmamaktadır.

1.,2.,3. çokluk kişi:

Metnimizde örneği bulunmamaktadır.

b)Belirli Geçmiş Zamanın olumsuz soru şekli.

1.teklik kişi:

Metnimizde örneği bulunmamaktadır.

2.teklik kişi:

Debelliñbi Agay Kan (559) <de-be-di-ñ-bi.

Metnimizde başka örneğine rastlanmamaktadır.

3.teklik kişi,1.,2.,3.çokluk kişi:

Metnimizde örneği bulunmamaktadır.

1.1.3 BELİRLİ GEÇMİŞ ZAMANIN HİKAYESİ (BAYIRKI AYKIN ÖTKÖN ÇAK)

KT, belirli geçmiş zamanın hikayesi, **-DI/-DU** kip ekini ve uygun kişi ekini almış fiil kök veya gövdesinden sonra **ele** ek fiilinin getirilmesiyle yapılır. **Ele** "idi" ek fiili, **E**-fiil kökünün ve **-le** belirli geçmiş zaman ekinin birleşiminden türemektedir. **-Le** eki, **-DI** belirli geçmiş zaman ekinin değişmiş şeklidir.

Şema:

F.K.(gövde) - DI/-DU - kişi eki ele.

Anlamı:

a) Olayın anlatıldığı zamandan çok önce gerçekleşmiş olduğunu ve anlatanın bu olayın gerçekleşmesine şahit olduğunu anlatır.

b) Belirli geçmiş zamanın hikayesinin sadece olumlu şekli vardır.

Çekim:

Teklik.

1. Men F.K. - DI/-DU - m ele. "F.K.-DI/DU-idim".

2. Sen F.K. - DI/-DU - ñ ele.

Siz F.K. - DI/-DU - ñIz/-ñUz ele.

3. Al F.K. - DI/-DU - ele .

Çokluk.

1. Biz F.K. - DI/-DU - k ele.

2. Siler F.K. - DI/-DU - ñAr/-ñOr ele.

Sizder F.K. - DI/-DU - ñIzdAr/ -ñuzdar/-ñüzdör ele.

3. Alar F.K. - Iş/-Uş/-ş - DI/-DU ele.

1.,2. teklik kişi:

Metnimizde örneği bulunmamaktadır.

3. Telik kişi:

Cılıkçıga **keldi ele** (152) < kel-di e-le.

Eki cakka **catt'ele** (883) < cat-tı e-le.

Çüdöp kamçı **sald'ele** (1054) < sal-dı e-le.

Cılaylap koyo **berd'ele** (1337) < ber-di e-le.

Üçok camı **öld'ele** (1339) < öl-dü e-le.

Çirenip oosın **aşt'ele** (1335) < aş-tı e-le.

1.,2.,3. çokluk kişi :

Metnimizde örneği bulunmamaktadır.

1.1.4 BELİRLİ GEÇMİŞ ZAMANIN RIVAYETİ (BAYIRKI AYKIN ÖTKÖN ÇAK).

Belirli geçmiş zamanın rivayetinin sadece iki şekli vardır:

1. Olumsuz şekli.

2.Soru şekli.

1.1.5. BELİRLİ GEÇMİŞ ZAMANIN RİVAYETİNİN OLUMSUZ ŞEKLİ.

KT Belirli geçmiş zamanın rivayetinin olumsuzu,-*BA/-BO* olumsuz ekini, -*DI/-DU* kip ve uygun kişi ekini almış fiil kök veya gövdesinden sonra *eken* ek fiilinin gelmesiyle yapılır.*Eken* "miş"ek fiili, *E*-fiil kökünün ve -*ken* belirli umumi geçmiş zaman ekinin birleşiminden türemektedir.

Şema:

F.K.(gövde)- BA/-BO - DI/-DU- kişi eki eken.

Anlamı: Belirli geçmiş zamanın rivayetinin olumsuzu,sadece her hangi bir soru edatıyla yapılan cümlelerde kullanılır ve eylemin çok önce gerçekleştiğini ve bu eylemden duyulan pişmanlığı anlatır.

Çekimi:

Teklik:

1.Men.F.K.- BA/-BO -DI/-DU - m eken. "F.K-mA- mIş - idim"

2.Sen. F.K.- BA/-BO - DI/-DU - ñ eken.

Siz. F.K. - BA/-BO - DI/-DU - ñİz/-ñUz eken.

3.Al. F.K. - BA/-BO - DI/-DU eken.

Çokluk:

1.Biz.F.K. - BA/BO - DI/DU - k eken.

2.SilerF.K. - BA/BO -DI/DU - ñAr/-ñOr eken.

SizderF.K. - BA/BO - DI/DU - ñİzdAr/-ñuzdar/-ñüzdör eken.

3.AlarF.K.- Iş/-Uş/-ş - pA/-pO - DI/DU eken.

1.,2.,3.teklik ve çokluk kişi :

Metnimizde örneği bulunmamaktadır.

1.1.6. BELİRLİ GEÇMİŞ ZAMAN RİVAYETİNİN SORU ŞEKLİ.

KT,belirli geçmiş zaman rivayetinin soru şekli, -*DI/DU* kip ekini ve uygun kişi ekini almış fiil kök veya gövdesinden sonra -*BI* soru ekini almış *eken* ek fiilin gelmesiyle yapılır. -*BI* soru eki "*eken*" yardımcı fiiliyle birleşerek *beken* "*mI imiş*" şeklini vermektedir.

Şema:

F.K.(gövde)- DI/DU - kişi eki beken. "F.K. - mIş - mI - idi - kişi eki "

Çekimi:

Belirli geçmiş zamanın kişi eklerinin çekimi, aynen belirli geçmiş zamanın rivayetinin soru şekli için de geçerlidir.

Metnimizde örneği bulunmamaktadır.

1.1.7. EK FİİLİ ÇEKİMİNDE KULLANILAN -LE BELİRLİ GEÇMİŞ ZAMAN EKİ VE ÇEKİMİ.

OLUMLU ve SORU ŞEKLİ.

1.OLUMLU ŞEKLİ.

Ele ek fiili , *E-* fiil kökünün ve *-le* ekinin birleşiminden oluşmaktadır.

-Le eki de, *-DI* belirli geçmiş zaman ekinin değişmiş şeklidir. *Ele "idi"* ek fiilinin tek başına belli bir anlamı yoktur. Ancak isimlerden sonra geldiğinde onları fiilleştirip belirli geçmiş zaman anlamını vermektedir.

Şema:

İsim ele- kişi eki.

Çekimi:

Teklik.

1. Men. İsim ele-m. "isim + idim".

2. Sen. İsim ele-ñ

Siz. İsim ele-ñiz

3. Al. İsim ele.

Çokluk.

1. Biz. İsim ele-biz.

2. Siler. İsim ele-ñer.

Sizder. İsim ele-ñizder.

3. Alar. İsim ele.

2.SORU ŞEKLİ:

Ek fiil çekimi ile yapılan belirli geçmiş zamanın soru şekli, isimden sonra uygun kişi ekini almış *Bele* ek fiilinin getirilmesiyle yapılır. *Bele "mıydı"* ek fiili, *-BI* soru ekinin ve *Ele* kelimesinin (*bi+ele*) birleşmesinden oluşmaktadır.

Şema:

İsim bele - kişi eki.

Çekim:

Teklik.

1. Men. İsim bele-m. "isim + mI + idim".

2. Sen. İsim bele-ñ.

Siz. İsim bele-ñiz.

3. Al. İsim bele.

Çokluk.

1. Biz. İsim bele-biz.

2. Siler. İsim bele-ñer.

Sizder. İsim bele-ñizder.

3. Alar. İsim bele.

1.,2.teklik kişi:

Metnimizde örneği bulunmamaktadır.

3.Teklik kişi:

Mendey enefñ *cokp'ele*, Töştük,(1079) < cok - pu ele.

Mendey karññ *cokp'ele*, Töştük (1080) < cok-pu ele.

Metnimizde başka örneğine rastlanmamaktadır.

1.,2.,3. çokluk kişi:

Metnimizde örneği bulunmamaktadır.

Metnimizde *ele* ek fiilinin KT'de olmayan "*edi*" ve "*ede*" şekillerine de rastlanmaktadır:

1.teklik kişi:

Unuçak bolçu edim (422) < e-di-m.

Segisekçe *barb'edem*.(1331) < bar-bı e-de-m.

2.teklik kişi:

Takıldagan *kişi ediñ* (697) < kişi e-di-ñ.

Kanday caşık *kişi ediñ* (1322) < e-di-ñ.

3.teklik kişi:

Kara murut *bala edi*(2000) < e-di.

Çıçkan sur atım *ösü edi* ay, moldo (2002) < ösü e-di.

1.çokluk kişi:

Bis soodıger *kişi edik* (2011) < e-di-k.

1.2. UMUMİ BELİRLİ GEÇMİŞ ZAMAN (CALPI AYKIN ÖTKÖN ÇAK).

KT,umumi belirli geçmiş zaman,fiil kök veya gövdesine *-GAn/-GOn* kip ekinin ve uygun kişi ekinin getirilmesiyle yapılır.

Şema:

F.K.(gövde) - GAn/-GOn - kişi eki.

Anlamı:

a) Eylemin çok önce gerçekleştiğini ve bu eylemin kesin olduğunu anlatır.

b) Umumi belirli geçmiş zaman ekini almış *cat-/cür-/otur-/tur-* fiilleri,eylemin çok önce ve belli bir süre içerisinde gerçekleştiğini anlatırlar.Yani bu fiiller hem hareket hem süreklilik ifade ederler.Bu fiillerle yapılan umumi geçmiş zaman, anlam olarak şimdiki zaman hikayesini ifade etmektedir.

Çekimi:

Teklik.

1.Men F.K.-GAn/-GO(n) - m(In)/-m(Un).

"F.K- DI/-DU-m".

2.Sen F.K.- GAn/-GOn - sİñ/-sUñ.

Siz F.K.- GAn/-GOn - sIz/-sUZ.

3. Al F.K.- GAn/-GOn.

Çokluk.

1. Biz F.K. -GAn/-GOn - bİz/-bUz.

2. Siler F.K.-GAn/-GOn - slñAr/-suñAr/-süñör.

Sizder F.K.-GAn/-GOn - slzdAr/-suzdar/-süzdör.

3. Alar F.K.- Iş/-Uş/-ş -kAn/-kOn.

Umumi belirli geçmiş zamanın teklik 1.kişi -GAn-mIn/-GOn-mUn,
- GA-mIn/-GO-mUn ve -GA-m/-GO-m şeklinde de kullanılır.

1.teklik kişi:

Komusumdu *kakkanun* (307,320) <kak-ka-mın.

Kudaydın kulagina *cakkamın* (308,321) <cak-ka-mın.

Kudaydan seni surap *algamun* (309) <al-ga -mın.

İlayıkyap casap *algamın* (323) <al-ga-mın.

Metnimizde başka örneğine rastlanmamaktadır.

2.teklik kişi:

Metnimizde örneği bulunmamaktadır.

3.teklik kişi:

Cangıs kara bee *turgan* (183) < tur-gan.

Sogonçogu çor *bolgon* (303) <bol-gon.

Tisesi sarı suu *bolgon* (304) < bol-gon.

Kuday maldı *caratkan* (452) < carat-kan.

Kolu Kokon *ketken* deyt (1115) < ket-ken.

Karaganñ kanatına kat *kelgen* (1973) < kel-gen.

1.,2.,3. çokluk kişi:

Metnimizde örneği bulunmamaktadır.

1.2.1 UMUMİ BELİRLİ GEÇMİŞ ZAMANIN OLUMSUZ ŞEKLİ.

KT, umumi belirli geçmiş zamanın olumsuz şekli, kip ve uygun kişi ekinden önce, fiil kök veya gövdesinden sonra -BA/-BO olumsuzluk ekinin getirilmesiyle yapılır.

Şema:

F.K.(gövde)-BA/-BO- GAn/-GOn - kişi eki .

Çekimi:

Umumi belirli geçmiş zaman gibi çekimlenir.

1.,2.teklik kişi:

Metnimizde örneği bulunmamaktadır.

3.teklik kişi:

Ayçılık sayıp *cetpegen* ,Kencem (719) < cet-pe-gen.

Çilçılık sayıp *cetpegen* ,Kencem (721) < cet-pe-gen.

Metnimizde başka örneğine rastlanmamaktadır.

1.,2.,3. çokluk kişi:

Metnimizde örneği bulunmamaktadır.

KT, umumi belirli geçmiş zamanın olumsuzluk şeklinin 2.tipi, kişi ekini almış “*Cok*”veya “*Emes*” kelimelerinin, *-GAn/-GOn* kip ekini almış fiil kök veya gövdesinden sonra getirilmesiyle yapılır.

Şema:

F.K.- *GAn/-GOn* *cok/emes* - kişi eki.

Çekimi:

Teklik.

1. Men F.K.-*GAn/-GOn* *cok- mun/emes-min*. “F.K.-*mA-DI/-DU-m*.”

2. Sen F.K.-*GAn/-GOn* *cok-suñ/emes-siñ*.

Siz F.K.-*GAn/-GOn* *cok-suz/emes-siz*.

3. Al F.K.-*GAn/-GOn* *cok/emes*.

Çokluk.

1. Biz F.K.-*GAn/-GOn* *cok-puz./emes-piz*.

2. Siler F.K.-*GAn/-GOn* *cok-suñar/emes-siñer*.

Sizder F.K.- *GAn/-GOn* *cok-suzdar/emes-sizder*.

3. Alar F.K.- *Iş/-Uş/-ş* - *kAn/-kOn* *cok/emes*.

Metnimizde örnekleri bulunmamaktadır.

1.2.2. UMUMİ BELİRLİ GEÇMİŞ ZAMANIN SORU ŞEKLİ.

KT,umumi belirli geçmiş zamanın soru şekli,*-GAn/-GOn* kip ekini ve uygun kişi ekini almış fiil kök veya gövdesinden sonra *-BI/-BU* soru ekinin getirilmesiyle yapılır.

Şema:

F.K.(gövde) -*GAn/-GOn* - kişi eki - *BI/-BU*.

Çekimi:

Teklik.

1. Men F.K.(gövde)-*GAn/-GOn* -*mIn/mUn* -*bl/-bU*.”F.K-*DI/-DU-m-mI*”.

2. Sen F.K.(gövde) -*GAn/-GOn* -*sIñ/-sUñ* - *bl/-bU*.

Siz F.K.(gövde) - *GAn/-GOn* -*sIz/-sUz* - *bl/-bU*.

3. Al. F.K.(gövde) - *GAn/-GOn* - *bl/-bU*.

Çokluk.

1. Biz F.K.(gövde) - GAn/-GOn - bIz/-bUz - bI/-bU.

2. Siler F.K.(gövde) - GAn/-GOn- sIñAr/-suñar/-süñör.

Sızder F.K.(gövde) - GAn/-GOn- sIzdAr/-suzdar/süzdör.

3. Alar F.K. (gövde) - Iş/-Uş/-ş - kAn/-kOn.

1.,2.teklik kişi:

Metnimizde örneği bulunmamaktadır.

3.teklik kişi:

Öpkönü suuga *salgambı* (784) < sal-gan-bı.

Cogorg' el malın *kirgambı* (783) < kır-gan-bı.

Atakem akmak *bolgombu* (527) < bol-gon-bu.

Ene kem bosoy *bolgombu* (528) < bol-gon-bu.

Metnimizde başka örneğine rastlanmamaktadır.

1.,2.,3. çokluk kişi :

Metnimizde örneği bulunmamaktadır.

1.2.3. "DIR" Lİ UMUMİ BELİRLİ GEÇMİŞ ZAMAN.

KT, "dir" li umumi belirli geçmiş zaman, -GAn/-GOn kip ekini almış fiil kök veya gövdesinden sonra uygun kişi ekini almış -dir ekinin getirilmesiyle oluşmaktadır.

Şema:F.K.(gövde)-GAn/-GOn-dIr/-dUr- kişi eki.

Anlamı:

Eylemin geçmişte olup olmadığı anlatanı tarafından tahmin edilir.

Çekimi:

Teklik.

1. Men F.K.(gövde) - GAn/GOn-dIr/dUr-mIn/mUn.

2. Sen F.K.(gövde) - GAn/-GOn-dIr/-dUr-sIñ/-sUñ

Siz F.K.(gövde) - GAn/-GOn-dIr/-dUr-sIz/-sUz.

3. Al F.K.(gövde) - GAn/-GOn-dIr/-dUr.

Çokluk.

1. Biz. F.K.(gövde) - GAn/-GOn -dIr/-dUr - sIñ/sUñ.

2. Siler.F.K.(gövde) - GAn/-GOn -dIr/-dUr - sIñAr/-suñar/süñör.

Sızder.F.K.(gövde) - GAn/-GOn -dIr/-dUr - sIzdAr/-suzdar/-süzdör.

3. Alar.F.K.(gövde) - Iş/Uş/ş - Gan/-GOn - dIr/-dUr.

Metnimizde bu kipe ait örnekler bulunmamaktadır.

1.3. UMUMİ GEÇMİŞ ZAMANIN RİVAYETİ (CALPI BAYIRKI ÖTKÖN ÇAK).

KT,umumi geçmiş zamanın rivayeti,-*GAn/GOn* kip ekini almış fiil kök veya gövdesinden sonra,uygun kişi ekini almış *Eken* ek fiilinin getirilmesiyle oluşur.*Eken*“*imış*”ek fiili,*E-* fiil kökünün-*GAn/-GOn* kip ekiyle birleşmesinden oluşur.

F.K.(gövde) - *GAn/-GOn* eken-kişi eki

Anlamı:

a)Geçmişte olmuş olayın anlatanın aklına konuştuğu an geldiğini bildirir (eğer bu olay anlatanın kendi başından geçmişse).

b)Eylem başkalarıyla ilgiliyse eylemin gerçekleşip gerçekleşmediği anlatan tarafından tahmin edilir.

c)*Cür-/cat-/otur-/tur-* fiiliyle yapılan umumi geçmiş zaman rivayeti, başkaları tarafından anlatılan eylemin belirli bir geçmişte ve süreklilik niteliğinde olduğunu anlatır.Anlam olarak şimdiki zamanın rivayetini ifade etmektedir.

Çekimi:

Teklik.

1.Men F.K.(gövde) - *GAn/-GOn* eken-min. "F.K.- mİş/mUş-m".

2.Sen F.K.(gövde) - *GAn/-GOn* eken- siñ.

Siz F.K. (gövde) - *GAn/-GOn* eken-siz.

3. Al F.K. (gövde) - *GAn/-GOn* eken.

Çokluk.

1.Biz F.K. (gövde) - *GAn/-GOn* eken-biz.

2.Siler F.K.(gövde) - *GAn/-GOn* eken-siñer.

Sizder F.K.(gövde) - *GAn/-GOn* eken-sizder.

3.Alar F.K.(gövde) - *Iş/-Uş/-ş -kAn/-kOn* eken.

1.,2.teklik kişi:

Metnimizde örneği bulunmamaktadır.

3.teklik kişi.

Olturgan eken deyt (431) <oltur-gan eken.

Segis söökö, bir bogok *turgan eken* (461) < tur-gan eken.

Bir alp anda *catkan eken* .(1117) < cat-kan eken.

Üyün tigip *koygon eken* (749) < koy-gon eken.

Metnimizde başka örneğine rastlanmamaktadır.

1.,2.,3., çokluk kişi:

Metnimizde örneği bulunmamaktadır.

1.3.1.EK FİİL ÇEKİMİYLE YAPILAN BELİRSİZ GEÇMİŞ ZAMANIN OLUMLU VE SORU ŞEKLİ.

1.OLUMLU ŞEKLİ.

Eken ek fiili,*E*-fiil kökünün ve *-ken* kip ekinin birleşiminden oluşmaktadır *-Ken* eki, *-GAn/-GOn* umumi belirli geçmiş zamanın ekinin sessiz ve sesli uyum kurallarına göre değişmiş şeklidir.*Eken* "imiş" ek fiilinin tek başına belli bir anlamı yoktur.Fakat, ek fiil, bütün isimlerin sonuna gelerek onları hem fiilleştirir hem onlara belirsiz geçmiş zaman anlamını kazandırmaktadır.

Şema :

İsim - eken - kişi eki.

Çekim:

Teklik

1.Men. İsim-eken-min

"İsim + mİş/mUş + m".

2.Sen. İsim-eken-siñ.

Siz. İsim-eken-siz.

3.Al. İsim-eken.

Çokluk.

1.Biz. İsim-eken-biz.

2.Siler. İsim-eken-siñer.

Sizder. İsim-eken-sizder.

3.Alar. İsim-eken.

1.teklik kişi:

Metnimizde örneği bulunmamaktadır.

2.teklik kişi:

Sen caman *bay ekensiñ* (31) < bay e-ken- siñ.

Baykuş *kelin ekensiñ* (760) < kelin e-ken-siñ.

Kak *baş ekensiñ* (58) < baş e-ken-siñ.

Keret *kelin ekensiñ* (758) <kelin e-ken-siñ.

Metnimizde başka örneğine rastlanmamaktadır.

3.teklik kişi:

Eleman bay *bar eken* (1) < bar e-ken.

Atı cönüñ *kim eken*, cigit (194) < kim e-ken.

Baktası cuka *ton eken*, Töştük (944) < ton e-ken.

Cantakçı añkoo *tas eken* (1230) < tas e-ken.

Bu kanday caman *üy eken* (1266) <üy e-ken.

1.,2.,3. çokluk kişi.

Metnimizde örneği bulunmamaktadır.

2. SORU ŞEKLİ.

Ek fiil çekimiyle yapılan belirsiz geçmiş zamanın soru şekli, bütün isimlerden sonra *Beken* ek fiilinin getirmesiyle yapılır.

Beken, eken ek fiilinin *-BI* soru ekiyle birleşmesinden (*BI-eken*) türemektedir. Uygun kişi ekini almış *Beken* “*mI+imış*” ise, isimlerden sonra gelerek onlara belirsiz geçmiş zamanın sorusu anlamını kazandırır.

Şema:

İsim beken-kışı eki.

Çekim:

Ek-fiil çekimiyle yapılan belirsiz geçmiş zamanın olumlu şekli gibi çekimlenir.

1.,2.teklik kışı:

Metnimizde örneği bulunmamaktadır.

3.teklik kışı:

Ogolo bisçe *barb'eken*, Kencem (713,715,717) < bar bı-eken.

Metnimizde başka örneğine rastlanmamaktadır.

1.,2.,3.çokluk kışı:

Metnimizde örneği bulunmamaktadır.

1.4. ÂDET İFADELİ GEÇMİŞ ZAMAN (ADAT ÖTKÖN ÇAK).

KT, âdet ifadeli geçmiş zaman, kışı eklerinden önce fiil kök veya gövdesinin sonuna *-UUçU/-UçU/-IçU/-çU* kip eklerinden birinin getirilmesiyle yapılır.

Şema:

F.K. - çU -kışı eki.

Anlamı:

Belli bir süre öncesinde gerçekleşmiş olayın veya eylemin geçmişte devamlı olarak gerçekleştiğini, tekrarlanarak âdet haline gelmiş olduğunu anlatır. Anlam olarak geniş zaman hikayesini ifade etmektedir.

Çekimi:

Teklik.

1. Men F.K.(gövde)-UUçU/-UçU/-IçU/-çU -mUn. “F.K.-Ir/Ur-idim”.

2. Sen F.K.(gövde)-UUçU/-UçU/-IçU/-çU-sUñ.

Siz F.K.(gövde)-UUçU/-UçU/-IçU/-çU-sUZ.

3. Al F.K.(gövde)- UUçu/-UçU/-IçU/-çU.

Çokluk.

1. Biz F.K.(gövde) - UUçU/-UçU/-IçU/-çU - bUz.
2. Siler.F.K.(gövde) - UUçU/-UçU/-IçU/-çU - suñar/süñör.
- Sizder.F.K.(gövde) - UUçU/-UçU/-IçU/-çU - suzdar/süzdör.
3. Alar.F.K.(gövde) - Iş/-Uş/-ş/ -çU.

1.,2.teklik kişi:

Metnimizde örneği bulunmamaktadır,

3.teklik kişi:

Tayday möndür *boluçu* (1816) < bol-uçu,

Metnimizde başka örneğine rastlanmamaktadır.

1.,2.,3. çokluk kişi :

Metnimizde örneği bulunmamaktadır.

1.4.1. ÂDET İFADELİ GEÇMİŞ ZAMANIN RİVAYETİ.

KT, âdet ifadeli geçmiş zamanın rivayeti ,*-çU* kip ekini almış fiil kök veya gövdesinden sonra uygun kişi ekini almış *eken* ek fiilinin getirilmesiyle yapılır. Aynı zamanda âdet ifadeli geçmiş zamanın rivayeti *cür-/cat-/otur/tur-* yardımcı fiillerin katılmasıyla da yapılabilir. Bunun için fiil kök veya gövdesinin sonuna ilk önce *-p* ulaç ekini, ardından *-çU* ekinin almış *cür-/cat-/otur/tur-* yardımcı fiillerini ve uygun kişi ekini almış *eken* ek fiilini getirilmelidir.

Şema:

F.K.- çU eken - kişi eki.

Anlamı:

Belirli bir geçmişte, sık sık tekrarlanarak âdet haline gelmiş olayı, anlatanın başkalarından öğrendiğini anlatır. Anlam olarak geniş zaman rivayetini ifade etmektedir.

Çekimi:

Teklik:

1. Men F.K. - çU eken-min.

2. Sen F.K. - çU eken-siñ.

Siz F.K. - çU eken-siz.

3. Al F.K. - çU eken.

Çokluk.

1. Biz F.K. - çU eken-biz.

2. Siler F.K. - çU eken-siñer.

Sizder F.K. - çU eken-sizder.

3. Alar F.K. - Iş;-Uş;-ş - çU eken.

1.,2.teklik kişi:

Metnimizde örneği bulunmamaktadır.

3.teklik kişi:

Cep cürçü eken(1811) < ce-p cür-çü e-ken.

Metnimizde başka örneğine rastlanmamaktadır.

1.,2.,3.çokluk kişi:

Metnimizde örneği bulunmamaktadır.

1.4.2. ÅDET İFADELİ GEÇMİŞ ZAMANIN OLUMSUZ ŞEKLİ.

KT, Ådet ifadeli geçmiş zamanın olumsuzu, uygun kişi ekini almış *Emes* ek filinin,-çU kip ekini almış fiil kök veya gövdesinden sonra getirilmesiyle yapılır.Söz konusu yapıda olumsuzluğu *Emes* ek fiili ifade etmektedir.*Emes* ek fiili, *E-* fiil kökünün *-mAs* olumsuz ekiyle olan birleşiminden ortaya çıkmaktadır.

Şema:

F.K.-çU emes-kışı eki.

Çekimi:

Teklik.

1.Men. F.K.(gövde) - çU emes-min.

"F.K.-mAz - DI - m."

2.Sen. F.K.(gövde) - çU emes-siñ.

Siz. F.K.(gövde) - çU emes-siz.

3.Al. F.K.(gövde) - çU emes.

Çokluk.

1.Biz. F.K.(gövde) - çU emes-piz.

2.Siler. F.K.(gövde) - çU emes-siñer.

Sizder F.K.(gövde) - çU emes-sizder.

3.Alar F.K.(gövde) - Iş/-Uş/-ş -çU emes.

Metnimizde örnekleri bulunmamaktadır.

1.5. ÖĞRENİLEN GEÇMİŞ ZAMAN (KAPISKI ÖTKÖN ÇAK).

KT,öğrenilen geçmiş zaman, fiil kök veya gövdesinin sonuna uygun kişi ekini almış *-(I)ptIr/-(U)ptUr* kip ekinin getirilmesiyle yapılır. *(I)ptIr/-(U)ptUr* eki,-*(I)p* ulaç ekinin ve *-Dir* tahmin ekinin birleşmesinden türemektedir.

Şema:

F.K.-(I)ptIr/-(U)ptUr - kışı eki.

Anlamı:

a) Öğrenilen geçmiş zaman, eylemin geçmişte olduğunu, anlatan tarafından unutulduğunu, ancak konuştuğu an aklına geldiğini anlatır. (Eğer bu olay anlatıcının başından geçmişse).

b) Öğrenilen geçmiş zaman, eylemin başkaları tarafından yapıldığını ve anlatan için beklenmedik bir haber olduğunu anlatır.

c) Öğrenilen geçmiş zaman, çok uzun süre öncesinde gerçekleşmiş veya başkalarından öğrenilmiş olayı anlatır.

d) *Cat-; cür-; otur-; tur-* fiilleriyle yapılan öğrenilen geçmiş zaman, geçmişte uzun süre içinde gerçekleşmiş eylemin, anlatanın konuştuğu an aklına geldiğini veya ansızın başkalarından öğrendiğini, anlatan için beklenmedik bir haber olduğunu anlatır. Anlam olarak şimdiki zaman rivayetini ifade etmektedir.

Çekimi:

Teklik

1. Men F.K. (gövde) - (I)ptIr/-(U)ptUr- mIn/-mUn. "F.K.-mİş/mUş -m".

2. Sen F.K. (gövde) - (I)ptIr/-(U)ptUr- sIn/-sUn.

Siz F.K. (gövde) - (I)ptIr/-(U)ptUr- sIz/-sUz.

3. Al F.K. (gövde) - (I)ptIr/-(U)ptUr.

Çokluk:

1. Biz F.K. (gövde) - (I)ptIr/-(U)ptUr- bIz/-bUz.

2. Siler F.K. (gövde) - (I)ptIr/-(U)ptUr- sInAr/- suñar/-sünör.

Sizder F.K. (gövde) - (I)ptIr/-(U)ptUr- sIzdAr/-suzdar/-süzdör.

3. Alar F.K. (gövde) - İş/-Uş/-ş - (I)ptIr/-(U)ptUr.

-(I)ptIr/-(U)ptUr kip ekinin kısaltılmış *-(I)pIr/-(U)pUr* ve *-(I)p/-(U)p* iki türü vardır. Bu türlerin kullanım ve anlam açısından *-(I)ptIr/-(U)ptUr* ekinden hiç farkı yoktur.

1., 2. teklik kişi:

Metnimizde örneğine rastlanmamaktadır.

3. teklik kişi:

Anda öğö *kalıptur* (919) < kal-ıptır.

At iyessin *taaptır* ay (961) < Tap- ıptır.

Koluñ Kokon *cetiştir* (1119) < cet-ıptır.

Butun Bukar *ketiptip* (1120) < ket-ıptır.

Etegi celek *boluptur* (1958) < bol-ıptır.

Telçiktirip *turuptur* (1969) < tur-ıptır.

1. çokluk kişi:

Bis cetim, cessor *boluppus* (2019) < bol-up-pus.

Calañaç cabır *boluppus*, moldo (2034) < bol-up-pus.

Metnimizde başka örneğine rastlanmamaktadır.

2.,3.çokluk kişi:

Metnimizde örneği bulunmamaktadır.

1.5.1 ÖĞRENİLEN GEÇMİŞ ZAMANIN OLUMSUZ ŞEKLİ.

KT,Öğrenilen geçmiş zamanın olumsuz şekli, fiil kök veya gövdesinin sonuna , **-(D)ptİr/-(U)ptUr** ekinden önce **-BA/-BO** olumsuz ekinin getirilmesiyle yapılır.

Şema:

F.K.(gövde) - BA/-BO - ptİr/-ptUr - kişi eki

Çekimi:

Öğrenilen geçmiş zaman gibi çekimlenir.

Metnimizde örneği bulunmamaktadır

2.ŞİMDİKİ ZAMAN (UÇUR ÇAK)

2.1.BASİT ŞİMDİKİ ZAMAN (CÖNÖKÖY UÇUR ÇAK)

KT Basit şimdiki zaman çekimi, fiil kök veya gövdesine **-A/-O/-y** eklerinden birinin ve uygun kişi ekinin getirilmesiyle yapılır.

Şeması:

F.K.(gövde) - A/-O/-y - kişi eki.

a) Ünsüzle biten fiil kök ve gövdelerin üzerine ses uyum kurallarına göre **-A/-O** ekleri gelir.

b) Ünlüyle biten fiil kök veya gövdelerin üzerine **-y** eki gelir.

Anlamı:

1. Eylemin konuşulduğu an gerçekleştiğini ve devam ettiğini anlatır.

2. **-A/-O** eklerinden birisini ve uygun kişi ekini almış **otur -/tur -/cat-/cür-** fiilleri, bunların önünde gelen isim bulunma durumundaysa şimdiki zaman anlamını, eğer yönelme durumundaysa gelecek zaman anlamını verirler.

3.Bu kip geniş zaman anlamını ifade edebilir.

Not:a)Şimdiki zamanı oluşturan **-A/-O/-y** kip ekleri, belirli gelecek zamanı oluşturmasında da kullanılmaktadır.

b) Kip eklerinden sonra gelen **-t** 3.teklik ve çokluk kişi eki, diğer kişi ekleri gibi zamir kaynaklı değildir. 3.kişiyi bildiren **-t** eki, **tur-** yardımcı fiilinin kısaltılmış şeklidir.

Çekimi:

Teklik.

1.Men F.K. - A/-O/-y - m/-mIn/-mUn; "F.K.- yor - um".

2.Sen F.K. - A/-O/-y - sĪñ/-sUñ;

Siz F.K. - A/-O/-y - sĪz/ sUz;

3.Al F.K. - A/-O/-y - t;

Çokluk.

1.Biz F.K. - A/-O/-y - blz/-bUz;

2.Siler F.K. - A/-O/-y - sĪñAr/-suñar/-süñör.

Sizder F.K. - A/-O/-y - sĪzdAr/-suzdar/-süzdör.

3.Alar F.K. - Iş/-Uş/-ş - A/-O - t;

I. Teklik Kişi:

Coktu istep *kelemin* (211, 379) <kel-e-min

Oynop *aytam* atakem (1719) <ayt-a-m

Senin cayñdı *bilemin* (299) <bil-e-min

Togus kıstı *isteymin* (481) <iste-y-min

Metnimizde başka örneğine rastlanmamaktadır.

2. Teklik Kişi:

Alıstan beri *kelesiñ* , Kencem,(672) <kel-e-siñ

Susap bir çöldöp *kelesiñ* (673) <kel-e-siñ

Metnimizde başka örneğine rastlanmamaktadır.

3. teklik kişi

Kök ögüstü mindi *deyt* (11) <de-y-t

Emi balam ne *ıylayt* (1519) <ıyla-y-t

Atasının moynun *kuçaktayt* (1721) <kuçakta-y-t

Tañdayı tarman *körünöt* (1732) <korün-ö-t

Bir ünü köktö *bolot* (1996) <bol-o-t.

I.,2.,3. Çokluk Kişi: Metnimizde örneğine rastlanmamaktadır.

Metnimizdeki bazı fiil çekimlerinde KT'ye ait olmayan şekillere rastlanmaktadır. KT özelliği göstermeyen bu çekim şekilleri Kazak Türkçesinin özellikleridir.

Kazakçada -A/-O/-y kip ekiyle yapılan şimdiki zamanın 3.teklik kişiyi bildiren eki -*dI/-dU* şeklindedir:

Cel Elemanga *aytadı* (28) < ayt-a-dı.

Caman kıs *aytadı* (213) < ayt-a-dı.

Bir kolu menen *süyödü* (244) < süy-ö-dü

Bir kıs *catırı* üydö (271) < catır - ı.

Konok kaytayın *deydi* ,deyt (524) < de-y- di.

Şimşilep *cıttaladı*,(1453) < cıt al-a-dı.

Seniñ meniñ ogo *okşoydu*. (2092) < okşo-y-du.

KT özelliği göstermeyen *-I(r)/-U(r)* şimdiki zaman ekleri Kırgızcadaki güney diyaleklerinden birine ait özelliktir.

1.teklik kişi:

Enemdin cogun *cokturmun* (1598) < cokto-ur-mun.

Atamdın cogun *cokturmun* (1596) < cokto-ur- mun.

3.teklik kişi:

Kara bee *tuup turu*, (1953) < tuu-p tur-u(r).

Çar İngen *tuup turu* (1954) < tuu-p tur-u(r).

Celmogus kempir *olturu* (1017) < oltur-u.

“*-U(r)/-I(r)*”lı şimdiki zamanın soru şekli.

3.teklik kişi :

Atakem akmak *bolurbu* (590) < bol-ur-bu.

Enekem bosoy *bolurbu* (591) < bol-ur-bu.

2.1.1.ŞİMDİKİ ZAMANIN OLUMSUZU.

KT Basit şimdiki zamanın olumsuzu, fiil kökü veya gövdesine ses uyum kurallarına göre *-BA* veya *-BO* olumsuz ekinin getirilmesiyle, ardından *-y-* şimdiki zaman kipi ve uygun kişi ekinin eklenmesiyle yapılır.

Şema:

Fiil kök (gövde) - BA/-BO - y - kişi eki

Çekimi:

Teklik.

1.Men. F.K.(gövde) - BAy/-BOy -m/-mIn/-mUn. "F.K.-mI-yor-um"

2.Sen. F.K.(gövde) - BAy/-BOy -sİñ/-sUñ.

Siz. F.K.(gövde) - BAy/-BOy -sİz/-sUz.

3.Al. F.K. (gövde) - BAy/-BOy - t.

Çokluk.

1.Biz. F.K. (gövde) - BAy/-BOy - bİz/ -bUz.

2.Siler F.K. (gövde) - BAy/-BOy - sİñA/-suñar/-süñör.

Sizder F.K. (gövde) - BAy/-BOy - sİzdAr/-suzdar/-süzdör.

3.Alar F.K. (gövde)- İş/-Uş - BAy/-BOy - t.

1.teklik kişi:

Bilbeymin , küyööm, *bilbeymin* (1189) <bil- be - y - min.

Metnimizde başka örneğine rastlanmamaktadır.

2. teklik kişi: Metnimizde örneği bulunmamaktadır.

3. teklik kişi:

Soyulgur *cürböyt*, koyober! (1444) < cür - bö - y - t.

Metnimizde başka örneğine rastlanmamaktadır.

1.,2.,3., çokluk kişi: Metnimizde örneği bulunmamaktadır.

2.1.2. BASİT ŞİMDİKİ ZAMANIN II. TİPİ

KT fiil kökü veya gövdesine ses uyum kurallarına göre *-uu/-üü/-oo/-öö* mastar eklerinden birinin ve ardından *-da/-do/-dö* bulunma ekinin getirilmesiyle yapılır.

Şema: F.K.(gövde) - uuda /-üüdö/-oodo/-öödö.

Anlamı: a) Eylemin şu anda gerçekleştiğini ve devam ettiğini bildirir.

b) Basit şimdiki zamanın II. tipi Kırgızcada yeni bir oluşum ve daha çok yazı diline mahsustur.

c) Sadece 3.teklik kişi şeklinde kullanılır..

2.1.3. BASİT ŞİMDİKİ ZAMAN HİKAYESİ.

KT, Basit şimdiki zaman hikayesi, basit şimdiki zaman kip eklerinden birini ve *-t* ekini almış fiillerden sonra, uygun kişi ekini almış *ele* "idi"ek fiilinin getirmesiyle yapılır.

Şema:

F.K.(gövde) - A/-O/-y - t ele - kişi eki.

Anlamı:

Eylemin, belirli bir geçmişte uzun süre içinde gerçekleştiğini bildirir.

Not: Söz konusu yapıda kip eklerinden sonra gelen *-t* eki 3.kişiyi bildirmemektedir. Ek fiillerden önce geldiği durumlarda *-t* eki kalıp niteliğindedir.

Çekimi:

Teklik:

1. Men F.K (gövde) - A/-O/-y -t ele - m(in). "F.K.-(I/U)yor-idi-m"

2. Sen FK (gövde) - A/-O/-y -t ele - ñ.

Siz F.K.(gövde) - A/-O/-y - t ele - ñiz.

3. Al F.K.(gövde) -A/-O/-y - t ele

Çokluk:

1. Biz F.K. (gövde) - A/-O/-y - t ele - k

2. Siler F.K. (gövde) - A/-O/-y - t ele - ñer.

Sizder F.K. (gövde) - A/-O/-y - t ele - ñizder

3. Alar F.K. (gövde) - Iş/-Uş/-ş - A/-O - t ele.

Metnimizde bu kipe ait örnek bulunmamaktadır.

2.1.4. BASİT ŞİMDİKİ ZAMANIN HİKAYESİNİN SORU ŞEKLİ.

KT, "Ele" ek fiili *-bi* soru ekiyle birleşerek (*bi-ele*) *bele* soru şeklini türetir. Uygun kişi ekini almış *Bele* "mi idi" ek fiili, şimdiki zaman kip eklerinden birini ve *-t* ekini almış fiil kök veya gövdesinden sonra gelerek, basit şimdiki zamanın hikayesinin soru şeklini türetir.

Şeması:

F.K. - A/O - t bele - kişi eki.

Not: Söz konusu yapıda kip eklerinden sonra gelen *-t* eki 3.kişiyi bildirmemektedir. Ek fiillerden önce geldiği durumlarda *-t* eki kalıp niteliğindedir.

Çekimi:

Teklik.

1. Men F.K. - A/O/-y - t bele - m(in) "F.K.-(I/U)yor- mI-idi-m"
2. Sen F.K. - A/O/-y - t bele - ñ
- Siz F.K. - A/O/-y - t bele - ñiz
3. Al F.K. - A/O/-y - t bele

Çokluk.

1. Biz F.K. - A/O/y - t bele - k
2. Siler F.K. - A/O/-y - t bele - ñer
- Sizder F.K. - A/O/-y - t bele - ñizder
3. Alar F.K. - Iş/-Uş - A/O - t bele

Metnimizde bu kipe ait hiçbir örneğe rastlanmamaktadır.

2.1.5. BASİT ŞİMDİKİ ZAMANIN RİVAYETİ.

KT Basit şimdiki zamanın rivayeti, şimdiki zamanın kip eklerinden birini ve *-t* ekini almış fiil kök veya gövdesinden sonra, uygun kişi ekini almış *Eken* "imiş" ek fiilinin getirilmesiyle yapılır.

Şema:

F.K.(gövde) - A/O/-y - t eken - kişi eki.

Anlamı:

- a) Anlatanın, şu anda gerçekleşen eylemi başkalarından öğrendiğini anlatır.
- b) Anlatanın eylemi ansızın öğrendiğini anlatır.
- c) Eylemin şu anda gerçekleştiğini ve devam ettiğini belirtmek için kullanılır.

Çekimi:

Teklik.

1. Men F.K. - A/O/-y - t eken - min. "F.K.-(I/U)yor-imiş- im"
2. Sen F.K. - A/O/-y - t eken - siñ

Siz F.K. - A/-O/-y - t eken - siz
3.Al F.K.- A/-O/-y - t eken.

Çokluk.

1. Biz F.K. - A/-O/-y - t eken - biz
2. Siler F.K. - A/-O/-y - t eken - siñer
Sizder F.K. - A/-O/-y - t eken - sizder
3.Alar F.K. - Iş/-Uş/-ş - A/-O - t eken.

1.,2.teklik kişi: Metnimizde örneğine rastlanmamaktadır.

3.teklik kişi:

Bir çınar *turat eken* (1779) < tur - a - t eken.

Metnimizde başka örneğine rastlanmamaktadır.

1.,2.,3.çokluk kişi: Metnimizde örneğine rastlanmamaktadır.

KT özelliği olmayan *I(r)/U(r)* ekleriyle yapılan şimdiki zamanın rivayeti.

3.Teklik kişi:

Coldo bir alp *catır eken* (1643) < cat-ır eken.

Çığıp *baratır eken* (1782) < barat-ır eken.

2.1.6 BASİT ŞİMDİKİ ZAMANIN RİVAYETİNİN SORU ŞEKLİ.

KT "*Eken*"ek fiili, *-bı* soru ekiyle birleşerek (*bl-eken*) "*Beken*"soru şeklini türetir.Uygun kişi ekini almış *Beken* "*ml imiş*" ek fiili, şimdiki zamanın kip eklerinden birini ve *-t* ekini almış fiil kök veya gövdesinden sonra getirilerek, basit şimdiki zaman rivayetinin soru şeklini türetir.

Şema:

F.K.(gövde) - A/-O/-y - t beken - kişi eki.

Çekimi:

Teklik.

1.Men F.K(gövde) - A/-O/-y - t beken -min "F.K.+(I/U)yor ml+idi+m"

2.Sen F.K.(gövde) - A/-O/-y -t beken - siñ

Siz F.K.(gövde) - A/-O/-y -t beken - siz

3.Al F.K.(gövde) - A/-O/-y -t beken

Çokluk.

1.Biz F.K.(gövde) -A/-O/-y - t beken - biz

2.Siler F.K(gövde) -A/-O/-y -t beken - siñer

Sizder F.K.(gövde) -A/-O/-y -t beken - sizder

3.Alar F.K.(gövde) -Iş/-Uş/ -ş - A/-O/-y -t beken.

Metnimizde örneğine rastlanmamaktadır.

2.2. BİRLEŞİK ŞİMDİKİ ZAMAN (TATAAL UÇUR ÇAK)

BİRLEŞİK ŞİMDİKİ ZAMANIN 1. TİPİ.

KT, fiil kök veya gövdesine **-(I)p** ulaç ekinin ve ardından **-A/-O** şimdiki zaman ekinin ve uygun kişi ekini almış **cat-/cür-/otur-/tur-** yardımcı fiillerinden her hangi birinin getirilmesiyle yapılır.

Şema:

F.K.-(I)p cat-/cür-/otur-/tur - A/-O - kişi eki

BİRLEŞİK ŞİMDİKİ ZAMANIN 2. TİPİ.

KT fiil kök veya gövdesine **-a/e** ulaç ekinin ve ardından **-A** şimdiki zaman eki ve uygun kişi ekini almış **cat-** yardımcı fiilin getirilmesiyle yapılır.

Şema:

F.K.- a/e cat -A- kişi eki.

Anlamı:

a) Birleşik şimdiki zaman kipinde esas eylemi ilk kısım, yani esas fiil ifade eder. İkinci kısım, yani yardımcı fiil (**cat-/cür-/otur-/tur-**), esas fiile sıkı bağlanarak eylemin şu anda gerçekleştiğini ve devam ettiğini bildirir. Ancak şimdiki zamanın anlamını verebilmek için bu iki kısmın yan yana gelmesi yeterli değildir. Bunun için esas fiile ulaç, yardımcı fiile kip ve kişi eki getirmelidir. Söz konusu yapıda **cat-/cüt-/otur-/tur-** yardımcı fiilleri **-A/-O/-y** şimdiki zamanın kip ekleri ile aynı şimdiki zamanın fonksiyonunu paylaşmaktadır.

b) Birleşik şimdiki zaman bir bütün olarak 3 özelliğe sahiptir:

1. Birleşik fiil kısımları **-(I)p**; **-a/e** ulaçların yardımıyla birbirine sıkı bağlanarak sağlam bir yapı oluşturur ve birbirinden ayrı kullanılmaz. Aksi takdirde birleşik fiilin verdiği anlamı veremez.

2. Birleşik şimdiki zamanı oluşturan fiiller, bir bütünlük içindeyken, eylemin o anda gerçekleştiğini ve devam ettiğini ifade eder.

3. Yapı olarak bir bütün olduğu için aynı soruya cevap verir ve cümlede yüklem vazifesini görür.

c) Birleşik şimdiki zaman, esas olarak, eylemin o anda gerçekleştiğini ifade etmesiyle birlikte kullandığı esas ve yardımcı fiillerin anlamlarına göre değişik katkı anlamlarını da (eylemin uzunluğunu, zaman zaman tekrarlanarak gerçekleştiğini veya gelişmenin başlangıç noktasında olduğunu) ifade eder. Yani, birleşik şimdiki zaman, zaman anlamıyla birlikte eylemin zaman boyunca nasıl bir şekilde gerçekleştiğini de bildirir.

Bunlardan **Otur-** ile yapılan şimdiki zaman, eylemin o anda gerçekleştiğini ifade eder. **Cat-** ile yapılan şimdiki zaman bir süre önce başlayıp, devam ettiği ve

sonra da devam edeceğini anlatır. *Tur-* ile yapılan şimdiki zaman, eylemin sık sık tekrarlanarak yapıldığını anlatır. *Cür-* ile yapılan şimdiki zaman, eylemin devamlı olarak yapıldığını ve yapılmaya devam edeceğini bildirir, fakat o anda bu eyleme ara verilmiş olduğunu anlatır.

Not: Esas fiil kök veya gövdesinden sonra gelen *-a/e* ulaç ekleri dış şekiyle *-A* şimdiki zaman ekine benzemektedir. Onları birbirinden ayırt etmek zor değildir. Ulaç ekleri, üzerine hiç ek almazlar. Şimdiki zaman eki ise üzerine kişi eki almadan şimdiki zaman ifadesini veremez.

Birleşik Şimdiki Zamanın 1. tip çekimi:

Teklik:

1. Men F.K.(gövdesi) - (I)p cat-/cür-/otur-/tur - A/-O - m/-mIn/-mUn
"F.K.-(I/U)yor- um".
2. Sen F.K.(gövdesi) - (I)p cat-/cür-/otur-/tur - A/-O - sİñ/-sUñ.
- Siz F.K.(gövdesi) - (I)p cat-/cür-/otur-/tur- A/-O - sİz/-sUz.
3. Al F.K.(gövdesi) - (I)p cat-/cür-/otur-/tur- A/-O - t.

Çokluk:

1. Biz F.K.(gövdesi) - (I)p cat-/cür-/otur-/tur- A/-O - bİz/-bUz.
2. Siler F.K.(gövdesi) - (I)p cat-/cür-/otur-/tur- A/O - sİñAr/-sUñOr
- Sizder F.K.(gövdesi) - (I)p cat-/cür-/otur-/tur- A/-O - sİzdAr/-sUzdOr
3. Alar F.K.(gövdesi) - (I)p cat-/cür-/otur-/tur- (I)ş/(U)ş/-ş - A/-O - t.

Metnimizde örneğine rastlanmamaktadır.

Birleşik Şimdiki Zamanın 2. tip çekimi:

Teklik:

1. Men F.K.- a/e cat - a-mın.
2. Sen F.K.- a/e cat -a-sİñ.
- Siz F.K.- a/e cat -a -sİz.
3. Al F.K.- a/e cat -a - t.

Çokluk:

1. Biz F.K.- a/e cat-a-bİz.
2. Siler F.K.- a/e cat-a-sİñar.
- Sizder F.K.- a/e cat-a-sİzdar.
3. Alar F.K.- a/e cat-ıŞ-a-t

Metnimizde örneğine rastlanmamaktadır.

KT özelliğini göstermeyen çekim şekiller.

-A/-O kip eklerini almamış *catır-/cür-/otur-/tur-* yardımcı fiilleri ile yapılan şimdiki zaman daha çok Kazakçanın özelliğidir.

1. teklik kişi:

Balanı alıp *olturmun* (1434) < al-ıp otur-mın.

3. teklik kişi:

Suuda ağıp *kele catır* (778) < kel-e catır.

Kayta *kelip catır* (528) < kel-ıp catır.

Üyün köstöp *kele catır*. (1700) < kel-e catır.

Çırkırap catır eki bala. (1785) < çırkır-ıp catır.

Kenceke *kuçaktap catır* (2109) < kuçakta-p catır.

2.2.1. BİRLEŞİK ŞİMDİKİ ZAMANIN OLUMSUZU

KT, fiil kök veya gövdesine ilk önce *-BA/-BO* olumsuz + *y* ulaç ekinin, ardından da kip ve uygun kişi ekini almış *cat-/cür-/otur-/tur-* yardımcı fiillerinden birinin getirilmesiyle yapılır.

Şema:

F.K (gövde) - BA/-BO+y cat-/cür-/otur-/tur - A/-O - kişi eki.

Not: *-BA/-BO* olumsuz ekini almış esas fiil kök veya gövdesinden sonra gelen *-y* ulaç eki diş şekiyle *-y* şimdiki zaman ekine benzemektedir. Onları birbirinden ayırt etmek zor değildir. *-y* ulaç eki hiç bir zaman üzerine ek almaz. Şimdiki zaman eki ise üzerine kişi ekini almadan şimdiki zaman anlamını veremez.

Çekimi:

Teklik:

1. Men. F.K.-BA/-BO -y cat-/cür-/otur-/tur - A/-O - m/-mIn/-mUn.

“F.K-mI-yor-um”

2. Sen. F.K.-BA/-BO -y cat-/cür-/otur-/tur - A/-O - sIn/-sUñ.

Siz. F.K.-BA/-BO -y cat-/cür-/otur-/tur - A/-O - sIz/-sUz.

3. Al F.K.-BA/-BO -y cat-/cür-/otur-/tur - A/-O - t.

Çokluk:

1. Biz. F.K.-BA/-BO-y cat-/cür-/otur-/tur - A/O - bIz/-bUz.

2. Siler. F.K.-BA/-BO-y cat-/cür-/otur-/tur- A/-O - sInAr/-sUñOr.

Sizder. F.K.-BA/-BO-y cat-/cür-/otur-/tur- A/-O - sIzdAr/-sUzdOr.

3. Alar. F.K.-BA/-BO-y cat-/cür-/otur-/tur- Iş/-Uş - A/-O - t.

1. teklik kişi:

İstep *tappay cürömün* (483) < tap-pa-y cür-ö-mün.

Metnimizde başka örneği bulunmamaktadır.

2.3.teklik kişi; 1.2.3.çokluk kişi: Metnimizde örneğine rastlanmamaktadır.

2.2.2. OLUMSUZ BİRLEŞİK ŞİMDİKİ ZAMANIN SORUSU.

KT ,-(I)p;-a/-e ulaç ekini almış fiil kök veya gövdesinden sonra, -BA/-BO olumsuzluk ekini ,ardından da -y kip ve uygun kişi ekini,son olarak da -BI/-BU soru ekini almış *cat-/cür-/otur-/tur*-yardımcı fiillerinden birinin getirilmesiyle yapılır.

Şema:F.K.-(I)p;-a/-e *cat-/cür-/otur-/tur* -BA/-BO -y- kişi eki -BI/-BU.

Anlamı:Bu kip, soru ve olumsuzluğu kullanarak eylemin o anda gerçekleştiğini belirtmektedir.

Not: Kırgızcada -y eki ulaç ve kip eki olarak görülmektedir. -y eki üzerine her hangi bir kişi ekini aldığı takdirde kip, almadığı takdirde ulaç ekidir.

Çekim :

Teklik:

1.Men.F.K.-(I)p;-a/-e yard. fiil - BA/-BO - y -mIn/mUn - BI/-BU.

“F.K-mI-yor-mu-um”

2.Sen.F.K. -(I)p;-a/-e yard. fiil - BA/-BO - y - sIn/sÜñ - BI/-BU.

Siz.F.K. -(I)p;-a/-e yard.fiil - BA/-BO - y - sIz/-sÜz - BI/-BU.

3. Al.F.K. -(I)p;-a/-e yard.fiil -BA/-BO - y - BI/-BU.

Çokluk:

1.Biz. F.K. -(I)p;-a/-e yard.fiil -BA/BO -y-bIz/-bUz -BI/-BU.

2.Siler F.K. -(I)p;-a/-e yard.fiil -BA/BO-y-sInAr/-suñar/-süñör - BI/-BU.

Sizder F.K. -(I)p;-a/-e yard.fiil-BA/-BO-y-sIzdAr/-suzdar/-süzdör-BI/-BU

3.Alar F.K. -(I)p;-a/-e yard.fiil - Iş/-Uş/-ş -BA/-BO -y-BI/-BU.

1.,2. teklik kişi:

Metnimizde örneğine rastlanmamaktadır.

3. teklik kişi :

İyrektep catpaybı?(1020) <iyrekte -p caı - pa -y -bı.

Too kılıp *kötörüp catpaybı?* (1206) < kötör - üp cat-pa-y-bı.

Ösü miltıktap *kele catpaybı?*(1350) <kel-e cat-pa-y-bı.

Ösü nayzalap *kele catpaybı?*(1351) <kel-e cat-pa-y-bı.

Metnimizde başka örneği bulunmamaktadır.

1.,2.,3., çokluk kişi :

Metnimizde örneğine rastlanmamaktadır.

2.2.3. YARDIMCI FİİLLERLE KURULAN ŞİMDİKİ ZAMAN HİKAYESİ.

KT. **-DI/-DU** Belirli Geçmiş Zaman kip ekini ve uygun kişi eklerini almış **cür-/cat-/otur-/tur-** yardımcı fiillerinden biri, **-(I)p** ulaç ekini almış esas fiilin kök veya gövdesinden sonra gelerek Şimdiki Zamanın Hikayesini oluşturur.

Not: Söz konusu olan yapıda **Cür-/cat-/otur-/tur-** yardımcı fiilleri şimdiki zaman ifadesini vermektedir.

Şema:

F.K.(gövde) - (I)p cat-/cür-/otur-/tur -DI/-DU - kişi eki.

Anlamı:

Eylemin yakın bir geçmişte belli bir süre içinde gerçekleştiğini anlatır.

Çekimi :

Teklik.

1.Men F.K. (gövde) -(I)p cat-/cür-/otur-/tur - DI/-DU - m

“F.K.-(I/U)yor-du-m”

2.Sen F.K. (gövde) -(I)p cat-/cür-/otur-/tur - DI/-DU - ñ.

Siz F.K. (gövde) - (I)p cat-/cür-/otur-/tur -DI/-DU - ñız/ñüz/ñuz.

3.Al F.K. (gövde) - (I)p cat-/cür-/otur-/tur - DI/-DU.

Çokluk.

1.Biz F.K. (gövde) -(I)p cat-/cür-/otur-/tur - DI/DU - k.

2.Siler F.K. (gövde) -(I)p cat-/cür-/otur-/tur - DI/DU - ñar/ñör.

Sizder F.K.(gövde) -(I)p cat-/cür-/otur-/tur-DI/DU-ñızdar/ñüzdör/ñuzdar

3.Alar F.K. (gövde)-(I)p cat-/cür-/otur-/tur - ış/-üş/-ş - DI/-DU.

1.,2.,teklik kişi:Metnimizde örneği bulunmamaktadır.

3.teklik kişi:

Koydu **cayıp cürdü** deyt (12) < cay-ı-p cür-dü.

Iylap cürdü Eleman (15) < ıyla-p cür- dü.

Töştüktün köönü **aylıp turdu** (221) < ayl-ıp tur-du.

Kıya **kesip olturdu** (253) < kes-i-p oltur-du.

Er Töştük **karap turdu** (272) < kara-p tur-du.

Karap **turup cürdü** deyt (1202) < tur-u-p cür-dü.

Çal-Kuyruk boş **karap turdu** (1446) < kara-p tur-du.

Er Töştük **tñdap turdu** (1463) < tñda-p tur-du.

1.,2.,3.çokluk :

Metnimizde örneğine rastlanmamaktadır.

2.2.4. YARDIMCI FİİLLERLE KURULAN ŞİMDİKİ ZAMANIN HİKAYESİNİN RİVAYETİ (KATMERLİ BİRLEŞİK ÇEKİM)

KT,şimdiki zaman hikayesinin rivayeti, **-(I)p** ulaç ekini almış esas fiil kök veya gövdesinden sonra, **-GAn/-GOn** belirli umumi geçmiş zamanın ekini almış

cat-/cür-/otur-/tur- yardımcı fiillerinden birinin ve ondan sonra uygun kişi ekini almış “*eken*” ek fiilinin gelmesiyle yapılır.

Şema:

F.K.(gövde)-(I)p *cat/cür/otur/tur-* GAn/-GOn *eken* -kişi eki.

Anlamı:Bu kip, eylemin geçmişin belli bir müddet içerisinde gerçekleştiğini ve bu eylemi anlatanın işitme yoluyla başkalarından öğrendiğini anlatır. T.T. anlam olarak en yakın karşılığı:Belirli geçmiş zaman rivayetidir.

Çekim:

Teklik.

1.Men F.K.(gövde) - (I)p *cat-/cür-/otur-/tur - GAn/-GOn eken*-min.

“F.K-mİş/-mUş- idi-m”.

2.Sen F.K.(gövde) - (I)p *cat-/cür-/otur-/tur - GAn/-GOn eken*-siñ.

Siz F.K. (gövde) - (I)p *cat-/cür-/otur-/tur -GAn/-GOn eken*-siz

3 Al F.K. (gövde) - (I)p *cat-/cür-/otur-/tur -GAn/-GOn eken*.

Çokluk.

1.Biz F.K. (gövde) - (I)p *cat-/cür-/otur-/tur - GAn/-GOn eken* - biz.

2.SilerF.K. (gövde) - (I)p *cat-/cür-/otur-/tur - GAn/-GOn eken* - siñer.

SizderF.K. (gövde) - (I)p *cat-/cür-/otur-/tur - GAn/-GOn eken* - sizder.

3.Alar F.K.(gövde)- I)p *cat-/cür-/otur-/tur - iş-/üş-/uş -GAn/-GOn eken*.

1.,2.,teklik kişi:

Metnimizde örneği bulunmamaktadır.

3.teklik kişi:

Töştüktün kolu *çığıp catkan eken* (2107) < çık-ı-p cat-kan eken.

Metnimizde başka örneğine rastlanmamaktadır.

3. GELECEK ZAMAN (KELER ÇAK).

3.1.BELİRLİ GELECEK ZAMAN (AYKIN KELER ÇAK).

KT Belirli Gelecek Zaman, fiil kök veya gövdesine *-A/-O/-y* kip eklerinden birinin ve uygun kişi ekinin getirilmesiyle yapılır.

Şema:

F.K.(gövdesi) *-A/-O/-y* - kişi eki.

Anlamı:

a) Eylemin, gelecekte kesin gerçekleşeceğini anlatır.

b) *-A/-O/-y* kip eklerini almış *cat-/cür-/otur-/tur-* fiilleri, önündeki sözcük bulunma durum ekini almışsa şimdiki zaman anlamını, eğer yönelme durum ekini almışsa gelecek zaman anlamını ifade eder.

Not: Belirli gelecek zaman ve basit şimdiki zaman, şekil olarak aynı eklerle oluşturulduğu için birbirine çok benzemektedir. Onları sadece cümle içinde geçen bazı unsurlara göre ayırt edebiliriz.

Çekim:

Teklik.

1. Men F.K. - A/-O/-y - mIn/-mUn/-m. "F.K. - AcAk-Im".

2. Sen F.K. - A/-O/-y - sİñ/-sUñ

Siz F.K. - A/-O/-y - sİz/-sUz.

3. Al F.K. - A/-O/-y -t.

Çokluk.

1. Biz F.K. - A/-O/-y - bİz/-bUz.

2. Siler F.K. - A/-O/-y - sİñAr/-suñar/-süñör.

Sizder F.K. - A/-O/-y - slzdAr/-suzdar/-süzdör.

3. Alar F.K. - İş/-Uş/-ş - A/-O - t.

1. teklik kişi:

Segis uul dus *öltüröm* (136) < öltür-ö-m.

Çal-kuyruk berseñ *köçöm* (545) < köç-ö-m.

Çar-ingen berseñ *çeçem* (546) < çeç-e-m.

Col colooçı col *alam* (656) < al-a-m.

El deseñ eldep *alamın* (1171) < al-a-mın.

Tokup ber men *minemin* (1400) < min-e-min.

2. teklik kişi:

Anı kantip *ciberesiñ* (60) < ciber-e-siñ.

Cay ısıka *kalasıñ* (939) < kal-a-siñ.

Nemeneni *alasıñ* (1770) < al-a-siñ.

Çakşılıkka ne *kılasıñ* (1847) < kıl-a-siñ.

Camandıkka ne *kılasıñ* (1848) < kıl-asıñ.

3. teklik kişi:

Tamanı cuka taş *ötöt* (936) < öt-ö-t.

Töştük *kelet* dedi, - deyt, (1356) < kel-e-t.

Çoyun kulak kiyikke *çıgat* (1483) < çık-a-t.

Çeber *bolot* Bir Bilek (1737) < bol-o-t.

Keçinde *kelet* enebis (1804) < kel-e-t.

1. çokluk kişi:

Emi kaday *kılabıs* Töştügüm? (1352) < kıl-a-bıs.

Asırday karmap *satabıs*, moldo (2022) < sat-a-bıs.

Ak kiyim alıp *kalabıs*, moldo. (2023) < kal-a-bıs.

Kayran kılıp *berebis*, baykuş (2036) < ber-e-bis.

Beker berip *ketebis*, baykuş (2037) < ket-e-bis.

2.,3.,çokluk kişi:

Metnimizde örneği bulunmamaktadır.

3.1.1. BELİRLİ GELECEK ZAMANIN SORU ŞEKLİ.

KT Belirli gelecek zamanın soru şekli, kip ekini ve uygun kişi ekini almış fiil kök veya gövdesinden sonra *-BI/-BU* soru ekinin getirilmesiyle yapılır.

Şema:

F.K. (gövde) -A/-O/-y - kişi eki - BI/-BU.

Çekimi:

Belirli gelecek zaman gibi çekimlenir.

1.teklik kişi:

Metnimizde örneği bulunmamaktadır.

2.teklik kişi:

Munu kalp *aytasıñbı*? (560) < ayt-a-sıñ-bı.

Metnimizde başka örneğine rastlanmamaktadır.

3.teklik,1.,2.,3. çokluk kişi:

Metnimizde örneği bulunmamaktadır.

3.1.2. BELİRLİ GELECEK ZAMANIN OLUMSUZU.

KT olumsuz belirli gelecek zaman, fiil kök veya gövdesinden sonra ilk önce *-BA/-BO* olumsuzluk ekinin ve ondan sonra *-y* kip eki ve uygun kişi eklerinin getirilmesiyle yapılır.

Not: Kırgızcada *-y* ekinin şimdiki ve gelecek zaman fonksiyonları vardır.Bu iki fonksiyonu birbirinden sadece cümle içinde geçen bazı unsurlara göre ayırt edebiliriz.

Şema:

F.K. - BA/-BO-y-kişi eki.

Çekim:

Belirli gelecek zaman gibi çekimlenir.

1.teklik kişi:

Kıyamatta *berbeymin*, ece ay (740) < ber-be-y-min.

Körböymün da, küyböymün, (840) < kör-bö-y-mün.

Körböymün da *küyböymün*, (840) < küy-bö-y-mün.

Kör azabın *tartpaymın*. (867) < tart-pa-y-mın.

Oltursam balam, *turalbaym* (1054) < tural-ba-y-m.

2.,3.,teklük kişi:

Metnimizde örneği bulunmamaktadır.

1. çokluk kişi:

Susundu biz *içpeybis* (387) < iç-pe-y-bis.

Üyüñö bis *kirbeybis*. (388) < kir-be-y-bis.

Metnimizde başka örneğine rastlanmamaktadır.

2.,3. çokluk kişi:

Metnimizde örneği bulunmamaktadır.

3.1.3. BELİRLİ GELECEK ZAMANIN OLUMSUZUNUN SORU ŞEKLİ.

KT, belirli gelecek zamanın olumsuzunun soru şekli, **-BA/-BO** olumsuzluk ekini, **-y** kip ekini ve uygun kişi eklerini almış fiil kök veya gövdesinden sonra **-BI/-BU** soru ekinin getirilmesiyle yapılır.

Şema:

F.K.(gövde) - BA/-BO-y- kişi eki-BI/-BU.

Çekimi:

Belirli gelecek zaman gibi çekimlenir.

1.,2.teklik kişi:

Metnimizde örneği bulunmamaktadır.

3.teklik kişi:

Agay Kandı *çappaybı* (598) < çap-pa-y-bı.

Taş takırçak *kılbaybı* (600) < kıl-ba-y-bı.

Aç bilekten *albaybı* (604) < al-ba-y-bı.

Olco ceser *kılbaybı* (605) < kıl-ba-y-bı.

Kenceñ korluk *bolboybu* (606) < bol-bo-y-bu.

1.,2.,3. çokluk kişi:

Metnimizde örneği bulunmamaktadır.

3.2. BİRLEŞİK BELİRLİ GELECEK ZAMANIN 1. TİPİ.

KT Birleşik belirli gelecek zamanın 1. tipi, **-a/e;-(D)p/(U)p** ulaç ekini almış esas fiil kök veya gövdesinden sonra, **-A/-O/-y** kip ekini ve uygun kişi ekini almış (*cat; cür; otur; tur-fiilleri hariç*) tasviri yardımcı fiillerin getirilmesiyle yapılır

Şema: F.K.(gövde)-a/-e;-(I)p/- (U)p Y.F.K.-A/-O/-y - kişi eki.

“F.K.- AcAk - kişi eki”.

Anlamı:

Birleşik belirli gelecek zamanın bu tipini oluşturan esas fiil, esas eylemi, yardımcı fiil ise, bu eylemin gelecekte nasıl bir biçimde yapılacağını ifade eder. Ancak belirli gelecek zaman anlamını verebilmek için ilk önce esas fiile ulaç, yardımcı fiile kip ve kişi eki getirilmelidir.

Çekimi:

Belirli gelecek zaman gibi çekimlenir.

1. teklik kişi:

Metnimizde örneğine rastlanmamaktadır.

2. teklik kişi:

Cayın *caylap ketesiñ* (938) < cayla-p ket-e-siñ.

Kışın *kıştap ketesiñ*.(940) < kışta-p ket-e-siñ.

Böödö *ölüp kalasıñ* (942) < Öl-üp kal-a-siñ.

Metnimizde başka örneğine rastlanmamaktadır.

3. teklik, 1., 2., 3. çokluk kişi:

Metnimizde örneğine rastlanmamaktadır.

3.2.1. BİRLEŞİK BELİRLİ GELECEK ZAMANIN 1. TİPİNİN OLUMSUZU.

KT, birleşik belirli gelecek zamanın 1. tipinin olumsuzluğu, esas fiilin kök veya gövdesi üzerine gelen *-a/-e;-(I)p/-(U)p* ulaç eklerinden sonra, *-BA/BO* olumsuzluk ekini, *-y* kip ve uygun kişi ekini almış yardımcı fiilin getirilmesiyle yapılır.

Şema:

F.K.(gövde)- a/-e;-(I)p/-(U)p Y.F.K - BA/-BO -y - kişi eki.

Çekimi:

Belirli gelecek zaman gibi çekimlenir.

Metnimizde bu kipe ait örnekler bulunmamaktadır.

3.2.2. BİRLEŞİK GELECEK ZAMANIN 1. TİPİNİN OLUMSUZ SORU ŞEKLİ.

-BI/-BU soru eki, esas fiilin üzerine gelen *-a/-e;-(I)p* ulaç eklerinden sonra, *-BA/BO* olumsuzluk ekini, *-y* kip ve kişi eklerini almış yardımcı fiilin sonuna gelerek birleşik belirli gelecek zamanın olumsuzunun 1. tipinin soru şeklini türetir. Yani soru şeklini türetmek için yardımcı fiili teşkil eden bütün eklerden sonra *-BI/-BU* soru ekinin getirilmesi yeterlidir.

Şema:

F.K:(gövde)-a/e;-(I)p/-(U)p Y.F.K.- BA/-BO-y-kişi eki-BI/-BU.

Çekim:

Belirli gelecek zaman gibi çekimlenir.

Metnimizde bu kipe ait örnekler bulunmamaktadır.

3.3. BİRLEŞİK BELİRLİ GELECEK ZAMANIN 2. TİPİ.

KT, birleşik belirli gelecek zamanın 2. tipi, esas fiilin üzerine gelen -gAnI/-gOnU ulaç ekinden sonra, -A/-O kip ve uygun kişi ekini almış *cat-/cür-/otur-/tur-* fiillerinden birinin getirilmesiyle yapılır.

Şema:

F.K.-gAnI/-gOnU cat-/cür-/otur-/tur -A/-O - kişi eki.

Anlamı:

a) Eylemin yakın bir zamanda gerçekleşeceğini anlatır.

b) Esas olarak eylemin yakın bir zamanda gerçekleşeceğini anlatmasıyla birlikte, kullandığı yardımcı fiillere göre anlam olarak küçük farklılıkları gösterir.

Otur-/Tur- yardımcı fiili:

Eylemin yakın bir zamanda gerçekleşeceğini, şimdi de başlangıç noktasında olduğunu ifade eder.

Cat-/Cür- yardımcı fiili:

Eylemin gelecekte gerçekleşmesinin önceki eyleme göre biraz daha uzun süreceğini ifade eder.

Çekim:

Belirli gelecek zaman gibi çekimlenir.

Metnimizde bu kipe ait örnekler bulunmamaktadır.

3.4. BELİRLİ GELECEK ZAMANIN HİKAYESİ.

KT, belirli gelecek zamanın hikayesi, -A/-O/-y kip eklerinden birini ve -t ekini almış fiil kök veya gövdesinden sonra uygun kişi ekini almış *Ele* ek fiilin getirilmesiyle yapılır.

Şema:

F.K.(gövde) -A/-O/-y - t ele-kişi eki.

Anlamı:

a) Şartlı birleşik cümlelerde, temel cümlenin yüklemi belirli gelecek zamanın hikayesi şeklindeyse, bu yapıyla belirli bir gelecekte şartın gerçekleşmesiyle temel cümledeki eylemin gerçekleşmesinin de mümkün olduğu anlatılmış olur.

b) Aynı şartlı birleşik cümlelerde geçmiş zaman anlamını içeren zarflar varsa, belirli gelecek zamanın hikayesi şeklindeki temel cümlenin yüklemi, eylemin gerçekleşmediğini bildirir.

c) Belirli gelecek zamanın hikayesi geçmişteki olayların tekrarlanarak âdet haline geldiğini anlatmak için kullanılır. Bu olaylar geçmişte anlatanın kendisi tarafından yapılmıştır veya anlatan bu olayların kimin tarafından yapıldığına en başından itibaren şahit olmuştur.

Not: Söz konusu yapıda kip eklerinden sonra gelen *-t* eki 3.kişiyi bildirmemektedir. Ek fiillerden önce geldiği durumlarda *-t* eki kalıp niteliğindedir.

Çekimi:

Teklik.

1.Men F.K.-A/-O/-y - t ele- m. “F.K.- AcAk - idi - m.”

2.Sen F.K.-A/-O/-y - t ele-ñ.

Siz F.K.-A/-O/-y - t ele-ñiz.

3. Al F.K.-A/-O/-y - t ele.

Çokluk.

1.Biz F.K.- A/-O/-y - t ele-biz.

2.SilerF.K.- A/-O/-y - t ele-ñer.

SizderF.K.- A/-O/-y - t ele-ñizder.

3.AlarF.K.- (I)ş/-(U)ş - A/-O/-y - t ele.

Metnimizde bu kipe ait örnek bulunmamaktadır.

3.4.1. BELİRLİ GELECEK ZAMANIN HİKAYESİNİN OLUMSUZ ŞEKLİ.

KT.belirli gelecek zamanın hikayesinin olumsuz şekli, *-BA/-BO* olumsuzluk ekini, *-y* kip ve *-t* ekini almış fiil kök veya gövdesinden sonra uygun kişi ekini almış *Ele* ek fiilinin getirilmesiyle yapılır.

Şema:

F.K.(gövde) - BA/-BO -y -t ele-kişi eki.

Çekimi:

Belirli gelecek zamanın hikayesi gibi çekimlenir.

Metnimizde bu kipe ait örnek bulunmamaktadır.

3.4.2. BELİRLİ GELECEK ZAMANIN HİKAYESİNİN SORU ŞEKLİ.

Ele ek fiili *-BI* soru ekiyle birleşerek *Bele* soru şeklini oluşturur. *Bele* ek fiili, *-A/-O/-y* kip eklerinden birini ve *-t* ekini almış fiil kök veya gövdesinden sonra gelerek belirli gelecek zamanın hikayesinin soru şeklini oluşturur.

Şema:

F.K. - A/-O/-y - t bele-kişi eki.

Çekimi:

Belirli gelecek zamanın hikayesi gibi çekimlenir.

Metnimizde bu kipe ait örnek bulunmamaktadır.

3.5. BELİRLİ GELECEK ZAMANIN RİVAYETİ.

KT, belirli gelecek zamanın rivayeti, *-A/-O/-y* kip ve *-t* ekini almış fiil kök veya gövdesinden sonra uygun kişi ekini almış *Eken* ek fiilinin getirilmesiyle yapılır.

Şema:

F.K(gövde) *-A/-O/-y - t* eken-kişi eki.

Anlamı:

Belirli gelecek zamanın rivayeti, anlatanın, gelecekte gerçekleşecek olan belirli bir eylemi, başkalarından öğrendiğini anlatır.

Not: Söz konusu yapıda kip eklerinden sonra gelen *-t* eki 3.kişiyi bildirmemektedir. Ek fiillerden önce geldiği durumlarda *-t* eki kalıp niteliğindedir.

Çekim:

Teklik.

1. Men F.K.(gövde) *- A/-O/-y - t* eken-min. "F.K.- AcAk - imiş - Im".

2. Sen F.K.(gövde) *- A/-O/-y - t* eken-siñ.

Siz F.K.(gövde) *- A/-O/-y - t* eken-siz.

3. Al F.K.(gövde) *- A/-O/-y - t* eken.

Çokluk.

1. Biz F.K.(gövde) *- A/-O/-y - t* eken-biz.

2. Siler F.K.(gövde) *- A/-O/-y - t* eken-siñer.

Sizder F.K.(gövde) *- A/-O/-y - t* eken-sizder.

3. Alar F.K.(gövde) *- (I)/ş/-(U)ş - A/-O/-y - t* eken.

Metnimizde bu kipe ait örnek bulunmamaktadır.

3.5.1. BELİRLİ GELECEK ZAMANIN RİVAYETİNİN OLUMSUZ ŞEKLİ.

Belirli gelecek zamanın rivayetinin olumsuz şekli, *-BA/-BO* olumsuzluk ekini, *-y* kip ve *-t* ekini almış fiil kök veya gövdesinden sonra uygun kişi ekini almış *Eken* ek fiilinin getirilmesiyle yapılır.

Şema: F.K.- BA/-BO *-y -t* eken - kişi eki.

Çekimi:

Belirli gelecek zamanın rivayeti gibi çekimlenir.

Metnimizde bu kipe ait örnek bulunmamaktadır.

3.5.2. BELİRLİ GELECEK ZAMANIN RİVAYETİNİN SORU ŞEKLİ.

Eken ek fiili *-BI* soru ekiyle birleşerek *Beken* soru şeklini oluşturur.

Uygun kişi ekini almış *Beken* ek fiili, *-A/-O/-y* kip ve *-t* ekini almış fiil kık veya gıkdesinden sonra gelerek, belirli gelecek zamanın rivayetinin soru şeklini oluşturur.

şema:

F.K.(gıkvde) - *A/-O/-y* - *t* beken-kişi eki.

Çekim:

Belirli gelecek zamanın rivayeti gibi çekimlenir.

Metnimizde bu kipe ait örnek bulunmamaktadır.

3.5.3. BELİRLİ GELECEK ZAMANIN RİVAYETİNİN

OLUMSUZ SORU şEKLİ.

KT, belirli gelecek zamanın rivayetinin olumsuz soru şekli, *-BA/-BO* olumsuzluk ekini, *-A/-O/-y* kip ve *-t* ekini almış fiil kık veya gıkdesinden sonra uygun kişi ekini almış *Beken* ek fiilinin getirilmesiyle yapılır.

şema:

F.K.(gıkvde)-*BA/-BO* -*A/-O/-y* - *t* beken-kişi eki.

Çekim:

Belirli gelecek zamanın rivayeti gibi çekimlenir.

Metnimizde bu kipe ait örnekler bulunmamaktadır.

3.6. BELİRSİZ GELECEK (GENİş) ZAMAN (ARSAR KELER ÇAK).

KT, belirsiz gelecek (geniş) zaman, fiil kık veya gıkdesine *-Ar/-Or* kip ekinin ve ardından uygun kişi ekinin getirilmesiyle yapılır.

şema:

F.K.(gıkvde) - *Ar/-Or* - kişi eki.

Anlamı:

Belirsiz gelecek zaman anlam açısından ikiye ayrılmaktadır:

- Eylemin yakın bir gelecekte gerçekteşebileceğini ifade eder.
- Ådet, daimilik, devamlılık ve belli bir nesnenin özellik haline gelmiş eylemini ifade eder.

Çekim:

Teklik:

1. Men F.K.(gıkvde) - *Ar/-Or* - *mIn/-mUn*. "F.K.- (*A/-U/-I*)r - *Im/Um*"

2. Sen F.K.(gıkvde) - *Ar/-Or* - *sİñ/-sUñ*.

Siz F.K.(gıkvde) - *Ar/-Or* - *sız/-sUz*.

3. Al F.K.(gıkvde) - *Ar/-Or*.

Çokluk:

1. Biz F.K.(gıkvde) - *Ar/-Or* - *bİz/-bUz*.

2. Siler F.K.(gıkvde) - *Ar/-Or* - *sİñAr/-suñar/-süñör*.

Sizder F.K.(gövde) - Ar/-Or - sIzdAr/-suzdar/-süzdör.

3Alar F.K.(gövde) - (I)ş/-(U)ş - Ar/-Or.

1.teklik kişi:

Töştük sana *kıların* (1599) < kıl-ar-mın.

Kaktabay kanın *içermin* (1600) < iç-er-min.

Teşpey terin *sorormun* (1601) < sor-or-mun.

Metnimizde başka örneğine rastlanmamaktadır.

2.teklik kişi:

Metnimizde örneğine rastlanmamaktadır.

3.teklik kişi:

Coguñ bolso *tabılar*, cigit (214) < tabıl-ar.

Abuyruñ bolso *cabılar*, cigit (215) < cabıl-ar.

Bu coguñdu *aytar* deyt (355) < ayt-ar.

Aytar kebin bar *bolor* (473) < bol-or.

Seni *kuuar* bu kempir (1042) < kuu - ar.

1.,2.,3.çokluk kişi:

Metnimizde örneği bulunmamaktadır.

3.6.1.BELİRSİZ GELECEK ZAMANIN SORU ŞEKLİ.

KT,belirsiz gelecek zamanın soru şekli, *-Ar/-Or* kip ekini ve uygun kişi ekini almış fiil kök veya gövdesinden sonra *-BI/BU* soru ekinin gelmesiyle yapılır.

Şema:F.K.(gövde) -Ar/-Or - kişi eki-BI/-BU.

Çekim:

Belirsiz gelecek(geniş) zaman gibi çekimlenir.

1.,2.teklik kişi:

Metnimizde örneği bulunmamaktadır.

3.teklik kişi:

Kündö mınday *turarbí?* (1830) < tur-ar-bı.

Ayda mınday *turarbí?* (1832) < tur-ar-bı.

Metnimizde başka örneğine rastlanmamaktadır.

1.,2.,3.çokluk kişi:

Metnimizde örneği bulunmamaktadır.

3.6.2.BELİRSİZ GELECEK (GENİŞ)ZAMANIN OLUMSUZ ŞEKLİ.

KT,belirsiz gelecek zamanın olumsuz şekli, fiil kök veya gövdesinden sonra *-BAS/-BOs* olumsuzluk ekinin ve uygun kişi ekinin getirilmesiyle yapılır.

Şema:

F.K.(gövde) - BAs/-BOs - kişi eki.

Çekimi:

Belirsiz Gelecek zaman gibi çekimlenir.

1.teklik kişi:

Men yürüdü *körbösmün* (1213) < kör-bös-mün.

Ak Kencemdi *körbösmün* (1215) < kör-bös-mün.

Metnimizde başka örneğine rastalanmamaktadır

2.teklik kişi:

Sen üyüdü *körbössün*. (1214) < kör-bös-sün.

Atakeñdi *körbössün* (1216) < kör-bös-sün.

Metnimizde başka örneğine rastlanmamaktadır.

3.teklik kişi:

Sös aytsañ, sös *albas* (1094) < al-bas.

Süylöp aytsañ sös *albas* (1096) < al-bas.

Elin sağınbas er *bolbos* (1756) < bol-bos.

Üyürün sağınbas at *bolbos* (1757) < bol-bos.

Metnimizde başka örneğine rastlanmamaktadır.

1.,2.,3. çokluk kişi:

Metnimizde örneği bulunmamaktadır.

3.7. BELİRSİZ GELECEK(GENİŞ) ZAMANIN HİKAYESİ.

KT,belirsiz gelecek zamanın hikayesi, uygun kişi ekini almış *Ele* ek fiilinin,-Ar/-Orkipekini almış fiil kök veya gövdesinden sonra getirilmesiyle yapılır.

Şema:

F.K.(gövde) - Ar/-Or ele-kişi eki.

Anlamı:

a)Şartlı birleşik cümlelerde temel cümlenin yüklemi belirsiz gelecek zaman şeklindeyse, bu yapıyla şartın gerçekleşmesinin sonucu olarak temel cümledeki eylemin de, yakın bir gelecekte gerçekleşmesinin mümkün olduğu anlatılmış olur.

b)Eylemin geçmişte sık sık tekrarlanıp âdet haline geldiğini bildirir.

Çekimi:

Teklik:

1.Men. F.K. - Ar/-Or - ele -m.

2.Sen. F.K. - Ar/-Or - ele - ñ.

Siz F.K.- Ar/- Or - ele - ñiz

3.Al F.K.- Ar/-Or - ele.

Çokluk:

1. Biz F.K. - Ar/-Or - ele - k.
2. Siler F.K. - Ar/-Or - ele - ñer.
- Sizder F.K. - Ar/-Or - ele - ñizder.
3. Alar F.K. - (I)ş;-(U)ş - Ar/-Or - ele.

Metnimizde bu kipe ait örnek bulunmamaktadır.

3.7.1 BELİRSİZ GELECEK ZAMANIN HİKAYESİNİN SORU ŞEKLİ

KT, belirsiz gelecek zamanın hikayesinin soru şekli, *Ele* ek fiilinin ve *-BI* soru ekinin birleşmesinden oluşan *Bele* ek fiilinin yardımıyla yapılır. Uygun kişi ekini almış *Bele*, *-Ar/-Or* kip ekini almış fiil kök veya gövdesinden sonra gelerek söz konusu olan kipi oluşturur.

Şema:

F.K.(gövde) - Ar/-Or bele - kişi eki.

Çekim:

Belirsiz gelecek zamanın hikayesi gibi çekimlenir.

Metnimizde bu kipe ait örnek bulunmamaktadır.

3.7.2. BELİRSİZ GELECEK ZAMANIN HİKAYESİNİN OLUMSUZ ŞEKLİ

KT, belirsiz gelecek zamanın hikayesinin olumsuz şekli, *-BAs;BOs* olumsuzluk ekini almış fiil kök veya gövdesinden sonra uygun kişi ekini almış "*Ele*" kelimesinin getirilmesiyle yapılır.

Şema:

F.K.(gövde) - BAs/-BOs ele - kişi eki.

Çekimi:

Belirsiz gelecek zamanın hikayesi gibi çekimlenir.

Metnimizde bu kipe ait örnek bulunmamaktadır

3.7.3. BELİRSİZ GELECEK ZAMANIN HİKAYESİNİN OLUMSUZ SORU ŞEKLİ

KT, belirsiz gelecek zamanın hikayesinin olumsuz soru şekli, *-BAs/-BOs* olumsuzluk ekini almış fiil kök veya gövdesinden sonra uygun ekini almış *Bele* ek fiilinin gelmesiyle yapılır.

Şema: F.K.(gövde) - BAs/-BOs bele - kişi eki.

Çekimi:

Belirsiz gelecek zamanın hikayesi gibi çekimlenir.

Metnimizde bu kipe ait örnek bulunmamaktadır.

3.8. BELİRSİZ GELECEK ZAMANIN RİVAYETİ.

KT,belirsiz gelecek zaman, *-Ar/-Or* kip ekini almış fiil kök veya gövdesinden sonra uygun kişi ekini almış *Eken* ek fiilinin getirilmesiyle yapılır.

Şema:

F.K.(gövde) - Ar/-Or eken - kişi eki.

Anlamı:

belirsiz gelecek zamanın rivayeti şeklinde olan fiil cümlelerde sadece soru kelimeleriyle birlikte kullanılabilir.Bu soru kelimelerinin tesiri altında "*Eken*" kelimesi eyleme soru ve tahmin niteliğini verir.

Çekim:

Teklik.

1.Men F.K.(gövde) - Ar;-Or eken-min.

2.Sen F.K.(gövde) - Ar;-Or eken-siñ.

Siz F.K.(gövde) - Ar;-Or eken-siz.

3. Al F.K.(gövde) - Ar;-Or eken.

Çokluk.

1.Biz F.K.(gövde) - Ar;-Or eken - biz.

2.SilerF.K.(gövde) - Ar;-Or eken - siñer.

SizderF.K.(gövde) - Ar;-Or eken - sizder.

3.AlarF.K.(gövde) - (I)ş;-(U)ş - Ar;-Or eken.

Metnimizde bu kipe ait örnek bulunmamaktadır.

3.8.1. BELİRSİZ GELECEK ZAMANIN RİVAYETİNİN SORU ŞEKLİ.

KT,belirsiz gelecek zamanın rivayetinın soru şekli, *-BI* soru ekinin ve *Eken* ek fiilinin birleşiminden oluşan *Beken* ek fiilinin yardımıyla yapılır. Uygun kişi ekini almış *Beken* ek fiili, *-Ar/-Or* kip ekini almış fiil kök veya gövdesinden sonra getirilerek söz konusu olan kipi oluşturur.

Şema:F.K.(gövde) -Ar/-Or beken - kişi eki.

Anlamı: Eylemin yakın bir gelecekte gerçekleşip gerçekleşmeyeceğini soruşturur. Eylemin şüpheli ve soru niteliğinde olduğunu anlatır.

Çekim:

Belirsiz gelecek zaman rivayeti gibi çekimlenir.

Metnimizde bu kipe ait örnek bulunmamaktadır.

3.8.2. BELİRSİZ GELECEK ZAMANIN RİVAYETİNİN OLUMSUZ SORU ŞEKLİ.

KT,belirsiz gelecek zamanın rivayetinın olumsuz soru şekli,*-BAs/BOs* olumsuzluk ekini almış fiil kök veya gövdesinden sonra uygun kişi ekini almış *Beken* ek fiilinin getirilmesiyle yapılır.

Şema:

F.K.(gövde) - BAs/-BOs beken-kişi eki.

Çekim:

Belirsiz gelecek zamanın rivayeti gibi çekilir.

Metnimizde bu kipe ait örnek bulunmamaktadır.

METİNLER

ER TÖŞTÜK

- Eleman bay bar eken,
 Segiz uulu bar eken,
 Sarban bir kulu bar eken.
 Elemanga Sarban kul
 5 Kışta kızılın* berbedi,
 Cayında agın* berbedi,
 Malın otor aydadı,
 Eleman bayga kök ögüs berdi,
 Bir azrak ayrandık koy berdi.
 10 Andan turup Eleman,
 Kök ögüstü mindi deyt,
 Koydu cayıp cürdü deyt.
 Sogonçogu çor boldu deyt,
 Tizesi sarı suu boldu,
 15 Iylap cürdü Eleman:
 -Maldan kemçil bolbodum,
 Baştan kemçil bolbodum,
 Attan kemçil bolbodum.
 Aştan kemçil bolbodum.
 20 E, kadayım, kadayım!
 Sansıp catkan mal berdiñ,
 Segis uul ol berdiñ,
 Sarban degen kul berdiñ,
 Segis uulum kor boldu,
 25 Sarban kulum sar boldu,
 Men kadayga ne kıldım?
 Asmandan kara dool cel keldi,
 Cel Elemanga aytadı:
 - Maldan kemçil bolduñbu?

* *Kızıl* - mec."et"

* *agın* - mec."süt"

- 30 Baştan kemçil bolduñbu?
 Sen caman bay ekensiñ,
 Maliñdi soyup tülöö kıl,
 Kudaydan surap cassañçı!
 Eleman üygö keldi,
- 35 Tülöö kıldı kúdayga,
 Gündö catti üyündö,
 Kudaydın apı boldu,
 Baybiçenin boyuna büttü,
 Baybiçenin cak cetskende,
- 40 Bir erkek bala tuudu.
 Caña tuugan bu bala
 Eki konboy "ene" dedi,
 Altı konboy "ata" dedi,
 Eleman koy cayganda,
- 45 Caña tuugan bu bala
 Cürmölöp turdu ordunan,
 Atasına keldi da:
 -E, atam, atam, -dedi,-
 Üygö kaytıp cat,- dedi,-
- 50 Men bu koydu kaytarayın.
 Ošo uaktan bu bala
 Caygan koydu kaytardı.
 Üydö catkan Eleman
 Baybiçege ayttı deyt:
- 55 - Bu balanı ciberip,
 Maldı aydatıp alayın!
 Baybiçe aa könbödü:
 -Kak baş ekensin Eleman,
 Bu balanın atı cok,
- 60 Anı kantip ciberesin?
 Balanın atın koysokçu!
 Andan turup Eleman,
 Koylorunan bir koydu,
 Soyup saldı Eleman,
- 65 Eli curtun çakırdı,
 Eline et tarttı deyt,
 Eli etke toygon soñ,

- Balamı kolunan alıp,
Cetelep çıktı Eleman:
- 70 -Balama at koy!-dedi,
Anda turgan elderdin
Ak sakalı kara sakaldı karadı,
Kara sakalı ker muruttuunu karadı,
- 75 Ker muruttuu bos uuldu karadı
At koyorgo bilbedi.
Ak sakalduu bir adam
Kelip tura kaldıdeyt:
- 80 -Baştı cegen akeyler,
Başındı ce, dedi, deyt,
Töştü cegen akeyler,
Töşüñdü ce, dedi, deyt,
Mının atın men koysom,
Kudaydın raymı tiygen,
- 85 Er Töştük at bolsun!
Töştük koydu kaytardı,
Üydö catkan Eleman,
Baybiçege aytı deyt::
-Er Töştüktü ciberip,
- 90 Maldı aydatıp alayın.
Anda aytı baybiçe:
- Sen koyo tur Eleman!
Caskı künü bolsun de!
Makda bee tuusun de!
- 95 Uus içer uakta,
Maldı aydap alayın!
Bay koydu, cas boldu
Bee tuua turgan uak boldu,
uus içe turgan uak oldu,
- 100 Anda aytı Eleman:
-Emi aydatıp alalı!
Baybiçe sösun albadı:
-E kuuragan kak baş,
Malıñ anda kalsın deyt,-
- 105 Bee baylay turgan uak bolsun!
Bee baylay turgan uak boldu:

-Aydatıp alayın! - dedi.

-Koyo tur! -dedi baybiçe,-

Kış bolsun aydaylı,

110 Sogum cey turgan uakta.

Kış cetip kelgende,

Sogum uak cetkende,

Er Töştüktü çakırdı:

-Er Töştük, balamay,

115 Alma -bulak başında

Altı san cilkım bar,

Sandı tümön koyum bar,

Sarban degen kulum bar,

Segis menin uulum bar,

120 Aydap kel bu malımnı!

Andan turup Er Töştük,

Ek'etegin beline kıstardı,

Alma -bulaktı köstöp

Cügürüp bardı Er Töştük,

125 Cilkına cetip keldi,

Eşik açıp kirip keldi,

Anda ayttı Er Töştük:

-Elemandın balası

Er Töştük men keldim,

130 Atamdı açka sen koyduñ

Enemdi açka sen koyduñ,

Kışta kızılın berbediñ,

Cayında agın berbediñ,

Aydap kel bu cilkımdı,

135 Cilkımdı aydap kelbeseñ,

Segis uul dos öltüröm,

Sarban kuldu öltüröm,

Aydap kel bu cilkımdı.

Oy çukurdu tolturup;

140 Kır çukurdu tolturup,

Üç çukur cilkımdı aydap koy!

Anda korktu segis uul,

Anda korktu Sarban kul,

Köp cilkıga bardılar,

- 145 Çukurga cilkını aydadı,
Eki çukuru tolup çıktı,
Bir çukuru tolboy kaldı,
Bu caş bala Er Töştük,
Sarban kulu kıynadı:
- 150 -Cilkını aydap kel!- dep.
Sarban kul korkup çıktı,
Cilkıçıga keld'ele:
- Aydap kelgen cilkıga
üç çukur tolbody,
- 155 Cilkıbis kayda? - dedi, deyt.
Andan ayttı cilkıçı:
- Bu cilkını men kördüm,
Tooday kara at mingen,
Kazanbaktay kara börük kiygen,
- 160 Bir cigit aydap ketti.
Üygö kayttı Sarban kul,
Er Töştökkö ayttı deyt:
-E, Töştügüm, aynalayın,
Cilkıñdı men tappadım,
- 165 Tooday kara at mingen,
Kara börük kiygen
Bir cigit aydap ketti.
Anda turdu Er Töştük:
- Bu cilkımdı men kuayın,
- 170 Kuup cilkımdı ap keleyin,
atımdı alıp kel!-deyt.
Çığıp bardı Sarban kul,
Altı ayaktuu al'attı,
Alıp keldi Sarban kul
- 175 Ceti ayaktuu ceren at,
Aydap keldi Sarban kul,
Atına mindi Er Töştük,
Cilkıga cüre berdi,
Car başına cetti deyt,
- 180 Car başındın üstündö
Cartı alaçık bar eken,
Cartı alaçıktın kaşında

- Cañgıs kara bee turgan,
 Bir samaydan bit akkan,
 185 Bir samaydan sirke akkan,
 Murnunan çimkirik akkan,
 Cap caman kara kıs
 Töştüktün bet astınan çıktı deyt:
 -Altı ayaktuu ala corgo arıtkan cigit,
 190 Tört ayagin koy makmal menen çalıtkan cigit,
 Ceti ayaktuu cerde corgo arıtkan cigit,
 Tört ayagin koy makmal menen çalıtkan cigit,
 Alistan kelgen colooça cigit,
 Atı cönüñ kim eken, cigit?
- 195 Töştük turup aytı deyt:
 -Altı ayaktuu ala corgo arıttım, adam,
 Tört ayagin koy makmal menen çalıtım, adam,
 Ceti ayaktuu cerde corgo arıttım, adam,
 Tört ayagin koy makmal menen çalıtım, adam,
- 200 Cersip ketti ceti atan,
 Ceti atannın soñunda
 Ces buydaluu nar taylak,
 Anday neme kördüñbü?
 Celini süttüü kuu ingen,
 205 Anday neme kördüñbö?
 Köp cilkının içinde,
 Karkıraluu kara at cok,
 Tomogoluu toru at cok,
 Kuyrugun şüügön kula at cok,
- 210 Men cokçumun, cokçumun,
 Coktu istep kelemin,
 Anday neme kördüñbö?
 Caman kıc aytadı deyt:
 - Coguñ bolso tabılar, cigit,
 215 Abuyruñ bolso cabılar, cigit,
 Cartı alaçık debesteñ,
 Bos ordonun kölökösün berüçi
 Cañgıs kara bee debeseñ,
 San beenin susun berüüçü
- 220 Bistiginde konup ket, cigit!

Töştüktün köönü aylıp turdu,
 Töştüktü cetelep aldı,
 Üyünö tüşürüp aldı.

- 225 Töştük üydü karasa,
 Bit, sirke, bok, sak,
 Üyünün içi toldu deyt.
 Er Töştüktün astına
 Caman kormuşu taştadı,
 Etegin büürö karmap,
 230 Töştük oturup aldı.
 Kıs sabasın baştaganda,
 Sabasın oocına
 Çığıp turgan kımısı,
 Arkar tuyagın aldı,
 235 Tuyakka kımısın kuydu,
 Arkar tuyak tolbody,
 Sabanı salıktırıp,
 Kötörüp aldı bu kıs,
 Arkardın tuyagı toldu.
 240 Töştükkö alıp kelip,
 Kımısın sundu caman kıs,
 Töştük bir kolu menen alsa,
 Salmaktap ketti bu kolu,
 Bir kolu menen süyödü,
 245 Kımıstı içip ciberdi,
 Tüyöt'albay kaldı deyt.
 Kazandı astı bu kıs,
 Töştün cañgıs sümülçögün
 kazanga saldı bu kıs,
 250 Andan keldi Töştükkö,
 Koluna suu kuydu deyt,
 Tabakka etin saldı deyt,
 Kıya kesip olturdu,
 Kursagı andan toydu deyt.
 255 Töştük tamak cegende,
 Belin boşotup aldı,
 Kalganın iterip koydu.
 Caman kormuşu alıp,

- Astına saldı bu kıs.
 260 Cantayık çikalaktap cattı,
 Töştük uyuktap kaldı,
 Tün ortosu bolgondo
 Töştük başın kötördü,
 Üydün içi caltıragan
 265 Altın, kümüş boldu deyt,
 Catkan cerin karasa,
 Altın, kümüş boldu deyt,
 Mınday Töştük karadı,
 Tolgon ayday balkıgan,
 270 Carık kündöy tolkugan
 Bir kıs catırı üydö,
 Er Töştük karap turdu:
 "Oşo kıska kol salsam".
 Ot cacalay şiş kebek
 275 Töştük burup cedi deyt,
 Ayagında sarı bal,
 Töştük ańtara tepti,
 Baş cagında suyuk bal
 Töştük susunga cuttu.
 280 Kıska bardı Er Töştük,
 Kolun saldı Er Töştük,
 Kalın kara çaçına
 Kolun arttı Er Töştük,
 On eki tüümö, on topçu
 285 Çeçip aldı Er Töştük,
 Köküröktö ak emçek,
 Koluna aldı töştük,
 Emçekti karmayın dese,
 Bek Toro degen bu kıs
 290 Uykusunan oyondu,
 Ak bilegin karmadı,
 Kökürögün kötördü:
 -Ayagımdaki sarı bal
 Alıp tökkön kim edi?
 295 Baş cagımda suyuk bal
 Susunga kim cutkan kim edi?

- On eki tüümö, on topçu
 Çıgarıp koygon kim edi?
 Senin cayıñdı bilemin,
 300 Kan atakeñ Eleman
 Kök ögüstü miñgende,
 Koydu cayıp cürgöndö
 Sogonçoğu çor bolgon,
 Tisesi sarı suu bolgon,
 305 Kakıldap ıylap cürgöndö,
 Men altın caak, kümüş til
 Komusumdu kakkamın,
 Kudaydın kulagina cakkamın,
 Kudaydan seni surap algamın,
 310 Sen koluñdu tarta tur, Töştük,
 Camanda ceriñ dağı bar, Töştük,
 Çoçoguñda keselek, Töştük,
 Aramduu ceriñ dağı bar, Töştük,
 Kel koluñdu tarta tur, Töştük!
 315 Kıstın sözün ukkanda
 Töştük tarınıp ketti,
 Cerde atka attandı.
 Bek Toro degen kıs ayttı:
 Altın caak, kümüş til
 320 Komusumdu kakkamın,
 Kudaydın kulagina cakkamın
 Töştük seni ösümö
 İlayıktap casap algamın,
 Bu düünödö bok eken,
 325 Kıyamatta Töştük meniki,
 Aydap ket Töştük cılkıñdı!
 Töştük cılkısın aydadı,
 Eleman bayga kaytardı,
 Togus uulu, Sarban kul,
 330 Eleman baynın kaşında
 Cılkısı menen turdular.
 Bir kündö ayttı Er Töştük:
 -E, atakem, Eleman,
 Baldarıñızga katın alalık!

- 335 Togus uuluñ üydö bar,
 Segis agamda katın cok,
 Men eñ küçüü Er Töştük,
 Menin katınım da cok.
 Anda turdu Eleman,
- 340 Ala atım keltirdi,
 Cerde atın keltirdi,
 Eleman menen Sarban kul-
 Ököö atka mindi deyt,
 Ököö kıs istep cürdü deyt,
- 345 Eleman atka mingende
 Er Töştük kaşına kelip,
 Bu söş aytıp ciberdi:
 -E, atakem, Eleman,
 Coldo barıp sen cürsöñ,
- 350 Car başına sen cetseñ,
 Cartı alaçık üy tikken,
 Oşo üydün kaşında,
 Cañgıs kara beesi var,
 Cañgıs kara kıs bar,
- 355 Bu coguñdu aytar deyt,
 Oşogo coolık alıp bar,
 Kara kıska coolıktı ber!
 Coolıktı alıp Eleman,
 Coldu cürüp ketti deyt,
- 360 Car başına keldi deyt,
 Car başında cartı alaçık
 Kan Eleman kördü deyt,
 Bir cap caman kara kıs
 Astınan çıgıp ayttı deyt:
- 365 -Altı ayaktuu ala corgo arıtkan,
 Tört ayagın makmal menen çalıtkan
 Ceti ayaktuu cerde corgo arıtkan,
 Tört ayagı. Temir menen çalıtkan,
 Sadaktarıñ çıçaytkan, bayım,
- 370 Sakaldarıñ serbeytken, bayım,
 Erdi murdun tomsortkon , bayım,
 Etek ceñin tügötkön, bayım,

Alistan kelgen colooçı, bayım,
Colgula bolun ösüñö, bayım.

375 Anda aytı Eleman:
- Belgilüüden beşöö çok, balam,
Bel alaça ösü çok, balam,
Men çokçumun, çokçumun, balam,
Coktu istep kelemin, balam.

380 Anda aytı kara kıs:
- Cartı alaçık debeseñ,
Bos ordonun kölökösün berüçi,
Cañgıs kara bee debeseñ,
San beenin susun berüçi,

385 Bistikinde susun iç, bayım.

Anda aytı Eleman:
-Susundu bis içpeybis,
Üyüñö bis kirbeybis.

390 Cürüp ketti Eleman,
Üşkürüp ketti Bek Toro,
Sasık tuman boldu deyt,
Arı beri cürgöndö,
Eleman bay col tappay,
Bek Toronun eşikke,

395 Kaytıp çıktı Eleman.
Andan turup Bek Toro,
Eşikke çıgıp kaldı.

Konup kaldı Eleman,
Sabasın bıştı kara kıs,

400 Arkardın tuyagına
Kımıs kuydu kara kıs,
Eleman içip ciberdi,
İçip tügötö albadı,
Sarban kulga berdi deyt,

405 Sarban kul tügötö albadı,
Bek Torogo berdi deyt,
Bek Toro sabasına
Kımıstı kuyup ciberdi,
Sabası tolup çıktı.

410 Oşo tündö kondular,

Tañ atkanda turdular,
Atka barıp mindiler,
Colgo cürüp kettiler.

Anda ayttı Bek Toro:

415 - Altı ayaktuu ala corgo aşırđıñ,
Töştüktün bergen belegin
Menden kanday caşırđıñ?-

Bek Toro bu sös aytıp,
Atka mingen Elemanı

420 Attan cıga tarttı deyt.
-E, tarınba , balam ay!
Unuçak bolçu edem.
Coolıktı kıska bergende
Cürüp ketti Eleman.

425 Colda cürüp Eleman,
Agay Kandın üyünö
Cetip keldi Eleman.

Agay kandın baybiçe
Celesinin başında,

430 Çatırının içinde
Olturgan eken deyt.
Elemandın astına

Çıgıp keldi baybiçe:

- Altı ayaktuu ala corgo arıttıñ,
435 Tört ayagın makmal menen çılıttıñ,
Ceti ayaktuu cerde corgo arıttıñ,
Tört ayagın temir menen çalıttıñ,
Alıstan gelen colooçı!

Anda ayttı Eleman:

440 -Belgilüüden beşöö cok,
Bel alaça ösü cok,
Aytiluudan altı cok,

Al alaça ösü cok,
Anday neme kördüñbü?

445 Anda ayttı baybiçe:

- Baylık nege caratkan? -
Arıganga at bolsun dep,
Kuday maldı caratkan;

- Açkaga tamak bolsun dep,
 450 Kuday tamaktı caratkan;
 Calañaçka ton bolsun dep,
 Kuday maldı caratkan-
 Bistikinen susun iç!
 Cetelep aldı bu katın,
 455 Üyünö alıp keldi,
 Sırduu çaradagı kımıstı
 Elemanga berdi deyt,
 Sarban kulga berdi deyt,
 Ököö içip ciberdi,
 460 Keregsin karadı Eleman,
 Keregenin başında
 Segis söökö, bir bogokturgan eken,
 Eleman anı körüp,
 Burs külüp koydu deyt,
 465 Külüp koydu çimkirip,
 Bu ayaktı baybiçe
 Kolunan culup aldı,
 Elemandı çalkasınan,
 Baybiçe basıp aldı,
 470 Kısıp, kısıp koydu,
 Kımısı oosından çıkıp ketti.
 Baybiçe başın kötördü:
 - Aytar kebin bar bolor,
 Ayt kebiñdi, dedi, deyt,
 475 Anda ayttı Eleman:
 -Aytar kebim bar bolor,
 Men bu kebimdi aytayın,
 Togus uulum bar dedi,
 Togus uulda katın cok,
 480 Oşo togus uulıma,
 Togus kıstı isteymin,
 Togus kıstuu bir baynı,
 İstep tappay cürömün.
 Baybiçe cügürüp keldi,
 485 Ayakka kımıs kuydu deyt,
 Elemandın koluna koydu,

Eşikke cügürdü baybiçe:

-E, Agay Kan, süyünçü!

Togus uulduu bay keldi.

490 Agay Kan üygö kirdi deyt,

Eleman menen körüştü:

-E, Agay Kan, Agay Kan,

Kuda bolup keldim men.

Süyünüp ayttı Agay Kan:

495 - Kuda bolsoñ, bol!- dedi.

Töştüktün atası Eleman

Kuda bolup kaldı deyt.

Keçke uak bolgondo

Korogo keldi Agay Han,

500 Kence balaga ayttı deyt:

-Malımdan kuttu Kenceke balam,

Başımdan kuttuu Kenceke balam,

Alıstan kelgen eki meyman

Çoñdu koyor kul emes,

505 Küçüüge toyor kul emes,

Altı san ala koyuñdu

Altı aralap çıksañçı!

Ceti san ceren koyuñdu

Ceti aralap çıksañçı!

510 Soyo turgan eptüüdi

Etegi menen sılasañ,

Ceñi menen sıypasañ,

Alıp kelip soyoyun !

Andan turup Kenceke,

515 Koydu aralap keldi,

Altı san ala koydu

Altı aralap çıktı,

Soyo turgan eptüüdi

Asrandı bir bos toktu,

520 Etegi menen sıladi,

Ceñi menen sıypadı,

Alıp kelip soydu deyt.

Tañ atıp kelgende,

Konok kaytayın deydi, deyt,

- 525 Atın alıp kelgende
 Atasına ayttı Kenceke:
 -Atakem akmak bolgombu?
 Enekem bosoy bolgombu?
 Alistan kelgen sıy meyman
- 530 Kudaga kiyit berdiñbi?
 Agay Kan bu sös uktu deyt,
 Elemandı çakırdı,
 Üygö kirgizip aldı,
 Bir bokço oromol taştadı.
- 535 İçini Eleman aktırdı,
 Togus cakaluu ton çıktı.
 Bolso menin bagım dep,
 Kattap kiydi Eleman,
 Andan atka miñdi deyt,
- 540 Bastıra berip ketti deyt.
 Agay Kanga kence kıs
 Cügürüp kelip ayttı deyt:
 - Atakem akmak boldu,
 Enekem bosoy boldu,
- 545 Çal-kuyruk berseñ köçöm,
 Çar-ingen berseñ çeçem,
 Kara bee berseñ köçöm,
 Kuytu küñ berseñçeçem,
 Başındağı mandeli berseñ!
- 550 İyniñdegi kıl torko berseñ!
 Agay Kan anda ayttı deyt:
 - Öñgö mal bolso al!- dedi,-
 Öñgö malımnı bereyin!
 Bu malımdı berbeymin.
- 555 Baybiçe anda ayttı deyt:
 -Keçe kuda kelgende,
 Süyünçülöp kelgende,
 "Çal-kuyryktu berem men",
 Debediñbi Agay Kan,
- 560 Munu kalp aytasıñbi?
 Çal-kuyruktu ber!,-dedi,-
 Ne surasa ber!-dedi.

- Andan turup Agay Kan,
 Bakısın berip kaldı,
 565 Bakısın alıp Kenceke,
 Çal-kuyruktu mindi deyt,
 Çar-ingendi cetelep,
 Kara beege koş tarttı,
 Kuytu kündü mingisti,
 570 Kencem andan cürdü deyt,
 Eli barı erçidi,
 Malı dağı erçidi,
 Sol karap ketti Kenceke,
 Eldin barısı turup kaldı,
 575 Oñ karap ketti Kenceke,
 Maldın barısı turup kaldı,
 Andan cürdü Kenceke.
 Agay Kan baybiçe ököö
 Kıstarın uzatıp ketti,
 580 Köp cerge barganda,
 Kayta kelip kele catır,
 Kenceden kes üstünö çıktı,
 Kenceni Agay Kan cetelep aldı,
 Baybiçe aydap aldı:
 585 -Malımdan kuttuu Kencekem,
 Başımdan kuttuu Kenceke,
 Öñgö kısımdı bersem,
 Astı Kencem berbeymin!
 Anda ayttı Kenceke:
 590 - Atakem akmaq bolurbu?
 Enekem bosoy bolurbu?
 Ös elinde bar eken,
 Er Töştük degen uul eken,
 Ayçığı altın tuu alıp,
 595 Altı san kara kol alıp,
 Celbiregen tuu alıp,
 Cer kayışkan kol alıp,
 Agay Kandı çappaybı?
 Taştan kılğan kalsın,
 600 Taş takırçak kılbaybı?

- Kumdan kılğan korgonun
 Kum takırçak kılbaybı?
 Tiletip berbesbi Kenceñdi?
 Aç bilekten albaybı?
 605 Olco ceser kılbaybı?
 Kenceñ korluk bolboybu?
 Agay Kan anı ugup,
 Kencekeni koyo berdi:
 -E, Kenceke, aynegim,
 610 E, Kenceke, çarkınım,
 Sak salamat, aman bol!
 Sagınbay esen de bol!
 Agay Kan cürö berdi,
 Kenceke cürö berdi,
 615 Orto coldo cetkende,
 Kara cerdin astınan
 Bek Toro kıs çıktı deyt,
 Kencekege aytı deyt:
 -Agay Kan kızı, Kencekey, canım,
 620 Astındağı Çal-kuyruk, canım!
 Al ösüñö kut olsun, canım!
 Altındağı Çar ingen, canım,
 Al ösüñö kut bolsun canım!
 Koş tartkanıñ kara bee, canım,
 625 Al ösüñö kut bolsun, canım!
 Erçitkeniñ Kuytu küñ, canım,
 Al ösüñö kut bolsun, canım!
 Başındağı mandeleñ, canım,
 Al ösüñö kut bolsun, canım!
 630 İyniñdeki kıl torko, canım,
 Al ösüñö kut bolsun, canım!
 Koynuñdağı Er Töştük, canım!
 Al ösüñö kut bolsun, canım!
 Anı ugup Kenceke aytı:
 635 -Astındağı Çal-kuyruk, ece ay,
 Atakem berdi, men aldım, ece ay,
 Senikiñ tartıp aldım, ece ay?
 Artındağı Çar ingen, ece ay,

- Enekem berdi, men aldım, ece ay,
 640 Senikiñ tartıp aldımby, ece ay?
 Koş tartkanım kara bee, ece ay,
 Atakem berdi, men aldım, ece ay,
 Senikiñ tartıp aldımby, ece ay?
 Eritkenim Kuytu küñ, ece ay,
 645 Enekem berdi, men aldım, ece ay,
 Senikiñ tartıp aldımby, ece ay?
 Başımdağı mandele, ece ay,
 Atakem berdi, men aldım, ece ay,
 Senikiñ tartıp aldımby, ece ay?
 650 İynimdegi kıl torko, ece ay,
 Enekem berdi, men aldım, ece ay,
 Senikiñ tartıp aldımby, ece ay?
 Koynumdagi Er Töştük, ece ay,
 Kudayım koştı, men aldım, ece ay,
 655 Senikiñ tartıp aldımby, ece ay?
 Col colooçı col alam, ece ay,
 Columdan munday tur, ece ay!
 Kenceke bu sös aytkanda,
 Colun cürö berdi deyt,
 660 Bek toro turup kaldı deyt.
 Colgo çıkkan Kenceke
 Baraanı üzülüp barganda,
 Turup kalgan BekToro,
 Bir koluna uu aldı,
 665 Bir koluna bal aldı,
 Ogolo caman küydü,
 Takımına caba siydi.
 Kenceni çakırıp ayttı deyt:
 - Atıñdın başın bura tur, Kencem,
 670 Bura tartıp turatur, Kencem,
 Bir kebim bar, aytayın, Kencem,
 Alıstan beri kelesin, Kencem,
 Susap bir çöldöp kelesin, Kencem,
 Susunumdan cutup ket, Kencem,
 675 Attın başın bura tur, Kencem,
 Bura tartıp tura tur, Kencem,

- Coldo cürgön Kenceke,
 Bu cerde tura kaldı,
 Bergen balın içti deyt,
 680 Uunu bilip turganda,
 Tögüp berdi Kenceke,
 Cürüp ketti Kenceke,
 Kencekege Bek Toro
 Ogolo caman küydü deyt,
 685 Bek Toro kötünön cügürüp,
 Tagı cetti Kencekege:
 -Atıñdın başın bura tur, Kencem,
 Bura tartıp tura tur, Kencem,
 Küştüü bolup sen aldıñ, Kencem,
 690 Küçü cok boldum, men kaldım, Kencem,
 Taalayluu bolup, sen aldıñ, Kencem,
 Taalaysız boldum, men kaldım, Kencem,
 Bu düünödö senik'ay, Kencem,
 Kıyamatta menik'ay, Kencem.
 695 Anda ayttı Kenceke :
 - Kakıldagan kiş'ediñ, ece ay,
 Takıldagan kiş'ediñ, ece ay,
 Kudayım koştı, men aldım, ece ay,
 Senikiñ tartıp aldımby, ece at?
 700 Col colooçı col alam, ece ay,
 Columdan minday tursañç'ay, ece ay!
 Bu sös aytıp Kenceke,
 Tagı cürüp ketti deyt,
 Turup kalgan Bek Toro
 705 Ogolo caman küydü deyt,
 Bek Toro cügürüp kelip,
 Tagı cetti kötünön:
 - Atıñdın başın bura tur, Kencem,
 Bura tartıp tura tur, Kencem,
 710 Bis car altına tüşkөndөy, Kencem,
 Ceti kıs bolup cürgөndөy, Kencem,
 Kırım Kandın Ak Çenem, Kencem,
 Ogolo bisçe barb'eken, Kencem,
 Urum kandın kence kıs, Kencem,

- 715 Ogolo bisçe barb'eken, Kencem,
 Agay Kandın kence kıs , Kencem,
 Ogolo bisçe barb'eken, Kencem,
 Künçülük saygan işime, Kencem,
 Ayçılık sayıp cetpegen, Kencem,
- 720 Ayçılık saygan işime, Kencem,
 Cılçılık sayıp cetpegen, Kencem,
 Küştüü bolduñ, sen aldıñ, Kencem,
 Küçü çok boldum, men kaldım, Kencem,
 Taalayluu bolduñ, sen aldıñ, Kencem,
- 725 Taalaysız boldum , men kaldım, Kencem,
 Küştüü menen küröspö, Kencem,
 Taalayluu menen talaşpa, Kencem,
 Narı tartıp, beri tart, Kencem,
 Töştükkö belek bereyin, Kencem,
- 730 Alıska sapar cürgöndö, Kencem,
 Cüsü kolun arçısın, Kencem,
 Kıtay coolık bereyin, Kencem,
 Töştügüm et cegende, Kencem,
 Ustugan mülçüp cürsün, Kencem,
- 735 Bolot kestik bereyin, Kencem,
 Bu düünödö sen aldıñ, Kencem,
 Kıyamatta talaşpa, Kencem!
 Anda ayttı Kenceke:
 -Bu düünödö men aldım, ece ay,
- 740 Kıyamatta berbeymin, ece ay!
 İçi küygön Bek Toro
 Oşo cerden kayttı deyt.
 Koştın kalgan Kenceke
 Çal-Kuyruktun başına
- 745 Kamçı bilen saldı deyt,
 Camandarga cetti deyt.
 Cetip kelip karasa,
 Çolok terek túbünö
 Üyün tigip koygon eken.
- 750 Anda ayttı Kenceke :
 Akem aytkan söstörün
 Nege ykpay kaldıñ sen,

- Bu cerge konbosun,-deyt,-
 Uurusu kaliñ ele,
 755 Karakçısı mol ele.
 Anda ayttı Eleman:
 -Kelbey catıp baştağan,
 Keret kelin ekensiñ,
 Barbay catıp baştağan,
 760 Baykuş kelin ekensiñ,
 Konsun bu cerge,-dedi.
 Kenceke bu söstü ukkanda,
 Atın agıtpadı deyt,
 Töösün tüşürbödü deyt,
 765 Catıp aldı Kenceke.
 Eleman erte turdu,
 Attardı suuga aydadı,
 Kencekege keldi deyt:
 - Attı agıta ber,-deyt-
 770 Töönü tüşürö ber,-deyt.
 Eleman aytsada, Kenceke
 Büktüşüp cata kaldı.
 Attardı suuga aydasa,
 Attar suuga kirbedi,
 775 Dırkırıp çıgıp kaştı,
 Eleman enkeyip karadı,
 Kazanday kara ayrı öpkö
 Suuda agıp kele catır,
 Anı körüp cilkısı
 780 Ürküp çıga kaştı deyt,
 Öpkönü kördü Eleman,
 Ös ösünö ayttı deyt,
 Cogorg'el malın kırganbı?
 Öpkönü suuga salganbı?
 785 Eleman teminip kirdi,
 Suudan alıp taştayın deyt,
 Ukuruk menen bir saydı,
 Öpkö carılıp ketti ,
 Dağı öpkönü sayganda
 790 Karmay aldı ukuruktu,

- Ukuruktan tarttı bu öpkö,
 Çalkasınan ketti Eleman,
 Öpkö bolgon Celmogus,
 Elemandın ködöndü mindi ,
 795 Kısıp, kısıp koydu deyt,
 Çıgar çıkpas can menen
 Cerde kaldı Eleman.
 Anda ayttı Eleman:
 -Agay kapır Celmogus,
 800 Öltürbösöñ özümdü,
 Ak töbödü üyümdü bereyin!
 Ak çarbaktay malımdı bereyin !
 Külüp ayttı Celmogus:
 - Seni öltürsöm, Eleman,
 805 Meniki emey kimdiki?
 Kebiñdi ayt Eleman!
 Anda ayttı Eleman:
 - Agay kapır Celmogus,
 Segis uulumdu bereyin!
 810 Segis kelinimdi bereyin!
 Külüp ayttı Celmogus:
 - Seni mind'öltürgön soñ,
 Segis uuluñ, segis keliñ
 Meniki emey kimdiki?
 815 Ayt kebiñdi Eleman!
 Anda ayttı Eleman:
 - Agay kapır Celmogus,
 Er Töştük uulumdu bereyin!
 Kenceke keret kelinimdi bereyin!
 820 Er Töştüktün canı-
 Kara bolot ögö,
 Taş tulganın túbünö
 Canın koyup keteyin!
 Alıñ cesse Celmogus,
 825 anın canın alın, -dedi!-
 Üydö turgan Töştüktü
 Üydön cibereyin,-dedi.
 Celmogus:" cakşı bolor" dep,

Elemandı boşottu.

830 Eleman köçün köçürdü,
(Celmogus) curtta oturup kaldı,
Ögöönü alıp Eleman,
Tulgaga cölöp ketti.

Andan turup Eleman,
835 Ös üyünö bardı deyt,
Baldardı elinde kaldırdı,
Cañgıs balası ErTöştük
Eleman canında kaldı,
ErTöştük tün kirgende,

840 Kencenin koynuna bardı,
Keret tuugan Kenceke
Eşiktin astına turdu,
Töştüktü itere türttü:

-Bu kanday neme?- dep.

845 Andan basıp Er Töştük ,
Apasınıkına keldi.
Otunun cakasına
Cantayıp cattı Er Töştük,
Kart atası Eleman

850 Közöönü aldı koluna,
Cerde catkan Töştüktü,
Kak töböğö saldı deyt.
Çıçalası cark dep kaldı,
Töştük başın sıypalap,

855 Çıga kaştı üyünön.
Cügürüp Kencekege keldi
Kenceke üygö kirgispey
İtere saldı Töştüktü.

Döñgö bardı Er Töştük,
860 Çogoynodon çoor kıldı
Çiñirtıp tarttı çoordu.

Çoordun ünün ukkanda,
Kaşına keldi Kenceke:

- Er Töştük-ay, Er Töştük

865 İzıldatpay narı tart
Körböymün da ,küyböymün ,

Kör azabın tartpaymın,
Asılıñdı körböymün,
Asabiñdı tartpaymın.

870 Er Töştük kebin ugup,
"Nemenesi bu" dedi,
Döñgö çıgıp bardı deyt,
Çapanın caya saldı deyt,
Catıp uykaa boldu deyt.

875 Tañda suuk bolgondo,
Erigip kalgan Er Töştük
Cügürüp keldi Kencekege,
Töşökkö catti Er Töştük.
Kenceke türtö saldı,

880 Er Töştük türtö saldı,
Ököö bir sös süylöspöy,
Eki cakka catt'ele.

Tañ atıp kalganda
Kenceke turup ayttı deyt:

885 -E, Töştügüm, Töştügüm,
Menin erim sen bolsoñı,
Mende katınıñ bolsom,
Elemandın kolunda
Kara bolot ögöo bar,

890 Oşonu alıp kelip
Menin koluma berseñı,
Menin erim sen bol!- deyt,-
Men katınıñ boloyun-deyt.

Anda ayttı Er Töştük:

895 - Atam kolunda bu ögöo,
Ösümdün ögööm bu,
Alıp bereyin , Kenceke.

Andan turup Er Töştük
Atasına cügürdü.

900 Elemanga kirdi deyt:

-E, atam-ay Eleman,
Kara bolot ögöömdü,
Menin koluma berseñı!

Anda ayttı Eleman :

- 905 -E, balam-ay, Er Töştük,
 Sen kisemdi aç a koy!
 Kisemden ögöönü ala koy!
 Töştük aştı kesesin
 Kisede ögöö çok eken.
- 910 - Atam, ögöö kayda,-deyt.
 Abdaranı aç a koy,
 Abdaranı kara!-deyt.
 Abdarada co boldu.
- 915 Andan ayttı Eleman :
 -E, balam-ay, Er Töştük,
 Çolok terek túbündö,
 Taş tulgaga süyöp koydum men,
 Anda ögöö kalıptır,
- 920 Barıp ala koy, balam!
 Anı ugup Er Töştük,
 Üdön çıga bastı deyt.
 Alt'ayaktuu al'atın
 Minip aldı Er Töştük.
- 925 Cet'ayaktuu cerd'atın,
 Minip saldı Er Töştük.
 Kencekenin eşiginin
 Aldınan öttü Er Töştük.
 Anda ayttı Kenceke:
- 930 - E, erim-ay, Er Töştük!
 Narı tartıp, beri tart !
 Atıñdı sınaş bereyin
 Narı tartıp beri tart!
 TONUÑDU SINAŞ BEREYİN!
- 935 Alt'ayaktuu al'atıñ,
 Tamanı cuka taş ööt,
 Mañdayı cuka kün ööt,
 Cayın caylap ketesin, Töştük,
 Cay ısıka kalasın, Töştük.
- 940 Kışın kıştap ketesin, Töştük,
 Kış suuka kalasın , Töştük,
 Böödö ölüp kalasın, Töştük,
 Üstüñdögü kıl torko, Töştük,

- Baktası cuka ton eken, Töştük,
 945 Katındın atı demeseñ, Töştük,
 Çal-Kuyruktu minip al, Töştük,
 Katındın tonu demeseñ, Töştük,
 Kıl Torkomdu kiyip al, Töştük!
 Anda ayttı Er Töştük:
- 950 -Katını meniki emey kimdiki?
 At meniki emey kimdiki?
 Ton meniki emey kimdiki?
 Çal-kuyruktu mindi deyt,
 Kıl torkonu kiydi deyt.
- 955 Anda ayttı Kenceke:
 -E, erimay, Er Töştük,
 Narı tartıp, beri tart, Töştük!
 Atıñdı sınaq bereyin, Töştük!
 Narı tartıp, beri tart, Töştük!
- 960 Tonuñdu sınaq bereyin, Töştük,
 At iyesin taaptır-ay, Töştük,
 Ton iyesin taaptır-ay, Töştük!
 Töştük bastıra berdi,
 Anı körüp Kenceke,
- 965 Kötünön cügürö berdi:
 -E, erimay, Er Töştük,
 Atıñdın başın bura tur, Töştük!
 Aydap kalıñ köp bergen, Töştük,
 Amanat beybak men mında, Töştük,
- 970 Sürüp kalıñ köp bergen, Töştük,
 Süygünçök beybak men mında, Töştük,
 Bistikine konup ket, Töştük!
 Süyünçügüñ alıp ket, Töştük!
 Töştük keldi üyünö,
- 975 Belden töşök saldı deyt,
 Köşögösün kurdu deyt,
 Kenceke menen Töştük
 Bel alışıp cattı deyt,
 Kuçaktaşıp cattı deyt,
- 980 Amanatın alganda,
 Tañ atıp, kün çıkkanda,

- Töştük üydön çıktı deyt,
 Çal-kuyrukka mindi deyt,
 Anda ayttı Kenceke:
- 985 -E, erimay, Er Töştük,
 Beri tartıp tura tur, Töştük!
 Bir kebim bar aytayın, Töştük!
 Sen kelgiçe erim ay, Töştük,
 Kara bee menen Çar ingen, Töştük,
- 990 Ököö tuup al koyso, Töştük,
 Ant menen şertter moynuma, Töştük,
 Sen kelgiçe erim-ay, Töştük,
 Buga belim men çeşsem, Töştük,
 Muñ kılğan ünüm men cassam, Töştük,
- 995 Ant menen şertter moynuma, Töştük,
 Aynalayın Çal-kuyruk,
 Er Töştügüm erimdi,
 Uhtaganda oygotkun!
 Iylaganda soolatkın!
- 1000 Bilbegenin bilgiskin!
 Toybogonun toyguskun!
 Ölgön canın tırgiskin!
 Öçkön otun tamıskın!
 E, Töştügüm, erim-ay,
- 1005 Aman barıp soo kelseñ!
 Sak salamat aman bol!
 Bu kep aytıp Kenceke
 Iylap turup kaldı deyt.
 Cakşı tuugan Er Töştük
- 1010 Salıp ketti sañkıtıp,
 Cürüp ketti süñkütüp,
 Çal Kuyrul tura kaldı:
 - Baatır iyem Er Töştük,
 Men körgöndü kördüñbü?
- 1015 Men bilgendi bildiñbi?
 Çolok terek tübüñdö,
 Celmogus kempir olturu,
 Töştük kolop kayssın dep,
 Temir iyrek kursağın

- 1020 İyrektep catpaybı,
Kamçı salbas kara san,
Kamçı salsañ Er Töştük!
Koydoy etim bölünsün,
Koyondoy kolum söğülsün!
- 1025 Buluttuu köktün astınan
Buunduu çöptün üstünön
Arkırap alıp uçayın!
Celmogustay kempirdin
Canına tak tüyülüp tüşöyün!
- 1030 "Asalau meliikim ene!" dep ayt,
"Aleki salam" dep kempir aytar,
"Ögöömdü alıp berçi" dep sen ayt!
"Oltursam men turalbaym ,
Tursam olturalbaym"
- 1035 Dep aytar anda kempir.
Köt cagıñda köp kişiñ,
Nemene boldu?" dep, sen ayt!
Kılçayıp karar bu kempir
Ol uakıt, sen, Er Töştük,
- 1040 Kırgıydı sen ilgir bol,
Ögöönü ala kaç,-deyt,-
Seni kuuar bu kempir,
Oozımdı aç! Közün cum.
Andan kelip Er Töştük,
- 1045 Çüdöp kamçı sald'ele,
Buluttuu köktün astınan,
Buunduu çöptün üstünön
Alıp uştuu Çal-kuyruk,
Bu kempirdin canına
- 1050 Tak tüülüp tüştü Çal-kuyruk:
- Asalau malikem, ene kişi!
- Alike salam, bala kişi!
- Ögöömdü alıp ber, ene kişi!
-Oltursam, balam, turalbaym,
- 1055 Tursam , balam, olturalbaym,
- Köt cagıñda köp kişi,
nemene, ene kişi?

- Kempir kılçayıp karadı
 Çal-kuyruk koyondon cabıs boldu,
 1060 Töştük kırgıydan ilgir boldu,
 Ögöönü ala kaştı deyt,
 Kempir tura kaldı deyt,
 "Ur! iyregim ur!" dedi,
 ırgıtıp urup saldı deyt,
 1065 Çal-kuyruktuñ kuyrugun
 Çala müçüp tüştü deyt,
 Bücüñdöp kelip bu kempir,
 İyrekti alıp turdu deyt,
 Dağı ırgıtıp urdu deyt,
 1070 Cetpey tüştü iyregi ,
 Kempir andankaştı deyt,
 Er Töştökkö bilgispey,
 Çal-kuyruk bu kempirdi
 Astına alıp sanıman,
 1075 Eki ayaktay etti
 Çal- kuyruk üzüp aldı.
 Kempir çıçıp ciberdi:
 - Aynalayın astıñdan , Töştük,
 Mendey eneñ cokp'ele, Töştük,
 1080 Mendey kariñ cokp'ele, Töştük,
 Al alganıñ Kenceke, Töştük,
 Kazan asıp bereyin, Töştük,
 Atın alıp bereyin, Töştük,
 Atıñ menen kireyin
 1085 Külüñ menen çıgayın,
 Çal-Kuyruk külük oozın, Töştük,
 Aynalayın tarssañçı, Töştük!
 Bu sös ugup Er Töştük
 Çal-kuyruktay külüktün
 1090 Oozın tartıp aldı deyt,
 Astındağı kuu kempir
 Köstön kayım boldu deyt.
 Çal-kuyruk ıylap ciberdi:
 - Sös ayssañ, sös albas,
 1095 Añkauga başım ne koştum?

- Süylöp aytsañ, sös albas,
 Tüşmükkö başım ne koştum?
 Kempir oltura kalıp,
 Üydöy kara taştı tepti'le,
 1100 Cerdin astına tüşüp ketti'le,
 Çal-kuyruktay bu külük
 Oostıgın tiştedi deyt,
 Cer astına kirdi deyt.
 Töştük cerge tüşköndö,
 1105 Cerdin astı silk etti,
 Kempirdin isin kuudu deyt,
 Börünün isindey boldu deyt.
 Andan narı kuup bardı,
 Colborstun isindey boldu.
 1110 Andan narı ol barsa,
 Bir kulagın tüşöngön,
 Bir kulagın camıngan,
 Astıñğı erdi sasıgan,
 Üstüñgü erdi mustagan,
 1115 Kolu Kokon ketken deyt,
 Butu Bukar ketken deyt,
 Bir alp anda catkan eken.
 Töştük canına keldi:
 - Koluñ Kokon cetiptir,
 1120 Butuñ Bukar ketiptir,
 Astıñğı erdiñ sasıgan,
 Üstüñgü erdiñ mustagan,
 Kanday catkan adamsın?
 Men colooçı, col alam,
 1125 Columdan mınday tursañçı!
 Anda ayttı catkan alp:
 - Aynalayın caş cigit,
 Atım menin Ay Kulak,
 Cer üstündö Er Töştük,
 1130 Eşitip kele catkanın ,
 Erikkende ermek kılıyın!
 Töştük bu sös ukkanda,
 Attan tüşö cügürdü

- Cerde catkan Ay Kulak,
 1135 Ordunan tura cügürdü,
 Ököö alişa ketti,
 Eki kulagin büktöp,
 Karmap aldı Er töştük,
 Kırk kırdan alıptı,
 1140 İrgıtıp ciberdi Töştük.
 Başın kesip alganda,
 Cürüp ketti Er Töştük.
 Andan barıp Er töştük,
 Kün Kulaktı öltürdü,
 1145 Çoyun Kulaktı öltürdü,
 Çal-kuyryguna minip,
 Colun cürüp ketti deyt.
 Çal-kuyruk tura kaldı:
 - Baatır iyem Er Töştük,
 1150 Men körgöndü kördüñbü?
 Men bilgendi bildiñbi?
 Bayağı kaçkan kuu kempir
 Kırım Kandın şaarında
 Cetip barıp kaldı deyt.
 1155 Kırım Kandın üyünö
 Barıp cetti Er Töştük,
 Eşikti açıp kirdi deyt,
 Tepkenin teep ciberdi,
 Muştaganın muştap ciberdi,
 1160 Baskanın basıp öttü deyt.
 Anı körüp Kırım Kan,
 Taktasınan cılıp olturdu,
 Kırım Kandın taktasına
 Töştük çıgıp olturdu.
 1165 Anda ayttı Kırım Kan:
 - Sen kanday adamsıñ?-dedi.
 -Kımsıñ bolso, Kırım Kan,
 İçeyin degen adammin,
 Kısıñ bolso, Kırım Kan,
 1170 Kuçayın degen adammin.
 El deseñ eldep alamin,

Coolasañ colap alamin,
 Berseñ kısıñdı alamin,
 Berbeseñ başıñdı alamin.

1175 Korkup ayttı Kırım Kan:

- Kısımdı saa bereyin!
 Küyöö kılıp alayın!

Otus künü oyun kıldı,
 Kırk künü toy kıldı,

1180 Kısın alıp berdi kan,

Cıl aylanıp cıl öttü,
 Kırım Kan küyöönü çakırdı:

- E, Töştük, balam- dedi,-
 Cantakçı degen coo çoktı,

1185 Cılda elimdi çabat,

Cılda cilkımdı alat,
 Cerdin astı menen ketkenin,
 cerdin üstü menen ketkenin,
 Bilbeymin, küyööm, bilbeymin;

1190 Oşonu barıp coolap kel!

Keleri meskili boldu,
 Coolap kel anı balam!
 Çal-kuyrukka mindi deyt,

Cürö berdi Er Töştük.

1195 Kayın atası Kırım Kan

Töştüktü uzatıp ketti.
 Anda neçe kün boldu,
 Çal-kuyruk ırgayday boldu,
 Töştüktün biti torgoydoy boldu,

1200 Töştük barıp cattı deyt,

Çal-kuyruk döñgö çıgıp,
 Karap turup cürdü deyt,
 Keçke cuuk Çal-kuyruk,
 Basıp keldi Töştükkö:

1205 - Cantakçıday cooñ

Too kılıp kötörüp catpaybı?
 San attın dübürtün salıp bagayın!
 San erdin kıyırığın salıp бага kör!
 Añırayıp karap turganda,

- 1210 Bolot kestik menen aap kete k r!
Baş üzülüp keterde,
Kokuy casap sen salsañ,
Men  y r md  körbösmün,
Sen  y ñd  k rb s ñ,
1215 Ak Kencemdi körbösmün,
Atakeñdi k rb ss ñ,
  r p salıp kanı sal,
Koydoy etim bölünsün,
Koyondoy kolum s g ls n!
1220 Daladay kası cayayın,
Belestey caldı iyeyin,
Kuruşup kalgan tuyagım.
Ay tabaktay casayın!
 y ş p kalgan calımdı
1225 Et cibektey casayın!
Andan kelip al-kuyruk,
San attın d b rt n saldı,
At  st nde Er T şt k,
San erdin kıykırığın saldı.
1230 Cantakçı añkoo tas eken,
Añırayıp karap turdu.
Bolot kestik menen Er T şt k
Moyunga salıp çaptı deyt,
Başı b l k ırgıp ketti,
1235 Tamaktan karmap aldı deyt,
Silkep koyup ciberdi
S g  kaldırıp t şt ,
Tas kebin kiyip aldı,
Cantakçını tooday kılıp,
1240 Kötörüp aldı Er T şt k
El etinin kempir  y n ,
Cantakçını taştap ciberdi.
Utum Kandın  y n ,
Cügürüp ketti bu kempir,
1245 Kanga barıp ayttı deyt:
-Cer  st nd  Er T şt k,
Cantakçı balam  lt r p,

- Cantakçını tooday kılıp,
Kötörüp kelip olturdu.
- 1250 Anda ayttı Urum Kan:
- Korkso keter bu adam,
Korkposo keler bu adam,
Biriñ eşik açpa,-dedi,-
Biriñ töşök salba,-dedi,-
- 1255 Biriñ susun berbe,-dedi.
Er Töştük tiñdap turdu,
Cantakçının tas kebin
Ayra tartıp taştadı,
Kandıkına bastırıp,
- 1260 Kelip tüştü Er Töştük,
Belindegi sadagın
Çeçip aldı Er Töştük,
Üygö kele koydu deyt,
Kötör albay sadagın,
- 1265 Bu üy çaçırıp ketti:
- Bu kaday caman üy eken,
Ak kuuraydan salgan üy?
Bir kesin suurup aldı,
Üydön cöölöp koydu deyt.
- 1270 Üygö Töştük kirgende,
Eşikti bir da açpadı,
Töştük teep ciberdi,
Teep cibergen kişinin
Kökürögü bir bölök boldu.
- 1275 Töştük muştap ciberdi,
Muştap cibergen kişinin
Kökürögü birkırıp ketti,
Töştük basıp ciberdi,
Basıp cibergen kişinin
- 1280 Kökürögü balçık bolup kaldı.
Urum Kan anı körüp,
Taktasınan tüşüp olturdu,
Urum Kandın Taktasına,
Çığıp olturdu Er Töştük.
- 1285 Korkup suradı Urum Kan:

- Sen kaday adamsın?- dedi.
 - Kımısın bolso Urum Kan,
 Kımısıñdı içeyin dep keldim,
 Kısın bolso Urum Kan,
 1290 Kısıñdı kuçayın dep keldim,
 El deseñ eldep alam,
 Coolasañ coolap alam.
 - Kısımdı bereyin! - dedi (Urum Kan).
 Töböldön baytal soydu,
 1295 Tögörök curtun cıydı,
 Kısın alıp berdi.
 Cıl aylanıp cıl boldu,
 Urum Kan ayttı Töştükkö:
 - Kaşañ Kara alp coom bar,
 1300 Anı coolap kel!- dedi.
 Cürüp ketti Er Töştük,
 Cürüp, cürüp ketkende,
 Çal Kuyruk ırgayday boldu,
 Biti torgoydoy boldu.
 1305 Çal-kuyruğu arıdı,
 Cürböy turgan boldu deyt,
 Çalkasınan ketti Çal-kuyruk,
 Oosın açıp kaldı deyt,
 Kösü çaşıdanıp ketti deyt.
 1310 Attan tüşüp Er Töştük,
 Başın kuçaktap aldı:
 -Atas cokto, Çal-kuyruk,
 Ata bolgon külügüm,
 Anam cokto, Çal-kuyruk,
 1315 Anam bolgon külügüm,
 Elim cokto, Çal-kuyruk,
 Elim bolgon külügüm,
 Ölböçü, külük, ölböçü!
 Meni karan salbaçı!
 1320 Çal-kuyruk başın kötördü:
 -E, iemay, Er Töştük,
 Kaday çaşık kişi ediñ,
 On aydan an ay kötörgön

- Men eneñçe barb'edem?
 1325 Sılap sakal ıgargan,
 Sıypap boyuñ öskörgön,
 Men atañça barb'edem?
 Bir kursakka bir catkan,
 Birigip emçek bir emgen,
 1330 Segis agañ segisek,
 Segisekçe barb'edem?
 Aydap kalıñ köp bergen
 Amanatıñ ket kuday
 Kencekeçe barb'edem?
 1335 Çirenip oosın aşt'ele,
 Töştük başın kuçaktap,
 Cılaylap koyo berd'ele,
 Segis candı Çal-kuyruktun
 üçök canı öld'ele.
 1340 Beş'ek canı tirildi,
 Silkinip tura kald'ele,
 Andan ayttı Çal-kuyruk:
 - Kapır Kaşañ Kara alp ,
 Töbösünö kapırdın
 1345 Tört cüs kişi miniptir,
 Eki kulagina kıpırdın
 Eki cüs kişi miniptir,
 Eki iynine kapırdın
 Eki miñ kişi miniptir,
 1350 Ösü mılıktap kele catpaybı?
 Ösü nayzalap kele catpaybı?
 Emi kaday kıl bıs Töştügüm?
 Salıp keldi Er Töştük ,
 Ököö mañdaylaşıp keldi,
 1355 Kaşañ Kara alp ayttı:
 - Töştük kelet dedi,-deyt,-
 Töştüktü kördüñbü?- deyt.
 Anda ayttı Er Töştük:
 -O Töştük men ösümmün.
 1360 Kapır Kaşañ Kara alp
 Cakasınan karmadı,

- Ököö alışa ketti,
 Oy cer anda döñ boldu,
 Döñ cer andaoy boldu,
 1365 Anda neçe kün karınaştı,
 Çal-kuyruk cügürüp keldi,
 Kapır Kaşañ Kara alptı
 Töştük kötörüp urdu,
 Başın kesip ald'ele,
 1370 Elin de çaap saldı'ele,
 Urum Kanga köçürdü,
 Urum Kandın kısın Ak Çenem
 Alıp ketti Er Töştük,
 Üyünö köstöp kayttı,
 1375 Cer astında bir adam,
 Çıñıldap ünü çıkt'ele:
 - Tokto, tokto, Er Töştük!
 Köçköndö tüyöñ aydayın,
 Örüüdö biyeñ baylayın,
 1380 Otuñ menen kireyin,
 Külüñ menen çıgayın!
 Töştük eñkeyip karadı,
 Or túbündö bir adam,
 Cıltrap karap catır.
 1385 Töştük suurop aldı:
 "Atıñ kim!" dep suradı,
 "Atım Çoyun Kulak" dedi.
 Anda turup Çoyun Kulak
 Töştüktün otu menen kirdi,
 1390 Külü menen çıktı,
 Kazanın asıp ciderdi,
 Atın tokup berdi,
 Ačka catkan Çoyun Kulak
 Toyup aldı, semirdi.
 1395 Bir kün ayttı Er Töştük:
 - Çoyun Kulak, at alıp kel!
 Anda ayttı Çoyun Kulak:
 - Kötönüñ tüşkön Töştük ay,
 Attı sen alıp kel, -dedi,-

- 1400 Tokup ber men minemin!
Ak Çenemnin koynuna,
Kirip men catamın!
Er Töştük tura cügürdü,
Çoyun kulak uturu cügürdü,
- 1405 Ököö karmaşa ketti,
Töştüktü kötörö urdu,
Töştüktün başın kesip aldı.
Süyröp taştadı öltürüp,
Çal-kuyruktu minip aldı
- 1410 Töştüktün eli köçürüp aldı,
Bir suun ördöp konup kaldı ,
Ak Çenemdi kuçaktap,
Catıp kaldı Çoyun kulak
Tañ attı, kün çıktı,
- 1415 Çal-kuyruktu minip aldı,
Otus bugu atıp aldı,
Artılıp keldi üyünö,
Çal-kuyruktu agıtpay koydu.
Çoyun Kulaktan Ak Çenem
- 1420 Bir erkek bala tuup aldı.
Çal-kuyruktu Çoyun Kulak
Oydoy oydu cügürttü,
Kırdı kırday cügürttü,
Keçke cuuk bolgondo
- 1425 Çal-kuyruk cürö albay,
Cıgılıp kaldı Çal-kuyruk,
Başka, köskö çapkılap,
Çoyun Kulak cöo cetelep keldi,
Üygö cetip kelgende
- 1430 Etti tüşürüp aldı,
Çal-kuyruk cıgılıp kaldı:
- O, Kuytu küñ, at sugar!
Anda ayttı Kuytu Küñ:
- Balanı alıp olturmun.
- 1435 - Olutrgusa koy!-dedi.
Balanı olturgusa koydu,
Attı cetelep cürö berdi,

- Bala çinrap ıyladı,
 Üydön çakırdı Çoyun Kulak:
- 1440 - Kuytu küñ ay, Kuytu küñ,
 Bala otko tüştü,- deyt,-
 Ala koy bu balanı.
 - Attı kanteyin Çoyun Kulak?
 - Soyulgur cürböyt, koyo ber!
- 1445 Kuytu küñ koyo berdi,
 Çal- kuyruk boş karap turdu,
 Çoyun Kulak üygö kirdi.
 Anda turgan Çal-kuyruk
 Kuyrugun sırtına saldı,
- 1450 Töştüktün ölgön cerine keldi,
 Töştüktün ölügün tappadı,
 Çal-kuyruk sal taygan boldu,
 Şimşilep cıttaladı,
 Töştüktün bir tomogun taap aldı,
- 1455 Çal-kuyruk cutup ciberdi,
 Andan çıçıp ciberdi,
 Tirilip tüştü Er Töştük:
 "Mınday uktap kaldım" dep,
 Çal-kuyrukka minip aldı,
- 1460 Üydü köstöy cürüp saldı,
 Çoyun Kulaktın üyünön
 Sualçı cerge keldi,
 Er Töştük tıñdap turdu,
 Kuytu küñ ıylap keldi:
- 1465 - Atı semis saktagan
 Er Töştük, senden ayrıldım,
 Aştı taptap karmagan
 Kuytu küñ menden ayrıldıñ.
 Anda turdu Er Töştük:
- 1470 - Kuytuke, men mında,-dep.
 Kuytu küñ ıylap cügürüp keldi.
 - Kuytuke ıylaba!- dedi,-
 Ak Çenemge sen cügür!
 Kuytu küñ cügürüp bardı,
- 1475 Ak Çenemdi çakırdı.

Ököö körüşüp ıyladı:

- Ak Çenem-ay, Ak Çenem,
Mende köönüñ barıbı?-dedi,-
Argam cok cürüp keldim,

1480 Emi kaday kılayın?

Anda aytıñ Ak Çenem:

- Bögün sen talaaga cat,
Çoyun Kulak kiyik eçigat,
Erteñ oşunda üygö kel,

1485 Amalın ösüm tabayın!

Töştük talaaga catti,
Tañ attı, kün çıktı,
Çoyun Kulak cöo kiyikk çıktı,
Töştük üygö kirip keldi.

1490 Balanın beşiktin astında

Ordu kastı Er Töştük,
Andan kelip Ak Çenem,
Töştüktü catkısıp koydu,
Koluna şibege berdi.

1495 Tündö catkan uakıtta

Beşikte catkan balanı
Şibege menen saydı,
Beşikte bala ıyladı,
Çoyun Kulak oygondı:

1500 -Ak Çenem, bala ne ıylayt?

Anda aytıñ Ak Çenem:

-Iylap catkan balaga
Koydun koçkorun soyup ber!
Cilkının aygırın soyup ber!

1505 Uydun bukasın soyup ber!

Töönün buurasın soyup ber!
- Töştük malı barında,
Çoyun Kulaktın canı barında,
Maldan kılıp bere ber!

1510 Kılıp berdi Ak Çenem,

Beşiktegi balaga
Kılğan aşın berbedi,
Ordo catkan Töştükkö,

- Kılğan aşın berdi deyt,
 1515 Er Töştük cep semirdi,
 Anda tündö Er Töştük,
 Şibege menen balanı saydı.
 Anda suradı Çoyun Kulak:
 - Emi balam ne ıylayt,
 1520 Canımdı koşomun canıña,
 Sen ıylaba baykuş ay!
 Menin canım mindan arı,
 Al-taykı cer bar dedi,
 Altın başat bar dedi,
 1525 Altın başat içinde,
 Cayın sarı balık bar,
 Sarı balıktın içinde
 Altın sandık bar,
 Altın sandıktın içinde
 1530 Kümüş sandık bar,
 Kümüş sandıktın içinde
 Kırk kara kuşkaç canım bar,
 Anı taap koşomun!
 Bala ıylaganın koydu,
 1535 Töştük sayganın koydu.
 Erteñ menen Çoyun Kulak
 Kiyik atarga çıgıp ketti.
 Töştük ordon çıgıp keldi,
 Çal-kuyruktu minip aldı,
 1540 Salıp keldi Al-taykıga,
 Altın başattı taptı,
 Balıktı suurup aldı,
 Koltuguna kol saldı,
 Sandıktı suurup aldı,
 1545 Sandıktı ayra muştadı,
 Kırk kara kuşkaştı aldı,
 Otus togus kuşkaştın
 Başın üzüp aldı
 Bir kuşkaştı kaldırıp,
 1550 Koynuna katıp aldı,
 Çoyun kulaktın üyünö

- Kayta cügürdü Töştük,
 Çoyun kulaktın canın
 Er Töştük karmap aldı,
 1555 Kısıp koydu kuşkaştı,
 Canı oosın aştı deyt,
 Üydön çıktı Çoyun kulak:
 - Aynalayın atıñdan Töştük,
 Ürölöyün ösüñdön Töştük,
 1560 Barmaktaydan bakkan bul
 Tırmaktaydan cıygan bul
 Taş töböğö kuyup salgan,
 Altın, kümüş bereyin
 Canımdı ber, Er Töştük!
 1565 Köstü açıp cumguça
 Altın, kümüş alıp keldi,
 "Canım ber!" dep suradı,
 Anı körüp Er Töştük
 Me dep başın üzüp aldı,
 1570 Çoyun kulak ölüp kaldı.
 Ak Çenemdi Er Töştük,
 Ak töönün sütü menen kirintip aldı,
 Kaytadan neke kıydı,
 Ak çenemdi alıp cattı.
 1575 Erte köştü Er Töştük,
 - Ak Çenem-ay, Ak Çenem,
 Balañdı öltürüp kel,-dep,-
 Töştük köç aldı ketti.
 Kötündön köç kelgende,
 1580 Ak Çenemdi körgöñdö,
 Surap keldi Er Töştük:
 - Ak Çenem-ay, Ak Çenem,
 Kapırdın bu balasın
 Kantip öltürüp saldıñ?
 1585 Anda ayttı Ak Çenem:
 İşten çıkkın baytalım,
 Öltürö albadım, Töştük,
 Arkan menen sıñsıs kılıp,
 Tañıp saldım Er Töştük!

- 1590 Anı ugup Er Töştük,
 Kayta saldı balaga,
 Tañıp salgan bu bala
 Arkandı üzüp alıptır,
 Cerde olturup ıyladı:
- 1595 - Altı kündö olturup,
 Atamdın cogun cekturmun,
 Eki kündö olturup,
 Enemdin cogun cekturmun,
 Töştük, saga kılarmın,
- 1600 Kaktabay kaniñ içermin,
 Teşpey teriñ sorormun.
 Bu sös ugup Er Töştük,
 Attan tüşö cügürdü,
 Bolot kestikti suurup aldı,
- 1605 Bala ordunan tura kaldı,
 Töştük menen küröşö ketti,
 Bala Er Töştük ököö,
 İt cıgılış boldı,
 Bala Töştüktün üstünö
- 1610 Bir butun arta saldı.
 Ak Çenem salıp keldi,
 Cibekten kılğan arkandı,
 Oymok booç kıldı,
 Balanın moynuna saldı,
- 1615 Çal-kuyruktun kuyruguna,
 Bu arkandı bayladı,
 Ak Çenem Töştüktü
 Belinen kuçaktay kaldı.
 Çal-kuyruk balanı
- 1620 Tartıp alıp cürö berdi,
 Kıyırçaktın kızıl taş
 Kıdrata süyröp aldı,
 Kakırçaktın kara taş,
 Kañrata süyröp aldı,
- 1625 Çal-kuyruk bu balanı,
 Er Töştüktün canına
 Alıp kelip taştadı,

- Anda turup Er Töştük,
 Bolot kestik suurup aldı,
 1630 Balanın başın kese saldı,
 Söögün otko örttöp saldı.
 Ak Çenemdi alıp cürdü,
 Sayran kılıp cattu cırgap.
 Ak Çenem boyuna büttü,
 1635 Cıl aylanıp Ak Çenem,
 Erkek bala tuudu deyt,
 Atın Bir Bilek koydu.
 Köçtü mindan Er Töştük,
 Buttay temir kurçagan,
 1640 Mustay temir kiyingen,
 Kolu Kokongo ketken,
 Butu Bukarga ketken,
 Coldo bir alp catır eken.
 Er Töştüktü körgöndö,
 1645 Turup aytı bu alp:
 - Aynalayın kудay-ay,
 Töştük saga kılbasam!
 Başınıdı koydoy kespesem!
 Kaniınıdı suuday tökpösöm!
 1650 Çoyun kulak can dosumdu,
 Öltürüp saldıñ sen, Töştük!
 Bu söс aytıp Temir Kulak
 Ordunan tura cügürdü,
 Töştük tüşö cügürdü,
 1655 Töştüktü çeңgeldep aldı,
 Orgo saldı Töştüktü.
 Andan kelip Temir Kulak,
 Ak Çenemdi aldı deyt,
 Özöndü bulak kaşka suu
 1660 Ördöy konup aldı deyt.
 Töştüktün balası Bir Bilek,
 Eki konboy "ene" deyt,
 Altı konboy "ata" deyt,
 Üygö kirdi Bir Bilek,
 1665 Balдар kaşına keldi,

- Ot canına oynop keldi,
 Kül celptep sabırlap ketti.
 Temir Kulak açuu kıldı:
- 1670 - Tigi çirkindi kördüñbü?
 Anda aytı Bir Bilek:
 - Eşikten kelip tör meniki,
 Candan kelip, curkan meniki,-
 Oltursam, ös üyümdö olturdum,
- 1675 Tursam, ös üyümdö turdum.
 Temir Kulak alp aytı:
 - Ata, kan kuskurdu kördüñbü?
 Ottun canındağı kösöönü,
 Temir Kulak karmap aldı,
- 1680 Bu balaga tap berdi.
 Temir Kuylaktın kolundagı,
 Kösöönü suurop aldı.
 Kösöö menen Temir Kulaktı,
 Başka sabap kürkürötüp,
- 1685 Cıgıp öltürüp saldı.
 Eneden bala suradı:
 - Enemay, atam kayda?- dep.
 Atasına Ak Çenm
 Baştap alıp keldi deyt.
- 1690 Atasın - Er Töştüktü,
 Ordon bala suurop aldı.
 Ordo catkan Töştüktün
 Sakalı kuuday boldu,
 Kösü kuskunday boldu,
- 1695 Ösü ak cargaktay boldu.
 Çal-kuyrukka Er Töştüktü
 Mingizip aldı Bir Bilek.
 Töştükkö arkasına
 Bir Bilek uçkaşıp alıp,
- 1700 Üyün köstöp kele catır.
 Arkasında Bir Bilek
 Töştüktü keleke kıldı:
 - Atake, coolagan cooñ kurusun,
 Doolagan dooñ kurusun.

1705 Balaga tarındı Er töştük:

- Bayrı çakta, caş çakta,
Ay Kulaktı öltürdüm,
Kün Kulaktı öltürdüm,
Çoyun Kulaktı öltürdüm,

1710 Cantakçını öltürdüm,
Kaşañ Kara alptı öltürdüm,
Çoyun Kulaktı öltürdüm,
Belim mekçiyip ketkende,
Kösüm çekçeyip ketkende,

1715 karılık karşı kelgende,
Emi bisti kemittiñ.

Anda ayttı Bir Bilek:

- Aynalayın atakem,
Oynop aytam atakem.

1720 Anı aytıp Bir Bilek,
Atasının moynun kuçaktayt.

Tarınganın koydu Er Töştük,
Kaytıp üyünö keldi,
Tamakka toydu Er Töştük

1725 Çalkasınan cattı deyt.
Bir Bilek oynop cürdü:
- Kele koy!- dep Er Töştük,
Bir Bilekti çakırdı,
Ködönünö mingisti,

1730 Erkeletip süydü deyt:
- Aldey balam Bir Bilek!
Tañdayı tarman körünöt,
Çeçen bolot Bir Bilek,
BALtı coon körünöt,

1735 Balban bolot Bir Bilek,
Barmagı kaykaç körünöt,
Çeber bolot Bir Bilek,
Aldey balam Bir Bilek!
Kötörüp koyso balanı,

1740 Tili öttü balaga,
Bir Bilektin oosınan
Kan ketti, ölüp ketti.

- Töştük ökürüp bakırdı,
Ak Çenem ıyladı.
- 1745 Ölüp kalgan Bir Bilekti
Ak saraylap koydu
Kök saraylap koydu
Töştük andan köçüp alıp,
Kırım Kanga cetip keldi,
- 1750 Ölgön tirilgendey boldu,
Öçkön tamganday boldu,
Çal-kuyruk cuuşap turdu,
Çal-kuyruk tüş kördü,
Töştükkö cügürüp keldi:
- 1755 - İyemay, Er Töştük,
Elin sagınbas er bolbos,
Üyürün sagınbas at bolbos,
Sen eliñdi sagındıñ,
Men üyürümdü sagındım
- 1760 Sen üyüñdü sagındıñ,
Men Kencemdi sagındım,
Töştük elge keteli!
Töştük Kırım Kanga bardı,
Kırım Kanga ayttı deyt:
- 1765 - Kanım, curtumdu sagındım,
Kanım, elimdi sagındım,
Keteyin, - dedi,- üyümö!
Anda ayttı Kırım Kan:
- E, balam-ay, Er Töştük,
- 1770 Nemeneni alasin?-dedi.
Anda ayttı Er Töştük:
- Kırk kerben Sart alam,
Eki katınımdı alam,
Andan bölök keregi cok.
- 1775 Kırk kerben sart aldı,
Eki katının aldı,
Üyün köstöy cürdü deyt.
Cerdin kap ortosuna keldi,
Bir çınar turat eken,
- 1780 Başı kökkö tiyasıp,

- Çınarga bir acıdar
 Çığıp baratır eken.
 Başındaki kara kuş
 Eki balası bar eken,
 1785 Çırkırap catur eki bala,
 Töştük cügürüp keldi,
 Acıdardı kestik menen,
 Belin kese çaptı deyt,
 Acıdardın kökrögün,
 1790 Bir etegine saldı,
 Acıdardın köçügün,
 Bir etegine saldı,
 Terekke çığıp bardı,
 Acıdardın köçügün,
 1795 Kara kuştun balasına
 Bölüp berdi Er Töştük.
 Kuştan suradı Er Töştük:
 - Cakşılıkka ne kılasın?
 Camandıkka ne kılasın?
 1800 Eki kara kuş ayttı:
 - Kanım kaşık bolguça,
 Başım tokpok bolguça,
 Cakşılık kılamın,-dedi,-
 Keçinde kelet enebis,
 1805 Kabagina kar caap,
 Murutuna mus caap,
 Iylap kelet enebis,
 Acalıbıstın cetken kün,
 O samandan bu saman,
 1810 Tukumubustu acıdar
 Cep cürçü eken,-dedi,-
 Enebis erteñ (menen) ketkende,
 Keresin aytıp kett'ele,
 Emi keçinde kelgende,
 1815 Kösünün caşı koydoy,
 Tayday möndür boluçu,
 Sen tipti korkpogun!
 Biröö kelgen Töştüktü

- Boorına basıp catti,
 1820 Büröö acıdardın kökrögün
 Booruna basıp catti.
 Keç kirdi, möndür keldi tarsıldap,
 Baldar: mına! mına!-dedi,-
 Enebistin kösünün çaşı.
- 1825 Kara dobul cel kirdi,
 Baldar: mına! mına!,- dedi-
 Enebizdin kanatının kuusu,
 Enesi kelip ayttı deyt:
 - Kündö turbas kulunum,
- 1830 Kündö minday turarbi?
 Ayda turbas kulunum,
 Ayda minday turarbi?
 Tukumum ösörünö keldibi?-
 Başımdı cutarına keldibi?
- 1835 Kürüldöp keldi enesi,
 Çınar başına konolboy,
 Üydöy bolgon kara taş,
 Ol üstünö konu da,
 Açuu kelip kara kuş
- 1840 Taştı karmap koydu ele,
 Üydöy bolgon kara taş
 Bırkırıp ketip kald'ele,
 Küülenip uçup ald'ele,
 Terekke kelip kond'ele,
- 1845 Terekti silkep koyd'ele.
 - Ene!,-dedi baldarı,-
 Cakşılıkka ne kılasın?
 Camandikka ne kılasın?
 Anda ayttı Kara kuş:
- 1850 - Başım tokmok bolguça,
 Camandikka, baldarım,
 Camandık kılamın,-dedi,-
 Başım tokmok bolguça,
 Cakşılıkka, baldarım,
- 1855 Cakşılık kılamın,-dedi.
 Baldar külüp ayttı deyt:

- Camandıktı körsötöyünbü?
Cakşılıktı körsötöyünbü?
- Camandıktı körsöt,- dedi.
- 1860 Acıdardın kökrögün,
Kuş baldarı körsöttü.
Eneleri acıdardı,
Bitirip cutup ciberdi:
- Emi cakşılıktı körsöt!
- 1865 - Ene, cutup ciberesin.
- Balam, oşonu cutsam,
Maga kalgan eki balam,
Ökööfidün boorın cutayın!
- Çıñdap aytçı eneke.
- 1870 - Carkırayan cas ursun!
Kürkürögön küs ursun!
Er Töştüktü körsöttü.
Anı körüp Kara Kuş,
Karmap cutup ciberdi,
- 1875 Eki bala açuulandı,
- Sal, kakpaş,- dep kıçkırdı.
Kara kuş taştap ciberdi,
Töştük çaşarıp kaldı.
Anda ayttı Er Töştük:
- 1880 - Kara kuş-ay, eneke,
Cer üstündö elim bar,
Cer üstündö enem bar,
Cer üstündö atam bar,
Cer üstündö agam nbar,
- 1885 Algan katınım da bar,
Cerde öskön malım bar,
Alp kara kuş eneke,
Meni çıgarsañçı emi.
Anda ayttı Kara kuş:
- 1890 - Balam çıgarıp barayın!
Kırk erkeş emi soy!
Etin bir cagina teñ sal!
Terisine suu kuy!
Bir cagina teñ kıl!

- 1895 Ösüñ moynuma mın!
Kırk erkeştin etin,
Suunu moynuma art!
Alıp çıgıp bagayın!
Terekten tüştü Er töştük,
- 1900 Kırk erkeş soydu,
Kırk çanaç suu kuydu,
Moynuna arttı,
Kırk kerben Sarttı,
Eki katını menen
- 1905 Üstünö arttı.
Alp kara kuş dalbıñdap,
Alıp uçup ketti deyt,
Köp cerge barganda
Kılçayıp moynun burdu,
- 1910 Kırk erkeştin etin
Terisindegi suu menen,
Kara kuştun oosına saldı,
Kırk tegerenip,
Çıgıp keldi Kara kuş:
- 1915 - E, balamay, Er Töştük,
Cer kaday körünöt?
- Cer üzüktöy körünöt.
- Emi kaday körünöt?
- Cer tokumday körünöt.
- 1920 Kırk erkeştin eti tügöndü,
Uçup bargan Kara kuş
Kılçayıp moynun burdu,
Töştük bir kösün çukup aldı,
Sanınan ayaktay etti kesip saldı,
- 1925 Kara kuştun oosına
Kösün , etin saldı deyt.
Cer üstünö alıp çıktı,
Töştük koşkoloñun
Kırk kerben sart menen
- 1930 Cerge tüşürüp aldı.
Anda ayttı Kara kuş:
- Töştük, balam başıña

- Camandık kün tuusa,
 Ošo takkan cünümdü,
 1935 Tütötüp koy Er Töştük,
 Kaydan bolso ceteyin!
 Aman bol Töştük! dedi.
 Töştüktü cutup ciberdi,
 Turup kusup ciberdi,
 1940 Er Töştüktün çukup algan
 Kösü tolo tüştü deyt,
 Er Töştüktün kesip algan
 San eti tolo tüştü.
 Andan uçup Kara kuş,
 1945 Cer astına kirip ketti.
 Cer üstünö çıkkanda
 Barısı koşun arttı,
 Er Töştük başına
 Kazanday selde çaldı deyt,
 1950 Bastırıp köç aldı boldu,
 Cerin tanıdı Töştük,
 Kele catsa bir oykoldo
 Kara bee tuup turu,
 Çar ingen tuup turu,
 1955 Bastırıp kele catsa,
 Buğan boyun çeçpegen,
 Muñ kalgan ünün caspagan,
 Etegi elek boluptur,
 Ceñi celek boluptur,
 1960 Kurgan Kenceke katını
 Cügürüp kele catır.
 Kenceke ıylap aytı deyt:
 -Kırk kerben başı , çal sakal moldo,
 Alistan kelgen coolooçı moldo,
 1965 Mından arı kara bee kördüñbü moldo,
 Çar- ingenidi kördüñbü moldo,
 - Kara beeñ kara kulun tuuptur,
 Çar- ingeniñ sarı boto tuuptır,
 Telçiktirip turuptur.
 1970 - Kırk kerben başı, çal sakal moldo,

- Töştügümdön kabar bildiñbi, moldo?
 Çal- kuyruktan kabar uktuñbu, moldo?
 - Karaganıñ kanatına kat kelgen,
 Töştüğüñ cer astına tüştü dep,
- 1975 Kaşan Kara alptan cıgılıp,
 Salbayga çekit boldu deyt.
 Çal- kuyruğuñ iye ölgöndö,
 Arabaçı sartka at bolup,
 Arabasın tartalbay,
- 1980 Kuyruğu çolok boldu deyt,
 Kulagı çunak boldu deyt,
 Beli coor boldu deyt.
 - Kırk kerben başı, çal sakal moldo,
 Töştüğüm ölsö, ölüp kalar da,
- 1985 Ölbösö, anttan çıkkın er emes.
 Çal-kuyrugum ölsö, ölüp kalar da,
 Ölbösö, anttan çıkkın at emes.
 - Kakıldagan kandat baykuşsuñ?
 Col colooçı col alam, baykuş,
- 1990 Columdan minday tursañçı, baykuş.
 Töştük cürüp ketti deyt,
 Kencem karap turup kaldı.
 Er Töştüktün baraanı
 Üzülüp bara catkanda
- 1995 Kence cügürüp cetti:
 - Bir ünü köktö bolot,
 Bir ünü cerde bolot,
 Kırk kerben başı, çal sakal moldo,
 Töştüğüm mindan ketkende, moldo,
- 2000 Kara murut bal'ed'ay, moldo,
 Çal- kuyruk mindan ketkend'ay, moldo,
 Çıçkan sur atım ösü'ed'ay, moldo,
 Töştüğüm mindan ketkend'ay, moldo,
 Seksen segis cıl bold'ay, moldo,
- 2005 Narı karap bastırsañ, moldo,
 Töştüğümö ketken sındaş er edeñ,
 Narı tartıp bastırsañ, moldo,
 Çal- kuyrukka ketken sındaş at ede.

- Töştüğüñ andan kurusun!
- 2010 Çal-kuyruğuñ çirisin!
Bis soodiger kiş'edik,
Astı anday debegin!
Töştük bastırıp saldı,
Kence tiktep tura kaldı,
- 2015 Kötünön cügürüp kelip,
Kence dağı cetti deyt:
- Atıñdın başın buratur, moldo,
Bura tartıp, turatur, moldo,
Bis cetim, cesir boluppus, moldo,
- 2020 Ak kiyimden adaştık, moldo,
Ak sarbaşıl koydoy, moldo,
Asırday karmap satabıs, moldo,
Ak kiyim alıp kalabıs, moldo,
İlger cakta bir taptır ayıl bar,
- 2025 Ayıl canında balkıldagan sası bar,
Karkıldap uçkan kası bar,
Oşol ayıl kaşında,
Booçı cok bos ordo,
Oşo bos ordonun artına
- 2030 Tarta kono kör, moldo,
Soyuştay bereyin ,moldo ;
Ak sarbaşıl koylordon, moldo,
Asır karmap satayın, moldo,
Calañaç cabır boluppus, moldo.
- 2035 - Sendey cetim kişige, baykuş,
Kayran kılıp berebis, baykuş,
Beker berip ketebis, baykuş,
Kara beeñ alıp kel, baykuş,
Çar-ingeni alıp kel, baykuş.
- 2040 Kenceke kayta çurkadı,
Töştük bastırıp ketti,
Bir top ayıl köründü
Bu ayıldın canında,
Booçı cok bos ordo,
- 2045 Bos ordonun artına
Töştük kelip koştı tüşürdü.

- Kence Çar-ingendi minip alıp,
 Botosun öñörüp alıp,
 Kara beeni aydap alıp,
 2050 Üyünö keldi Kenceke.
 Bee menen töönü saadı,
 Bir uus çıktı,
 Bışırdı, suutti Kenceke,
 Konoktordu çakırdı,
 2055 Atakeni Elemandı,
 Segis uulun çakırdı.
 Andan turup Kenceke,
 Kuyup berip sundu deyt:
 - töştük erim ölüptür,
 2060 Tiye bersin dep içiñer!
 "Balama tiye bersin!" dep,
 Atası Eleman işti,
 Segis caman aytalbay işti.
 Andan turup Kenceke,
 2065 Eşikten koy alıp keldi:
 - Kırk kerben başı, çal sakal moldo
 Töştük erime tiye bersin dep,
 Bata kılıp berseñçi, moldo.
 Töştük anı ukkanda,
 2070 Oosı kıbir kıbir ett'ele:
 "Töştükkö tiye bersin" dep,
 Aldırgan koydu muustadı,
 Kösünün çasın tuta almas,
 "Koşubuska bis baralı" deyt.
 2075 Eşik aştı Kenceke,
 Töştük eşikke tüştü,
 Töştük basa bergende,
 Kenceke eşikti katuu taştadı.
 Elemandın üyündö
 2080 Otu çoñ köründü.
 Töştük oşo cakka bastı,
 Atasının üyünö kirdi,
 Ot canına olturdu,
 Köynögün caydı, bitin karadı,

- 2085 Çapanın sala koydu,
Arkasın otko kaktadı,
Tigi cakta olturgan enesi,
Bişafıdap ıylap koyo berdi.
- Enekeñ, ne ıylasıñ,-dedi,
- 2090 - Bayırğa ketken Töştügüm
Arkasında ayaktay kızıl meñi bar,
Seniñ meñiñ ogo okşoydu.
- Oşo Töştük balañ men edim,
- Balamay bayrı ölüp kalgan .
- 2095 - Cok enekeñ men edim.
Enekeñ, emçegiñ saa -
Balañ bolsom, eneke,
Emçegiñ iyip keter
Emçegin karadı kempir,
- 2100 İyip ketti, saap berdi.
Töştük oosın caba berdi,
Enesi Töştüktü basa kaldı.
Atası kuçaktap ıyladı,
Segis caman üyü cakın eken,
- 2105 Bakısı kelip basıp, körüşüp kaldı.
Kenceke cügürüp keldi,
Töştüktün kolu çıgıp catkan eken,
Er Töştüktün o kolun
Kenceke kuçaktap catır.
- 2110 Korgoşun bolup köyköldü,
Temir bolup dırkırıp,
Şirep ketti Er Töştük,
Eki çanaç suu alıp keldi,
Bakısın ortosuna kuyup ciberdi,
- 2115 Ölgönü tirilgendey boldu,
Ketkeni kelgendey boldu,
Kemtigi tolup keldi,
Er Töştüktü Kenceke
Kolunan karmap aldı,
- 2120 Cetelep üyünö alıp bardı,
Kencem eşik açıp turganda,
Çal-kuyruk kelip moynuna

- Moynun arta saldı deyt,
 Çal-kuyruktun tilinen
- 2125 Kenceke karmap aldı,
 Oosın silkip ciberdi:
 - Ata, soyulgur Çal- kuyruk,
 Er Töştük duşmandık kıldı,
 Saa ne boldu, Çal-kuyruk,
- 2130 Keçegi kün kakşap kelip,
 Kötüñön cügürüp cürgöndö
 Bir sırıñdı aytsañçı!
 Bu düünödö Çal-kuyruk,
 Öñündü körböymün,
- 2135 Köönüm kaldı Çal-kuyruk.
 Silkip, silkip ciberdi,
 Anda turgan Çal-kuyruktun,
 Camacayı ayrılıp ketti.
 Tañ atkança Çal-Kuyruk
- 2140 Iylap turdu eşikte.
 Kenceke töşök saldı,
 Er Töştük: "catayın" dedi.
 Kencekenin koynuna catti,
 Uçup cürgön bos boldu,
- 2145 Kence menen Er Töştük,
 Kıyamattık dos boldu.

ER TÖŞTÜK DESTANI ÇEVİRİSİ

1. Eleman adlı bey varmış,
Sekiz oğlu varmış,
Sarban adlı bir çobanı varmış.
Eleman'a Sarban çoban
5. Kışın etini vermedi,
Yazın sütünü vermedi,
Hayvanlarını uzak otlağa götürdü,
Eleman beye mavi öküzü verdi,
Süt veren bir kaç koyun verdi.
10. Ondan sonra kalktı Eleman,
Boz öküze bindi derler,
Koyunları güttü derler.
Topukları nasır oldu,
Dizleri yara oldu,
15. Ağlıyordu Eleman:
-Hayvanlara muhtaç olmadım,
-Çocuklara muhtaç olmadım,
-Atlara muhtaç olmadım,
-Yiyeceklere muhtaç olmadım.
20. Hey, Allahım, Allahım !
Sayısız hayvan verdin,
Sekiz tane oğul verdin,
Sarban adlı çoban verdin.
Sekiz oğlum aşağılandı,
25. Sarban çobanım baş oldu,
Ben Allaha ne yaptım?
Gök yüzünden siyah dolu yel geldi,
Yel Eleman'a söylüyor:
- Hayvanlara muhtaç oldun mu?
- 30 Çocuklara muhtaç oldun mu?
Sen kötü beymişsin,
Hayvanlarını kurban edip, dilekte bulun,

Allahtan dileyerek bekleyin!

Eleman eve geldi,

- 35 Kurban kesti Allaha,
Her gün yattı evinde,
Allahın emri oldu,
Baybiçe* gebe kaldı,
Baybiçenin doğum zamanı gelince,
- 40 Bir erkek çocuğu doğdu.
Yeni doğan bu çocuk
İki gece geçmeden "anne" dedi,
Altı gece geçmeden "baba" dedi,
Eleman koyunları güderken,
- 45 Yeni doğan bu çocuk
Zorla kalktı yerinden,
Babasına geldi de:
- Ey, babam,babam,-dedi,
-Eve dönüp yat, -dedi,
- 50 -Ben bu koyunları güdeyim.
Şu zamandan bu çocuk
Yayılan koyunları güderdi.
Evde yatan Eleman
Baybiçeye söyledi, derler:
- 55 - Bu çocuğu gönderip,
Hayvanlarımı sürüp alayım!
Baybiçe ona uymadı:
- Cimri imişsin Eleman,
Bu çocuğun ismi yok,
- 60 Onu nasıl göndereceksin?
Çocuğun adını koyalım!
Ondan sonra kalktı Eleman,
Koyunlarından bir koyunu,
Kesiveredi Eleman,
- 65 Bütün halkını çağırdı,
Halkına et ikram etti derler,
Halkı ete doyunca,
Çocuğu elinden tutup,
Birlikte çıktı (halkının önüne) Eleman:

* baybiçe İlk eş.

70. -Çocuğuma ad ver! -dedi,
Orada duran halkının
Ak sakallı kara sakallıya baktı,
Kara sakallı bıyıklılara baktı,
Bıyıklı ise delikanlılara baktı,
75. Delikanlılar yere baktı,
(hangi)Adını vereceklerini bilemediler.
Ak sakallı bir adam
Gelerek ortaya çıktı derler:
-Kelleyi yiyen kardeşler,
80. Kelleyi yemeye devam edin,dedi,derler,
Göğüs yiyen kardeşler,
Göğüs yemeye devam edin,dedi,derler,
Bunun adını ben verirsem,
Tanrının merhametine ulaşan,
85. ErTöştük ad olsun!
Töştük koyunları güdüyordu,
Evde yatan Eleman,
Baybiçeye söyledi derler:
-Er Töştüğü gönderip,
90. Hayvanlarımı sürüp alayım.
Ondan sonra söyledi baybiçe:
-Acele etmeyin Eleman!
İlk bahar olsun de!
Hayvanlarda kısrağın doğursun de!
95. Ağız içecek zamanda,
Hayvanlarımı sürüp alayım!
Bay kabul etti, bahar oldu
Kısrağın doğum zamanı geldi,
Ağız içecek zamanı geldi,
100. Ondan sonra söyledi Eleman:
- Artık sürüp alalım!
Baybiçe sözünü tutmadı:
- Hey, zavallı cimri,
Hayvanların orada kalsın der,
105. -Kısrağı sağmak zamanı gelsin!
Kısrağı sağmak zamanı geldi:
-Sürüp alayım!-dedi.

- Bekleyedur,dedi baybiçe,
Kış olsun sürelim,
110. Sogum* yiyecek zamanda.
Kış zamanı gelince,
Sogum zamanı gelince,
ErTöştük'ü çağırdı:
-ErTöştük'üm, çocuğum,
115. Alma-Bulak başında
Binlerce atım var,
On binlerce koyunum var,
Sarban adlı çobanım var,
Benim sekiz oğlum var,
120. Sürüp gelin bu hayvanlarımı!
Ondan sonra kalktı ErTöştük,
İki eteğini beline soktu,
Alma-Bulağa doğru yönelip
Koşup gitti Er Töştük,
- 125.Yilkılarına ulaştı
Kapıyı açarak girdi,
Ondan sonra söyledi Er töştük:
Eleman'ın çocuğu
ErTöştük ben geldim,
130. Babamı aç sen bıraktın,
Annemi aç sen bıraktın,
Kışın et vermedin,
Yazın süt vermedin,
Sürüp gel bu yilkılarımı,
135. Yilkılarımı sürüp gelmezsen,
Sekiz oğul dostu öldürürüm,
Sarban çobanı öldürürüm,
Sürüp gel bu yilkılarımı.
Alt ovayı doldurarak;
140. Üst ovayı doldurarak,
Üç ova kadar yilkılarımı getir!
Ondan sonra korktu sekiz oğul,
Ondan sonra korktu Sarban çoban,
Büyük sürülerine gittiler,

* *sogum* Kışın hayvan kesim zamanı

145. Ovaya ylkılarını sürdüler,
İki ova dolmuştu,
Bir ova dolmadı.
Bu küçük çocuk ErTöştük,
Sarban çobanı sıkıştırdı:
150. -Ylkılarımı sürüp getir!-diye.
Sarban çoban korkup gitti,
Yilkıcıya geldiği:
- Sürüp gelen atlarla
Üç ova dolmadı,
155. Ylkılarımız nerede?-dedi,derler.
Ondan sonra söyledi yilkıcı:
-Bu ylkıları ben gördüm,
Dağ gibi kara ata binen,
Kazanbak gibi kara börk giyen,
160. Bir yiğit sürüp gitti.
Eve döndü Sarban çoban,
Er Töştük'e söyledi der:
- Hey, Töştük'üm,sana kurban olayım,
Ylkılarını ben bulamadım,
- 165 Dağ gibi kara ata binmiş,
Kara börk giymiş
Bir yiğit sürüp gitti.
Ondan sonra kalktı ErTöştük:
-Bu ylkıları ben takip edeyim,
- 170 Sürüp ylkılarını getireyim,
Atımı getir!- der.
Çıkıp gitti Sarban çoban,
Altı ayaklı ala atı,
Getirdi Sarban çoban
- 175 Yedi ayaklı yağız atı,
Sürüp geldi Sarban çoban,
Atına bindi ErTöştük,
Ylkıların ardından gidiverdi,
Uçurum başına ulaştı derler,
- 180 Uçurumun üzerinde
Küçük keçe evi varmış,
Küçük keçe evin önünde,

- Yalnız kara kısrak duruyormuş,
 Bir saç örgüsünden bit dökülen,
 185. Bir saç örgüsünden sirke dökülen,
 Burnundan sümük akan,
 Çok pis kara kız
 Töştük'ün önüne çıktı derler:
 -Altı ayaklı ala yorgayı yorgun hale getiren yiğit,
 190 Dört ayağını kadife ile saran yiğit,
 Yedi ayaklı yağız yorgayı yorgun hale getiren yiğit,
 Dört ayağını kadife ile saran yiğit,
 Uzaktan gelen yolcu yiğit,
 Adın neymiş yiğit?
- 195 Töştük kalkarak söyledi derler:
 -Altı ayaklı ala yorgayı ben yordum, kişi,
 Dört ayağını kadife ile ben sardım, kişi,
 Yedi ayaklı yağız yorgayı ben yordum, kişi,
 Dört ayağını kadife ile ben sardım, kişi,
 200 Topraklarını özledi yedi atan* ,
 Yedi atanın peşinde
 Bakır buydalı* ner* taylak,
 Böyle bir şey gördün mü?).
 Sütü Kuğ-İngen,
 205 Böyle bir şey gördün mü?
 Büyük sürünün içinde,
 Turna tüylü kara at yok,
 Eğitilmiş doru at yok,
 Kuyruğu bağlanmış at yok,
 210 Ben yitiği arayan adamım,
 Kaybolanı arıyorum,
 Böyle bir şey gördün mü?
 Pis kız söyledi derler:
 -Kaybın ise bulunur, yiğit,
 215 Şerefin ise korunur, yiğit,
 Küçük keçe ev demezsen,
 Büyük otağ kadar gölge verici,

* *atan* Enenmiş deve

* *buyda* Devenin burun kıkırdağına geçirilen çubuk

* *ner taylak* Genç deve

- Yalnız kısarak demezen,
 Çok kısrağın kımızını verici
 220 Bizde bu gece kal, yiğit!
 Töştük iğrendi,
 Töştük'ü elinden tuttu,
 Evine getirdi.
 Töştük evine baktı,
 225 Bit, sirke, pislik ile
 Evinin içi doldu derler.
 ErTöştük'ün altına
 Kötü bir keçe koydu,
 Eteğini toplayıp,
 230 Töştük oturdu.
 Kız kımız yayığı dövünce,
 Yayığın ağzına
 Çıkmış olan kımızı,
 Arkar* ayağından yapılma bardağı aldı,
 235 Ayağa kımızı doldurdu,
 Keçi ayağı dolmadı,
 Yayığı altan tutarak,
 Kaldırdı bu kız,
 Keçinin ayağı doldu.
 240 Töştük'e getirip,
 Kımızını sundu pis kız,
 Töştük bir eliyle alınca,
 Bu eli dengesini kaybetti,
 Diğer eliyle destekledi,
 245 Kımızı içiverdi,
 Sonuna kadar içemedi.
 Kazanı ateşe koydu bu kız,
 Tek göğüs kemiği
 Kazana attı bu kız,
 250 Ondan sonra geldi Töştük'e,
 Ellerine su döktü derler,
 Tabığa etini koydu derler,
 Verevine kesiyordu,
 Karnı bununla doydu derler,

* *arkar* Dağ keçisi

- 255 Töştük yemeği yerken,
Bel kemerini boşalttı,
Geri kalanı yana çekti.
Kötü bir keçeyi alıp,
Altına koydu bu kız,
- 260 Yana, dirseğine dayanıp yattı,
Töştük uyudu derler,
Gece yarısı olunca
Töştük başını kaldırdı,
Evin içi parlayan
- 265 Altın, gümüş oldu derler,
Yattığı yere baktığında,
Altın, gümüş oldu derler,
Etrafa baktı Er Töştük,
Dolun ay gibi uyuyan,
- 270 Aydın güneş gibi coşan
Bir kız yatıyor evde,
Töştük bakıyordu:
"Şu kıza el sürsem "
Ateşte kızartılmış şiş kebabı
- 275 Töştük çevirerek yedi derler,
Ayaklarındaki sarı balı,
Töştük devirdi,
Baş tarafındaki balı,
Töştük kımız yerine içti.
- 280 Kıza yaklaştı Er Töştük,
Elini attı Er Töştük,
Kalın siyah saçlarına
Elini sardı Er Töştük,
On iki iliği, on düğmeyi
- 285 Çıkardı Er Töştük,
Göğüsteki ak memeyi,
Eline aldı Er Töştük,
Memeyi tutunca,
Bek Toro adlı bu kız
- 290 Uykusundan uyandı,
Ak bileğinden tuttu,
Başını kaldırdı:

- Ayağımdaki sarı balı
Döken kim idi?
- 295 Baş tarafımdaki balı
Kımız yerine içen kim idi?
On iki iliği, on düğmeyi
Çıkartan kim idi?
Senin durumunu biliyorum,
- 300 Han baban Eleman
Mavi öküze binerken,
Koyunları güderken
Topuğu nasır oldu,
Dizleri iğrinlendi,
- 305 Sürekli ağlarken,
Ben altın kaplı, gümüş dilli
Kopuzumu çaldım,
Tanrının kulağına hoş geldim,
Tanrıdan seni istedim,
- 310 Sen elini çekiver ,Töştük,
Kötü bir yerin var ,Töştük,
Sünnet edilmedin, Töştük,
Haram yerin de var, Töştük,
Gel, elini çekiver, Töştük!
- 315 Kızın sözünü duyunca,
Darılıp gitti, Töştük,
Yağız ata bindi.
Bek Toro adlı kız söyledi:
-Altın kaplı, gümüş dilli
- 320 Kopuzumu çaldım,
Tanrının kulağına hoş geldim.
Töştük seni kendime
Layık bulup aldım,
Bu dünya fena imiş,
- 325 Kıyamette Töştük benimdir,
Yılıkmı sürüp git Töştük!
Töştük yılıksını sürüp gitti,
Eleman beye geri verdi,
Dokuz oğlu, Sarban çoban,
- 330 Eleman beyin önünde

Yılıklarıyla durdular.

Bir gün söyledi Er Töştük:

- Ey! Babacığım, Eleman,

Çocuklarınız evlenmeli!

335 Dokuz oğlun evde var,
Sekiz ağabeyimde kadın yok,
Ben en küçüğüm Er Töştük,
Benim de karım yok.

O zaman kalktı Eleman,

340 Alaca atını getirtti,
Yağız atı getirtti,
Eleman ve Sarban çoban-
Her ikisi atlara bindi derler,
Her ikisi kız arıyordu derler,

345 Eleman ata binerken,
Er Töştük önüne gelip ,
Bu sözleri söyledi:

- Ey, babacığım, Eleman,

Yolda yürüyüp giderken

350 Uçurum kenarına sen ulaşsan,
Küçük bir keçe ev kurulmuş,
O evin önünde,
Yalnız kara kısırağı var,
Yalnız kara kız var,

355 Bu aradığını söyler derler,
Ona baş örtüsünü götürün,
Kara kıza baş örtünü ver!
Baş örtünü alıp Eleman,
Yürüyüp gitti, derler,

360 Uçurum başına geldi derler,
Uçurum başında küçük keçe ev
Han Eleman gördü derler,
Çok pis, siyah bir kız
Öne çıkıp söyledi derler:

365 -Altı ayaklı atı yorgun hale getiren,
Dört ayagını kadife ile saran,
Yedi ayaklı atı yorgun hale getiren,
Dört ayagını demir ile saran,

- Sadaktaki okları dikili duran, beyim,
 370 Sakal kılları sivrilip duran, beyim,
 Yüzü üzgün olan, beyim ,
 Etekleri, kolları eskiyen, beyim,
 Uzaktan gelen yolcu, beyim,
 Uğurlar olsun, beyim,
- 375 Ondan sonra söyledi Eleman:
 -Bilinenlerden beşi yok, yavrum,
 Beli alaca kendisi yok , yavrum,
 Ben yitiği ariyan adamım, yavrum,
 Yitirdiğimi ariyarak geliyorum, yavrum,
- 380 Ondan sonra söyledi siyah kız:
 -Küçük ev demezen,
 Otağ kadar gölge verici,
 Yalnız siyah kısrağ demezen,
 Çok kısrağın kımızını verici,
- 385 Bizim evde kımız iç, beyim.
 Ondan sonra söyledi Eleman:
 -Kımızını biz içmeyiz,
 Evine biz girmeyiz.
 Yürüyüp gitti Eleman,
- 390 İç çekip gitti Bek Toro,
 Pis kokulu duman çıktı derler,
 Dolaşıp gezerken,
 Eleman bey yol bulamadan,
 Bek Toro'nun kapısına,
- 395 Geri geldi Eleman.
 Ondan sonra kalkıp Bek Toro,
 Dışarı çıktı derler.
 (Evinde) konuk oldu Eleman,
 Yayığını dövdü kara kız,
- 400 Arharın ayağından yapılma bardağa
 Kımız doldurdu kara kız,
 Eleman içeverdi,
 İçip sonuna kadar bitiremedi,
 Sarban çobana verdi derler,
- 405 Sarban çoban bitiremeden,
 Bek Toro'ya verdi derler,

- Bek Toro yayığına
 Kımızı döküverdi,
 Yayığı dolaverdi.
- 410 O gece evde yattılar,
 Şafak sökerken kalktılar,
 Atlara gidip bindiler,
 Yola çıktılar.
 Ondan sonra söyledi Bek Toro:
- 415 -Altı ayaklı alaca yorgayı aşırđın*
 Töştük'ün verdiği hediye
 Benden neden gizledin?
 Bek Toro bu sözü söyleyip,
 Ata binen Elemanı
- 420 Attan düşürünceye kadar çekti derler.
 -Ey, darılma, yavrum!
 Unutkan oluyordum.
 Yazmayı kıza verince
 Yürüyüp gitti Eleman.
- 425 Yolda giderken Eleman,
 Agay Han'ın evine
 Ulaştı Eleman.
 Agay Han'ın baybiçesi
 Urganın başında,
- 430 Çadırın içinde
 Oturuyormuş derler.
 Eleman'ın önüne
 Çıkıp geldi Baybiçe:
 - Altı ayaklı alaca yorgun hale getirdin,
- 435 Dört ayağını kadife ile sardın,
 Yedi ayaklı yağız atı yorgun hale getirdin,
 Dört ayağını demir ile sardın,
 Uzaktan gelen yolcu!
 Ondan sonra söyledi Eleman:
- 440 - Bilinenlerden beşi yok,
 Beli alaca kendisi yok ,
 Ünlülerden altı yok,
 Al-Alaca kendisi yok,

* aşır- Uzun yolculuktan sonra, atı yemsiz sabaha kadar dinlendirmek.

- Böyle bir şey gördün mü?
 445 Ondan sonra söyledi baybiçe:
 - Zenginlik ne için yaratıldı?
 Halsize at olsun diye,
 Tanrı hayvanı yarattı;
 Aç kalana yemek olsun diye,
 450 Tanrı yemeği yarattı;
 Çıplak olana gocuk olsun diye,
 Tanrı hayvanı yarattı -
 Bizim evimizde kıımız iç!
 Yanında götürdü bu kadın,
 455 Evine getirdi,
 Süslü kasedeki kıımız
 Eleman'a verdi derler,
 Sarban çobana verdi derler,
 Her ikisi içiverdi,
 460 Keregesine* baktı Eleman,
 Keregenin başında
 Sekiz küpe, bir gerdanlık duruyormuş,
 Eleman onları görüp,
 Kahkahayla gülmeye başladı derler,
 465 Sümükleyip gülmeye başladı,
 (Sümüğü içine düştüğü) bu kaseyi baybiçe
 Elinden çekip aldı,
 Eleman'ı sırt üstü devirip
 Baybiçe üzerine bastı,
 470 Ayağını karnına bastı,
 Kıımız ağızından çıktı.
 Baybiçe başını kaldırdı:
 Söyleyecek sözün var galiba,
 Söyle sözünü dedi, derler,
 475 Ondan sonra söyledi Eleman:
 - Söyleyecek sözüm var herhalde,
 Ben bu sözümü söyleyeyim,
 Dokuz oğlum var dedi,
 Dokuz oğlumda kadın yok dedi,
 480 Şu dokuz oğluma ,

* *kerege* Keçe evin duvarını teşkil eden ağaç kafes.

- Dokuz kızı arıyorum,
 Dokuz kızı olan beyi,
 Araya araya bulamıyorum.
 Baybiçe koşa koşa geldi,
 485 Kaseye kımız koydu derler,
 Eleman'ın eline verdi,
 Dışarıya koştı baybiçe:
 - Ey, Ağay Han, müjde!
 Dokuz oğlu olan bey geldi.
 490 Ağay Han eve girdi derler,
 Eleman ile selamlaştı:
 - Ey, Ağay Han, Ağay Han,
 Dünür olarak geldim ben.
 Sevinip söyledi Ağay Han:
 495 Dünür olmak istersen, ol! - dedi.
 Töştük'ün babası Eleman
 Dünür oldu derler.
 Akşam zamanı gelince
 Avluya geldi Ağay Han,
 500 En küçük kızına söyledi derler:
 - Hayvanlarımdan da bereketli Kenceke'm yavrum,
 Çocuklarımdan en uğurlu Kenceke'm yavrum,
 Uzaktan gelen iki misafir
 Çok yiyecek koysan, hepsini götürür,
 505 Az yiyecek koysan, doymazlar,
 Altmış bin alaca koyunları
 Altı kere dolaşsana!
 Yetmiş bin sarı koyunları
 Yedi kere dolaşsana!
 510 Kesilmeye en uygun olanı
 Etek ile sıvazlasan,
 Kolun ile sıvazlasan,
 Onu götürüp keseyim!
 Ondan sonra kalktı Kenceke,
 515 Koyunun arasında dolaştı,
 Altmış bin alaca koyunu
 Altı kere dolaştı,
 Kesilmeye en uygun olanı

- Bir yıllık şişman boz koyunu,
 520 Eteği ile sıvazladı,
 Kolu ile sıvazladı,
 Onu getirip kesti derler,
 Şafak sökerken
 Misafir geri döneyim dedi, derler,
 525 Atını getirirken
 Babasına söyledi Kenceke:
 - Babacığım, deli mi oldun?
 - Anneciğım, deli mi oldun?
 Uzaktan gelen saygılı misafire,
 530 Dünüre kiyit* verdin mi?
 Ağay Han bu söz duydu derler,
 Elemanı çağırdı,
 Evin içerisine aldı,
 Bir bohça yazmayı koydu.
 535 İçini Eleman açıp baktı,
 Dokuz yakalı gocuk çıktı.
 Benim uğruma olsun diye,
 Üzerine giydi Eleman,
 Ondan sonra ata bindi derler,
 540 Yürüyüp gitti derler.
 Ağay Han'ın yanına Kence kız
 Koşa gelip söyledi derler:
 -Babacığım ahmak oldu,
 Anneciğım deli oldu,
 545 Çal-Kuyruk'u (atı) verirsen göçeceğim,
 Çar-İngen'i (deve) verirsen (ipini) çözüp götürreceğim.
 Kara kısrağı verirsen göçeceğim,
 Kuytu Dadi'yı alıp gideceğim,
 Başındaki yazmayı verirsen!
 550 Sırtındaki ipekli elbiseyi verirsen!
 Ağay Han o zaman söyledi derler:
 -Bir başka hayvan olsa all!-dedi,-
 Bir başka hayvanı vereyim!
 Bu hayvanı (Çal-Kuyruk'u) veremem.
 555 Baybiçe o zaman söyledi derler:

* *kiyit* Hediyelik giysi.

- Dün dünür geldiğinde,
 Müjdeyle geldiğimde,
 "Çal- Kuyruk'u vereceğim ben",
 Demedin mi Ağay Han,
 560 Buna yalan mı diyeceksin?
 Çal-Kuyruk'u ver!,-dedi,-
 Ne isterse ver!-dedi.
 Ondan sonra kalkıp Ağay Han ,
 İsteddiğini verdi,
 565 İsteddiğini alıp Kenceke,
 Çal-Kuyruk'a bindi derler,
 Çar-İngen'i yedeye alıp,
 Kara kısrağa eşyalarını yükledi,
 Kuytu Dadiyı bindirdi,
 570 Kence'm ondan sonra yürüyüp gitti derler,
 Halkın tamamı onu izledi,
 Hayvanlar da onu izledi,
 Sola bakıverdi Kenceke,
 Halkın tamamı durakaldı,
 575 Sağa bakıverdi Kenceke,
 Hayvanların tamamı durakaldı,
 Ondan sonra yürüdü Kenceke.
 Ağay Han baybiçe ikisi
 Kızlarını uğurladılar,
 580 Uzaklara gelince,
 Geri dönüp geliyorlar,
 Kenceke'ye rastladılar,
 Kence'yi Ağay Han yanına aldı,
 Baybiçe arkadan izliyordu:
 585 - Hayvanlarımdan da uğurlu Kenceke'm,
 Neslimden en uğurlusu Kenceke,
 Bir başka kızımı verirsem,
 Asla Kence'yi vermeyeceğim!
 O zaman söyledi Kenceke:
 590 - Babacığım ahmak mı oluyor ?
 Anneciğim deli mi oluyor?
 Kendi halkında var imiş,
 Er Töştük adlı oğul imiş,

- Altın işlemeli sancağı alarak,
 595 Altmış bin asker alarak,
 Dalgalanan tuğ alarak,
 Yeri sarsan asker alarak,
 Ağay Han'ı yağma etmez mi?
 Taştan yapılan şehrini,
 600 Taş çölü yapmaz mı?
 Kumdan yapılan kaleyi
 Kum çölü yapmaz mı?
 İsteyerek verilmeyen Kenceke'yi
 İnce bilekten almaz mı?
 605 Cariye yapmaz mı?
 Kence'n azap çekmez?
 Ağay Han onu duyup,
 Kence'i bırakıverdi:
 - Ey, Kenceke'm, canım,
 610 Ey, Kenceke, ışığım,
 Sağ selamet, var ol!
 Hasreti çekmeden esen de ol !
 Ağay Han yürüyüverdi,
 Kenceke yürüyüverdi,
 615 Yarı yola varınca,
 Kara yerin altından,
 Bek Toro adlı kız çıktı derler,
 Kenceke'ye söyledi derler:
 -Ağay Han kızı, Kenceke, canım,
 620 Altındaki Çal-Kuyruk, canım!
 Hayırlı olsun, canım!
 Önündeki Çar- İngen , canım!
 Hayırlı olsun, canım!
 Yük taşıttığın kara kısarak, canım,
 625 Hayırlı olsun, canım!
 Yanına aldığın Kuytu Dadı, canım,
 Hayırlı olsun, canım!
 Başındaki yazman, canım,
 Hayırlı olsun, canım!
 630 Sırtındaki ipek elbise, canım,
 Hayırlı olsun, canım!

Koynundaki Er Töştük, canım!

Hayırlı olsun, canım!

Onu dinleyip Kenceke söyledi:

- 635 -Altımdaki Çay-Kuyruk , hey abla,
 Babacığım verdi, ben aldım, hey abla,
 Seninkini çekip aldım mı, hey abla?
 Arkamdaki Çar-İngen, hey abla,
 Anneciğım verdi , ben aldım, hey abla,
 640 Seninkini çekip aldım mı, hey abla?
 Yüklettiğım kara kısırağı, hey abla,
 Babacığım verdi, ben aldım, hey abla,
 Seninkini çekip aldım mı, hey abla?
 Götürdüğüm Kuytu Dadı'yı ,hey abla,
 645 Anneciğım verdi, ben aldım, hey abla,
 Seninkini çekip aldım mı, hey abla?
 Başımdaki yazmayı,hey abla,
 Babacığım verdi, ben aldım, hey abla,
 Seninkini çekip aldım mı, hey abla?
 650 Sırtımdaki ipekli elbiseyi, hey abla,
 Anneciğım verdi, ben aldım, hey abla,
 Seninkini çekip aldım mı, hey abla?
 Koynumdaki Er Töştük'ü, hey abla,
 Tanrım birleştirdi, ben aldım, hey abla,
 655 Seninkini çekip aldım mı, hey abla?
 Yolcuyum, yola çıkacağım, hey abla,
 Yolumdan çekil şöyle , hey abla!
 Kenceke bu sözü söyleyince,
 Yürümeye devam etti derler,
 660 Bek Toro dura kaldı derler.
 Yolculuğa çıkan Kenceke'nin
 Karaltı kaybolunca,
 Dura kalan Bek Toro ,
 Bir eline zehir koydu,
 665 Bir eline bal koydu,
 O kadar üzüldü ki ,
 Üzüntüsünden altına kaçırıldı.
 Kenceke'yi çağırıp söyledi derler:
 - Atın başını çevire dur, Kence'm,

- 670 Çevirip duradur, Kence'm,
 Bir sözüm var, söyleyeyim, Kence'm,
 Uzaklardan geliyorsun, Kence'm,
 Susayıp geliyorsun , Kence'm,
 İçeceğimden yudumlayıp git, Kence'm,
- 675 Atın başını çeviredur, Kence'm,
 Çevirerek duradur, Kence'm,
 Yolda yürüyen Kenceke,
 Bu yerde durakaldı,
 (BekToro'nun) verdiği balı içti derler,
- 680 Zehir olduğunu anlayınca,
 Döküverdi Kenceke,
 Yürüyüp gitti Kenceke,
 Kenceke'ye Bek Toro
 Daha fazla sinirlendi derler,
- 685 Bek Toro arkasından koşarak,
 Yine ulaştı Kenceke'ye:
 -Atının başını çeviredur, Kence'm,
 Çevirerek duradur, Kence'm,
 Güçlü olup sen aldın, Kence'm,
- 690 Güçsüz oldum , ben kaldım, Kenceke'm,
 Talihli olup, sen aldın ,Kence'm,
 Talihsiz oldum, ben kaldım, Kence'm,
 Bu dünyada seninki, hey Kence'm,
 Kıyamette benimki, hey Kence'm.
- 695 Ondan sonra söyledi Kenceke:
 Gıdaklayan kişi idin, hey abla,
 Takırtı çıkartan kişi idin, hey abla,
 Tanrım birleştirdi, ben aldım, hey abla,
 Seninkini çekip aldım mı, hey abla?
- 700 Yolcuyum, yola çıkacağım, hey abla,
 Yolumdan çekilsene, hey abla!
 Bu sözü söyleyip Kenceke,
 Yine yürüyüp gitti derler,
 Durakalan Bek Toro
- 705 Daha fazla sinirlendi derler,
 Bek Toro koşarak gelip,
 Bir kere daha ulaştı arkadan:

- Atının başını çeviredur, Kence'm,
Çevirerek duradur, Kence'm,
- 710 Biz yer altına indiğimiz zaman, Kence'm,
Yedi kız olduğumuz zaman, Kence'm,
Kırım Han'ın (kızı)Ak Çenem, Kence'm,
Bizim kadar var mıymış, Kence'm,
Urum Han'ın küçük kızı, Kence'm,
- 715 Bizim kadar var mıymış, Kence'm,
Agay Han'ın küçük kızı, Kence'm,
Bizim kadar var mıymış, Kence'm,
Bir günde (nakış) işlediğim işime, Kence'm,
Bir ayda işleyerek yetmediler, Kence'm,
- 720 Bir ayda işlediğim işime, Kence'm,
Bir yılda işleyerek yetmediler,Kence'm.
Güçlü oldun, sen aldın, Kence'm,
Güçsüz oldum, ben kaldım, Kence'm,
Talihli oldun, sen aldın, Kence'm,
- 725 Talihsiz oldum,ben kaldım, Kence'm,
Güçlü ile dövüşme,Kence'm,
Talihli ile tartışma, Kence'm,
Yanıma gel ,Kence'm,
Töştük'e hediye vereyim, Kence'm,
- 730 Uzak sefere giderken,Kence'm,
Yüzün, kolun kurulasın, Kence'm,
Çin mendilini vereyim, Kence'm,
Töştük'üm et yerken, Kence'm,
Kemiği kemirsin, Kence'm,
- 735 Çelik bıçağını vereyim, Kence'm,
Bu dünyada sen aldın, Kence'm,
Kıyamette tartışma, Kence'm!
Ondan sonra söyledi Kenceke:
- Bu dünyada ben aldım, hey abla,
- 740 Kıyamette vermeyeceğim , hey abla!
Gönlü kırılan Bek Toro
Şu yerden geri döndü derler.
Diğerlerinden geri kalan Kenceke
Çal Kuyruk'un başına
- 745 Kamçıyı vurdu derler,

Diğerlere vardı derler.

Yetişip baktı ki

Çolak kavağın dibine

Evlerini dikmişler.

750 O zaman söyledi Kenceke:

-Babamın söylediği sözlerini,

Niçin dinlemedin sen,

Bu yere konmazsın, - der,-

Hırsızlar çok idi,

755 haydutlar bol idi.

Ondan sonra söyledi Eleman:

-Gelmeden önce başlamış,

Cadı gelin imişsin,

Varmadan önce başlamış,

760 Garip gelin imişsin,

Konsunlar bu yere,-dedi.

Kenceke bu sözü duyunca,

Atını bırakmadı derler,

Devesinin (yükünü) indirmede derler,

765 Yatıverdi Kenceke.

Eleman erken kalktı,

Atları ırmağa sürdü,

Kenceke'ye geldi derler:

-Atı bırakıver,-der,-

770 Devenin (yükünü) indiriver,-der.

Eleman söylese de, Kenceke

Bükülüp yatıverdi.

Atları ırmağa sürdüğünde,

Atlar ırmağa girmedi,

775 Ürküp geri kaçtılar,

Eleman eğilip baktı ki,

Kazan büyüklüğünde ikiye ayrılmış siyah ciğer

Suda akıp geliyor,

Onu görüp yıkları

780 Ürküp geri kaçtılar derler,

Ciğeri gördü Eleman,

Kendi kendine söyledi derler,

Yukardaki halk hayvanlarını kesmiş mi?

- Ciğeri suya koymuş mu?
 785 Eleman topuklayarak girdi,
 Sudan alıp atayım der,
 Kemendin sopasını bir sapladı,
 Ciğer patladı,
 Bir daha ciğere saplayınca
 790 Yakalayiverdi kemendi,
 Kemendi çekti bu ciğer,
 Sirtına yıkıldı Eleman,
 Ciğere dönmüş Celmogus,
 Eleman'ın göğsüne bindi,
 795 (Ayağını karnına)bastı bastı derler,
 Az kalsın çıkacak canıyla
 Yerde kaldı Eleman.
 O zaman söyledi Eleman:
 -Agay kafir Celmogus,
 800 Öldürmezsen beni,
 Beyaz Otağ kadar evimi vereyim!
 Büyük ağıl duvarı dolusu sürümü vereyim!
 Gülerek söyledi Celmogus:
 -Seni öldürsem, Eleman,
 805 Benim değil kimin olacak?
 Sözünü söyle Eleman!
 Ondan sonra söyledi Eleman:
 -Agay kafir Celmogus,
 Sekiz oğlumu vereyim!
 810 Sekiz gelinimi vereyim!
 Gülerek söyledi Celmogus:
 -Seni burada öldürdükten sonra,
 Sekiz oğlun, sekiz gelinin
 Benim değil kimin olacak?
 815 Söyle sözünü Eleman!
 Ondan sonra söyledi Eleman:
 -Agay kafir Celmogus,
 Er Töştük oğlumu vereyim!
 Kenceke cadı gelinimi vereyim!
 820 Er Töştük'ün canı -
 Siyah pulat eğedir,

Taş ocağın dibine
 Canını koyup gideyim!
 Gücün varsa Celmogus,
 825 Onun canını al,-dedi!-
 Evde kalan Töştük'ü
 Evden göndereyim,-dedi.
 Celmogus : " iyi olur " diye,
 Eleman'ı serbest bıraktı.
 830 Eleman göçü devam ettirdi,
 (Celmogus) yurdunda yerleşti,
 Egeyi aldı Eleman,
 Taş ocağına dayayıp gitti.
 Ondan sonra Eleman
 835 Kendi evine gitti derler,
 Çocuklarını akrabalarına bıraktı,
 Yalnız çocuğu Er Töştük
 Eleman'ın yanında kaldı,
 Er Töştük gece olunca
 840 Kenceke'nin koynuna gitti
 Önceden görebilme yeteneğiyle doğan Kenceke
 Kapının önünde durdu,
 Töştük'ü geri itti:
 -Bu ne biçim kişi?-diye,
 845 Ordan gidip Er Töştük,
 Annesinin evine geldi.
 Ateşin bir yanına
 Uzanıp yattı Er Töştük,
 Yaşlı babası Eleman
 850 Delmeyi aldı eline,
 Yerde yatan Töştük'ü,
 Tepesinden vurdu derler,
 (Delmenin) ucu parladı,
 Töştük başını sıvazlayarak,
 855 Çıkıp kaçtı evinden.
 Koşarak Kenceke'ye geldi
 Kenceke eve sokmadan
 Geri itti Töştük'ü.
 Tepeye gitti Er Töştük,

- 860 Devedikeninden kaval yaptı,
Acı acı çaldı kavalı.
Kavalın sesini duyunca,
Önüne geldi Kenceke:
-Hey, Er Töştük, Er Töştük
- 865 Acı acı çalmadan çekil
Görmeyeceğim de, üzülmeceğim,
Mezar azaplarını çekmeyeceğim,
Aslini görmeyeceğim,
Azabını çekmeyeceğim.
- 870 Er Töştük sözlerini işitip,
"Nedir bu" dedi,
Tepeye çıktı derler,
Gocuğu serdi derler,
Yatıp uyudu derler.
- 875 Sabahleyin soğuk olunca,
Erinen Er Töştük
Koşarak geldi Kenceke'ye,
Yatağa yattı Er Töştük.
Kenceke itiverdi,
- 880 Er Töştük itiverdi,
İkisi beraber bir söz söylemeden,
İki yana yattılar.
Şafak sökerken
Kenceke kalkıp söyledi derler:
- 885 -E, Töştük'üm, Töştük'üm,
Benim kocam sen isen,
Ben de karın isem,
Eleman'ın elinde
Siyah pulat eğe var,
- 890 Onu getirip
Benim elime verirsen,
Benim kocam sen ol!-der,-
Ben karın olayım - der.
Ondan sonra söyledi Er Töştük:
- 895 -Babamın elinde bu eğe,
Benim bu eğe,
(Onu) alıp vereyim, Kenceke.

- Ondan sonra kalkıp Er Töştük
Babasına koştu.
- 900 Eleman'ın (evine) girdi derler:
Hey, babam Eleman,
Siyah pulat eğemi,
Benim eline versene!
- Ondan sonra söyledi Eleman:
- 905 -Hey, çocuğum Er Töştük,
Sen kesemi açiver!
Kesemden eğeyi aliver!
Töştük açtı kesesini
Kesede ege yok imiş.
- 910 - Babam , ege yok imiş,
Babam, ege nerede,- der.
-Abdaramı* açiver,
Abdarama bak!- der.
Abdarada da yoktu.
- 915 Ondan sonra söyledi Eleman:
E, çocuğum , Er Töştük,
Çolak Kavak'ın dibinde,
Taş ocağa dayayıp koydum ben,
Orada egen kalmıştı,
- 920 Gidip aliver çocuğum!
Bunu işitip Er Töştük,
Evden çıkıp gitti derler,
Altı ayaklı ala atına
Biniverdi Er Töştük.
- 925 Yedi ayaklı yağız atına,
Biniverdi ErTöştük.
Kenceke'nin kapısının
Önünden geçti Er Töştük.
Ondan sonra söyledi Kenceke:
- 930 Hey, kocam, Er Töştük!
Oraya çekip, geri çek!
Atını deneyeyim
Oraya çekip, geri çek!
Gocuğunu deneyeyim!

* *abdaram* Büyük tahta sandık.

- 935 Altı ayaklı atının,
Topuğu ince, taş batar,
Alnı ince, güneş vurur,
Yazı yaylada geçirirsin, Töştük,
Yaz sıcağına kalırsın, Töştük,
940 Kışı kışlakta geçirirsin, Töştük,
Kış soğuğuna kalırsın, Töştük,
Boşuna ölürsün, Töştük,
Üzerindeki ipek elbise, Töştük,
Pamuğu ince gocukmuş, Töştük,
945 Karının atı demezen, Töştük,
Çal Kuyruk'a biniver, Töştük,
Karının gocuğu demezen, Töştük,
İpek elbisemi giyiver, Töştük!
Ondan sonra söyledi Er Töştük:
950 -Kadın benim değilse, kimin?
At benim değilse, kimin?
Gocuk benim değilse, kimin?
Çal Kuyruk'a bindi derler,
İpek elbiseyi giydi derler,
955 Ondan sonra söyledi Kenceke:
Hey, kocam, Er Töştük,
Oraya çekip, geri çek, Töştük!
Atını deneyeyim, Töştük!
Oraya çekip, geri çek,
960 Gocuğunu deneyeyim, Töştük,
At sahibini bulmuş, Töştük,
Gocuk sahibini bulmuş, Töştük!
Töştük yürüeverdi,
Onu görüp Kenceke,
965 Arkadan koşuverdi:
-Hey, kocam, Er Töştük,
Atının başını çeviredur, Töştük!
Sürüp mihir çok veren, Töştük,
Emanet bahtsız ben burdayım, Töştük,
970 Sürüp mihir çok veren, Töştük,
Sevgilin bahtsız ben burda, Töştük,
Bizimkinde gecelenip sonra git, Töştük!

- Hediyeni alıp sonra git, Töştük!
 Töştük geldi evine,
 975 Bel kuşağından yatak serdi derler,
 Perdesini kurdu derler,
 Kenceke ile Töştük
 Bellere sarılıp yattılar derler,
 Kuçaklaşıp yattılar derler,
 980 Emaneti alınca ,
 Şafak söküp, güneş doğarken,
 Töştük evden çıktı derler,
 Çal Kuyruk'a bindi derler,
 Ondan sonra söyledi Kenceke:
 985 -Hey, kocam, Er Töştük,
 Geri çekip duradur, Töştük!
 Bir sözüm var söyleyeyim, Töştük!
 Senin gelinceye kadar kocam, Töştük,
 Kara kısırakla Çar İngen, Töştük,
 990 Her ikisi de doğursa, Töştük,
 Ant ile şartlar boynuma, Töştük,
 Sen gelinceye kadar kocam, Töştük,
 Sıkıca sarılmış kuşağı çözsem, Töştük,
 Kederli sesimi ben gidersem, Töştük,
 995 Ant ile şartlar boynuma, Töştük,
 Canına kurban olayım, Çal Kuyruk,
 Er Töştük'üm kocamı,
 Uyuduğunda kaldırın!
 Ağladığında tesselli edin!
 1000 Bilmediğini bildirin!
 Doymadığında doyurun!
 Ölmüş canını diriltin!
 Sönmüş ateşini yakın!
 Hey, Töştük'üm, kocam,
 1005 Esen gidip, sağ gelin!
 Sağ selamet, esen ol!
 Bu sözünü söyleyip Kenceke
 Ağlaya ağlaya kaldı derler.
 Sağlam doğan Er Töştük
 1010 Koşturup adi tırıs yürüyüşle,

- Koşarak gitti dört nala,
 Çal Kuyruk durakladı:
 Bahadır, sahibim, Er Töştük,
 Benim gördüğümü gördün mü?
 1015 Öğrendiğimi öğrendin mi?
 Çolak kavağın dibinde,
 Celmogus kocakarı oturuyor,
 Töştük geri dönsün diye,
 Demir iyrek* karnını
 1020 Kazmıyor mu?
 Kamçılanmamış kara butumu,
 Kamçıyla vur Er Töştük!
 Koyun kadar kaslarım olsun,
 Tavşan kadar ayaklarım uzasın!
 1025 Bulutlu göğün altından
 Sıkı sıkı otların üstünden
 Uzakalara hızlı uçayım!
 Celmogus kocakarının
 Yanına birden ineyim!
 1030 "Selamünaleyküm anne!" diye söyle,
 "Aleyküm selam" diye kocakarı söyler,
 "Eğemi alıp versene" diye söyle!
 "Oturursam ben kalkamam,
 Kalkarsam oturamam"
 1035 Diye söyler ondan sonra kocakarı.
 "Arkanda çok kişi,
 Neyin var?" diye, sen söyle!
 Arkaya bakar bu kocakarı
 O an , sen, Er Töştük,
 1040 Atmacadan daha iyi kapıcı ol,
 Eğeni alıp kaç,-der,-
 Seni kovar bu kocakarı,
 Ağzımı aç! Gözlerini yum.
 Ondan sonra Er Töştük,
 1045 "Deh" diyerek kamçıyla vurdu idi,
 Bulutlu göğün altından,
 Sıkı sıkı otların üstünden

* *iyrek* Deri temizlemek için kullanılan bir aygıt.

- Uçtu Çal Kuyruk,
 Bu kocakarının yanına
 1050 Birden indi Çal Kuyruk:
 -Selamünaleyküm, kocakarı!
 -Aleyküm selam, delikanlı!
 -Eğemi alıp ver, kocakarı!
 -Oturursam, çocuğum, kalkamam,
 1055 Kalkarsam, çocuğum, oturamam,
 -Arkanda çok kişi ,
 Ne var, kocakarı?
 Kocakarı arkaya baktı
 Çal Kuyruk tavşandan daha alçak oldu,
 1060 Töştük atmacadan daha iyi kapıcı oldu,
 Eğeyi alıp kaçtı derler,
 Kocakarı kalkıverdi derler,
 "Vur! iyreğim vur!" dedi,
 Fırlatarak attı derler,
 1065 Çal Kuyruk'un kuyruğunu
 Bir az parçalayıp düştü derler,
 Bükülerek geldi bu kocakarı,
 İyreği alarak durdu derler,
 Daha bir defa fırlatıp attıderler,
 1070 Ulaşmadan düştü iyreği,
 Kocakarı ondan sonra kaçtı derler,
 Er Töştük'e bildirmeden,
 Çal Kuyruk bu kocakarıyı
 Altına alıp butundan,
 1075 İki kadeh kadar eti
 Çal Kuyruk koparıp aldı.
 Kocakarı altına yapıverdi:
 -Canına kurban olayım, Töştük,
 Benim gibi annen yok muydu, Töştük,
 1080 Benim gibi ihtiyar (anne-baba) yok muydu, Töştük,
 O aldığın Kenceke'ye, Töştük,
 Yemek pişireyim, Töştük,
 Atına bakıcı olayım, Töştük,
 Ateşinle gireyim (çadırına),
 1085 Külünle çıkayım (çadırından),

- Çal Kuyruk'un dizginini, Töştük,
 Canına kurban olayım çeksene, Töştük!
 Bu sözü işitip Er Töştük
 Çal Kuyruk gibi iyi atın
- 1090 Dizginini çekip aldı derler,
 Altındaki açık göz kocakarı
 Gözden kayboldu derler,
 Çal Kuyruk ağlayıverdi:
 -Söz söylesem ,sözü duymaz,
- 1095 Ahmağa neden katıldım?
 Söylersem, dinlemez,
 Budalaya neden katıldım?
 Kocakarı oturaverip,
 Ev kadar taşı teptiydi,
- 1100 Yerin altına indiymi,
 Çal Kuyruk gibi bu iyi at
 Dizginini dişledi derler,
 Yer altına girdi derler.
 Töştük yere inince,
- 1105 Yerin altı sallandı,
 Kocakarının izinden takip etti derler,
 Kurdun izi gibi oldu,
 İzlemeye devam etti,
 Kaplanın izleri gibi oldu.
- 1110 İzlemeye devam ederken,
 Bir kulağını sermiş,
 Bir kulağıyla örtünmüş,
 Altaki dudağı kokuşmuş,
 Üsteki dudağı donmuş,
- 1115 Elleri Hokant'a ulaşmış derler,
 Ayakları Buhara'ya ulaşmış derler,
 Bir alp orada yatmıştı.
 Töştük yanına keldi:
 -Ellerin Hokant'a ulaşmış,
- 1120 Ayağın Buhara'ya ulaşmış,
 Alt dudağın kokuşmuş,
 Üst dudağın donmuş,
 Ne biçim yatan adamsın.?

- Ben yolcuym, yola çıkacağım,
 1125 Yolumdan çekilsene!
 Ondan sonra söyledi yatan alp:
 - Canına kurban olayım genç yiğit,
 Benim adım Ay Kulak,
 Yer üstündeki Er Töştük'ün
 1130 Geldiğini işitip (bekliyorum),
 Canım sıkılınca eğleneyim!
 Töştük bu sözü işitince,
 Attan inip koştı
 Yerde yatan Ay Kulak,
 1135 Yerinden kalkıp koştı,
 İkisi birlikte kapıştı,
 İki kulağını büküp,
 Tuttu Er Töştük,
 Kırk tepeden bu alpi,
 1140 Atıverdi Töştük.
 Başın kesip alınca
 Yürüyüp gitti Er Töştük.
 Ondan sonra Er Töştük,
 Kün Kulak'ı öldürdü,
 1145 Çoyun Kulak'ı öldürdü,
 Çal Kuyruk'una binip,
 Yürüyüp gitti derler.
 Çal Kuyruk durakladı:
 - Bahadır, sahibim, Er Töştük,
 1150 Benim gördüğümü gördün mü?
 Benim öğrendiğimi öğrendin mi?
 Deminki kaçmış açık göz kocakarı
 Kırım Han'ın şehrine
 Ulaştı derler,
 1155 Kırım Han'ın evine
 Gitti Er Töştük,
 Kapıyı açıp girdi derler,
 Ayakla vurabileceğini vuruverdi,
 Yumrukla vurabileceğini vuruverdi,
 1160 Basacağımı basıp geçti derler,
 Bunu görüp Kırım Han,

- Tahtından inip (yere) oturdu,
Kırım Han'ın tahtına
Töştük çıkıp oturdu.
- 1165 Ondan sonra söyledi Kırım Han:
- Sen nasıl bir adamsın?-dedi.
- Kımızın varsa Kırım Han,
İçeyim diyen adamım,
Kızın varsa, Kırım Han,
- 1170 Kucaklayayım diyen adamım.
Soydaş dersen, soydaş olarak yenerim,
Düşmanca davransan savaşıp yenerim,
Versen kızını alırım,
Vermezsen başını alırım.
- 1175 Korkarak söyledi Kırım Han:
- Kızımı sana vereyim!
Seni güvey yaparak alayım!
Otuz gün boyunca oyunları düzenledi,
Kırk gün boyunca düğün düzenledi,
- 1180 Kızını ona verdi Han,
Bir yıl geçti aradan,
Kırım Han güveyini çağırdı:
- E, Töştük, oğlum -dedi,-
Cantakçı adlı düşman çıktı,
- 1185 Her yıl halkımı yağma eder,
Her yıl atlarımı alır,
Yerin altında gideni,
Yerin üstünden gideni
Bilmem, güveyim, bilmem,
- 1190 Onunla savaşıp gel!
Onun gelme zamanı geldi,
Onunla savaşıp gel, yavrum!
Çal Kuyruk'a bindi derler,
Yürüverdi Er Töştük.
- 1195 Kayınbabası Kırım Han
Töştük'ü yolcu etti.
Ondan sonra (yolculukta) nice günler geçti,
Çal Kuyruk ırgay* gibi oldu,

* ırgay Sert bir ağaç cinsi.

- Töştük'ün bitleri tarla kuşu kadar oldu,
 1200 Töştük gidip yattı derler,
 Çal Kuyruk Tepeye çıkıp,
 (etrafa) Bakarak duruyordu derler,
 Akşama doğru Çal Kuyruk,
 Yürüyüp geldi Töştük'e:
 1205 - Cantakçı gibi düşmanın
 Dağ kadar (bir şeyi) kaldırmıyor mu?
 Binlerce atın gürültüsünü yapayım!
 Binlerce yiğitin bağırışlarını sen yap!
 O ağızını açarak bakarken,
 1210 Çelik bıçakla vurun!
 Baş kopacağında,
 Sen beceremezsen,
 Ben sürümü görmem,
 Sen evini görmezsin,
 1215 Beyaz Kencemi görmem,
 Babanı görmezsin,
 Acımadan kamçıyla vur,
 Koyun kadar kaslarım olsun,
 Tavşan gibi ayaklarım uzansın!
 1220 Ova kadar kazı* sereyim,
 Dağın sırtı kadar yeleyi iğeyim,
 Buruşmuş tırnağımı
 Ay tabak* gibi yapayım!
 Karışmış yelemi
 1225 İpek gibi yapayım!
 Ondan sonra Çal Kuyruk,
 Binlerce atın gürültüsünü yaptı,
 Atın üstündeki Er Töştük
 Binlerce yiğitin bağırışlarını yaptı.
 1230 Cantakçı aptal kel imiş,
 Ağızını açarak bakıyordu,
 Çelik bıçakla Er Töştük
 Boynuna saplayarak vurdu derler,
 Baş kopuverdi,

* *kazı* Karın yağı.

* *Ay tabak* Büyük bir ağaç çanak.

- 1235 Gırtlaktan tuttu derler,
Silkiverdi,
Kemikleri gümbürtüyle düştüler,
Tas Keb'i* giydi derler,
Dağ gibi Cantakçı'yı ,
- 1240 Kaldırdı Er Töştük
Köyün kenarında kocakarı evine,
Cantakçıyı bırakıverdi.
Urum Hanın evine,
Koştı bu kocakarı,
- 1245 Han'a gidip söyledi derler:
Yer üstündeki Er Töştük,
Cantakçı yavrumu öldürüp ,
Dağ kadar Cantakçıyı,
Kaldırarak bana getirdi.
- 1250 Ondan sonra söyledi Urum Han:
- Korkarsa gider bu adam,
Korkmazsa gelir bu adam,
Hiç biriniz kapıyı açmayın- dedi,-
Hiç biriniz yatak döşemeyin,-dedi,-
- 1255 Hiç biriniz içecek vermeyin,- dedi.
Er Töştük (gizlice) dinliyordu,
Cantakçı'nın Tas Keb'ini
Yırtıp bıraktı,
Hanın evine yürüyüp,
- 1260 Geldi ErTöştük,
Belindeki sadağını
Çıkarttı Er Töştük,
Evin üzerine koydu derler,
Kaldıramadı sadağı,
- 1265 Bu ev param parça oldu:
- Bu ne biçim kötü evmiş,
Ak kamıştan yapılmış ev mi?
Bir tane ok çıkardı
Evi destekledi derler.
- 1270 Eve Töştük girdiğinde,
Hiç kimse kapıyı açmadı,

* *Tas Kep* Büyülü bir giysi.

- Töştük tepiverdi,
 Teptiği adamın
 Göğüsü param parça oldu,
 1275 Töştük yumruk attı ,
 Yumruk attığı adamın,
 Göğüsü param parça oldu,
 Töştük (ayakla) basıverdi,
 ayakla bastığı adamın
 1280 Göğüsü balçık oldu.
 UrumHan bunu görüp,
 Tahtından inip (yere) oturdu,
 Urum Han'ın tahtına ,
 Çıkıp oturdu Er Töştük.
 1285 Korkarak sordu Urum Han:
 -Sen nasıl bir adamsın?- dedi.
 -Kızımın varsa UrumHan,
 Kızımın içmeye geldim,
 Kızın varsa Urum Han,
 1290 Kızını kucaklamaya geldim,
 Soydaş dersene, soydaş olarak yenerim,
 Düşmanca davranırsan savaşarak yenerim.
 -Kızımı vereyim!-dedi (Urum Han).
 Henüz doğurmamış iri bir kırsığı kesti,
 1295 Etraftaki halkını topladı,
 Kızını evlendirdi.
 Aradan bir yıl geçti,
 Urum Han söyledi Töştük'e:
 - Kaşan Kara Alp düşmanım var,
 1300 Onunla savaşıp gel!- dedi.
 Yürüyüp gitti Er Töştük,
 Yürüye yürüye zaman geçti,
 Çal Kuyruk ırgay gibi oldu,
 Biti tarla kuşu gibi oldu.
 1305 Çal Kuyruk bitap düştü,
 Artık yürüyemez oldu derler,
 Arka üstü düştü Çal Kuyruk,
 Ağızını açakaldı derler,
 Gözü yaşardı derler.

- 1310 Attan inip Er Töştük,
Başını kucakladı:
-Babam yokken, Çal Kuyruk ,
Baba oldu iyi atım,
Annem yokken, Çal Kuyruk,
- 1315 Annem oldu iyi atım,
Halkım yokken , Çal Kuyruk,
Halkım oldu iyi atım,
Ölmesene, iyi atım, ölmesene!
Beni kadere bırakma!
- 1320 Çal Kuyruk başını kaldırdı:
- E, sahibim, Er Töştük,
Ne biçim idaresiz bir adamsın
On aydır (karnında) taşımış
Annen kadar var mıydım?
- 1325 Sıvazlayarak sakalını beslemiş,
Okşayarak boyunu büyütmüş
Ben baban kadar var mıydım?
Bir karında beraber yatmış,
Birlikte memeyi beraber emmiş
- 1330 Sekiz ağabeyin, sekiz kardeşin var,
Sekiz kardeşin kadar var mıydım?
Sürüyüp mihir çok verilmiş
Emanetten kurtarın, Tanrım
Kenceke kadar var mıydım?
- 1335 Gerinip ağzını açtıydı,
Töştük başını kucaklayarak,
Ağlayıverdiydi,
Sekiz canı var Çal Kuyruk'un
Üç canı öldüydü.
- 1340 Beş canı ise dirildi,
Silkinerek ayağa kalktıydı,
Ondan sonra söyledi Çal Kuyruk:
- Kafir Kaşan Kara Alp,
Tepesine kafirin
- 1345 Dört yüz adam çıkıp oturmuş,
İki kulağına kafirin
İki yüz adam çıkıp oturmuş,

- İki omuzuna kafirin
İki bin adam çıkıp oturmuş,
1350 Kendisi tüfekten ateş ederek geliyor,
Kendisi mızrakla vurarak geliyor,
Şimdi ne yapacağız Töştük'üm?
Koşturup geldi Töştük,
İkisi karşı karşıya geldi,
1355 Kaşan Kara Alp söyledi:
- Töştük gelir dediler,-der,-
Töştük'ü gördün mü?-der.
Ondan sonra söyledi Er Töştük:
- O Töştük işte benim.
- 1360 Kafir Kaşan Kara Alp
Yakasınadn tuttu,
Her ikisi kapıştı,
Alçak yer o zaman tepe oldu,
Yüksek yer o zaman çukur oldu,
1365 Ondan sonra nice günler kapıştılar,
Çal Kuyruk koşarak geldi,
Kafir Kaşan Kara Alp'ı
Töştük kaldırarak (yere) vurdu,
Başın kesip aldıydı,
1370 Halkını da yağma ettiydi,
Urum Han'a göçürdü,
Urum Han'ın kızı Ak Çenemi
Alıp gitti Er Töştük,
Evine geri döndü,
1375 Yer altında bir adamın
Çınlıyan sesi çıktıydı.
- Dur, dur, Er Töştük!
Göçerken devlerini süreyim,
Molada kısraklarını bağlayım,
1380 Ateşinle gireyim,
Külünle çıkayım!
Töştük eğilerek baktı,
Çukurun dibinde bir adam,
Parlayan gözleriyle bakıyor.
1385 Töştük çekip çıkardı:

- "Adın nedir!" diye sordu,
 "Adım Çoyun Kulak" dedi.
 Ondan sonra Çoyun Kulak
 Töştük'ün ateşiyle girdi,
 1390 Külü ile çıktı,
 Yemeğin pişiriverdi,
 Atını eyerledi,
 Acıkmış Çoyun Kulak
 Doydu, semirdi.
- 1395 Bir gün söyledi Er Töştük:
 -Çoyun Kulak atı getir!
 Ondan sonra söyledi Çoyun Kulak:
 -Kalın bağırsağı düşmüş Töştük,
 Atı sen getir,- dedi,-
- 1400 Eyerleyin ben bineceğim!
 Ak Çenem'in koynuna,
 Artık ben gireceğim!
 Er Töştük kalkarak koştu,
 Çoyun Kulak ona karşı koştu,
- 1405 Her ikisi kapıştı,
 Töştük'ü kaldırarak yere vurdu,
 Töştük'ün başını kesti.
 Öldürüp, sürekleterek bıraktı,
 Çal kuyruk'a bindi.
- 1410 Töştük'ün halkını kendi obasına göçürdü,
 Bir ırmağın başına doğru yerleşti,
 Ak Çenemi kucaklayarak,
 Yattı Çoyun Kulak
 Şafak söktü, güneş doğdu,
- 1415 Çal Kuyruk'a bindi,
 Otuz geyiği vurdu,
 (Çal Kuyruk'a) yükleyip geldi evine,
 Çal Kuyruk'u bırakmadı (otlasın diye).
 Çoyun Kulaktan Ak Çenem
- 1420 Bir erkek çocuğu doğurdu.
 Çal Kuyruk'u Çoyun Kulak
 Bütün ovalardan koşturdu,
 Bütün dağ kenarlarından koşturdu,

- Akşam vakti olunca
- 1425 Çal Kuryuk hareket edemez oldu,
Devrildi Çal Kuyruk ,
Başa, gözlere tokmakla döverek,
Çoyun Kulak yayan yedeğe alarak geldi,
Eve ulaşınca
- 1430 (yüklediği) eti indirdi,
Çal Kuyruk devrildi:
- Hey, Kuytu Dadı, atı sula!
Ondan sonra söyledi Kuytu Dadı:
- Çocukla uğraşıyorum.
- 1435 - Oturtarak bırak!- dedi.
Çocuğu oturttu,
Atı yedeğe alarak gitti.
Çocuk haykırarak ağladı,
Evden bağırdı Çoyun Kulak:
- 1440 - Hey, Kuytu Dadı, Kutu Dadı,
Çocuk ateşe düştü,-der,-
Alsana bu çocuğu.
- Atı ne yapacağım Çoyun Kulak?
Kesilmiş olsun,yürümüyor, bırakıver!
- 1445 Kuytu Dadı bırakıverdi,
Çal Kuyruk serbest kalarak etrafa bakıyordu,
Çoyun Kulak eve girdi.
Ondan sonra duran Çal Kuyruk
Kuyruğunu dikerek ve kış atarak gitti,
- 1450 Er Töştük'ün öldüğü yere geldi,
Töştük'ün cesedini bulamadı,
Çal Kuyruk çoban köpeğe dönüştü,
Koklayıp izini buldu,
Töştük'ün bir diz kapağını buldu,
- 1455 Çal Kuyruk yutuverdi,
Ondan sonra sıçıverdi,
Dirilerek çıktı Er Töştük:
"Ne kadar çok uyudum" diye,
Çal Kuyruk'a bindi,
- 1460 Eve doğru koşturdu,
Çoyun Kulak'ın evinden

Suyu aldığı yere geldi,
Er Töştük gizlice dinliyordu,
Kuytu dadı ağlayarak geldi:

1465 - Atı semiz saklayan
Er Töştük, senden ayrıldım,
Yemekleri lezzetli hazırlayan
Kuytu Dadı, benden ayrıldın.

Ondan sonra kalktı Er Töştük:

1470 - Kuytacığım ben buradayım,- diye,
Kuytu Dadı ağlayıp koşarak geldi.

- Kuytacığım ağlama!,-dedi,-
Ak Çenem'e sen koş!

Kuytu Dadı koşarak gitti,

1475 Ak Çenem'i çağırdı(Töştük'ün bulunduğu yere).

Her ikisi görüşünce ağladı:

- Hey,Ak Çenem, Ak Çenem,

Bende gönlün var mı?,-dedi,-

Çaresizdim geledim,

1480 Şimdi de nasıl yapayım?

Ondan sonra söyledi Ak Çenem:

- Bugün ise ovaya kon,

Çoyun Kulak geyik avına gidecek,

Yarın o arada eve gel,

1485 Çaresini kendim bulayım!

Töştük ovaya kondu,

Şafak söktü, güneş doğdu,

Çoyun Kulak yayan geyik avlanmaya çıktı,

Töştük eve geldi

1490 Çocuğun beşiğin altında

Çukur kazdı Er Töştük,

Ondan sonra Ak Çenem,

Töştük'ü yatırdı,

Eline şiş verdi.

1495 Geceleyin herkes yattığı zaman

Beşikte yatan çocuğa

Şiş saptı,

Beşikteki çocuk ağladı,

Çoyun Kulak uyandı:

- 1500 - Ak Çenem, çocuk ne ağlıyor?
Ondan sonra söyledi Ak Çenem:
-Ağlayan çocuğa
Koyunlarından bir koç kes!
Atlardan bir aygır kes!
- 1505 Sığırlardan bir boğayı kes!
Develerden bir buğra kes!
- Töştük'ün hayvanları mevcut iken,
Çoyun Kulak'ın canı mevcut iken,
Hayvanlardan kesip ona ver!
- 1510 Öyle yaptı Ak Çenem,
Beşikteki çocuğa
Yaptığı yemekleri vermedi,
Çukurda yatan Töştük'e,
Yaptığı yemekleri verdi derler,
- 1515 Er Töştük yiyerek semirdi,
Ondan sonra geceleyin Er Töştük,
Şişi çocuğa saptadı.
Ondan sonra sordu Çoyun Kulak:
-Şimdi de çocuk ne ağlıyor,
- 1520 Canımı katacağım canına,
Sen ağlama garibim!
Benim canım o taraflarda,
Al Taykı yer var dedi,
Altın pınar var dedi,
- 1525 Altın pınar içinde,
Yayın sarı balıkvar,
Sarı balığın içinde,
Altın sandık var,
Altın sandığın içinde
- 1530 Gümüş sandık var,
Gümüş sandığın içinde
Kırk kara kuşcağız canım var,
Onu bulup katarım!
Çocuk ağlamayı kesti,
- 1535 Töştük saptlamayı kesti.
Sabahleyin Çoyun Kulak
Geyik avlanmaya gitti.

- Töştük çukurdan çıktı,
 Çal Kuyruk'a bindi,
 1540 Koşturdu Al Taykî'ya,
 Altın pınarı buldu,
 Balığı çekip çıkardı,
 Koltuğuna el soktu,
 Sandığı çekip çıkardı,
 1545 Sandığı vurarak param parça etti,
 Kırk kara kuşcağızı aldı,
 Otuz dokuz kuşcağın
 Başını koparıverdi
 Bir kuşcağızı sağ bırakıp,
 1550 Koynunda sakladı,
 Çoyun Kulak'ın evine
 Geri koştu Er Töştük,
 Çoyun Kulak'ın canını
 Er Töştük tuttu,
 1555 Sıktı kuşcağızı,
 Canı ağızına geldi derler,
 Evden çıktı Çoyun Kulak:
 -Adına kurban olayım Töştük,
 Kendine kurban olayım Töştük,
 1560 Parmak kadar olduğum zamandan beri beslediğim
 Tırnak kadar olduğum zamandan beri topladığım
 Taş tepeye koyduğum ,
 Altın gümüş vereyim,
 Canımı ver Er Töştük!
 1565 Gözünü açıp yumdukça
 Altın gümüş getirdi,
 "Canımı ver!- diye rica etti,
 Bunu görüp Er Töştük
 İşte al ! diye başı kopardı,
 1570 Çoyun Kulak ölüverdi.
 Ak Çenem'i Er Töştük,
 Ak devenin sütüyle temizledi,
 Yeniden nikah kıydı,
 Ak Çenem'le birlikte yattı.
 1575 Sabahleyin göçtü Er Töştük:

- Hey, Ak Çenem, Ak Çenem,
Çocuğunu öldürüp gel,-diye-
Töştük göçerek gitti.
Arkadan göçe yetiştiğinde,
1580 Ak Çenem'i gördüğünde
(yanına gelip) Sordu Er Töştük:
- Hey, Ak Çenem,Ak Çenem,
Kafirin bu çocuğunu
Nasıl öldürdün?
- 1585 Ondan sonra söyledi Ak Çenem:
- Karnımdan çıkan yavruyu,
Öldüremedim, Töştük
İpiyle sıkça
Bağladım Er Töştük!
1590 Bunu işitip Er Töştük,
Geri gitti çocuğa,
Bağlanmış bu çocuk
İpi koparmış,
Yere oturup ağladı:
- 1595 - Altı gün (daha) oturup,
Babamı ararım ,
İki gün daha oturup,
Annemi ararım,
Töştük, seni gebertirim,
- 1600 Kızartmadan kanını içerim,
Derini delmeden emerim .
Bu sözü işitip Er Töştük,
Attan inerek koştu,
Çelik bıçağını çekip çıkardı,
- 1605 Çocuk yerinden kalktı,
Töştük ile güreşmeye başladı,
Çocuk ile Töştük her ikisi,
Birden düştü,
Çocuk Töştük'ün üzerine
- 1610 Bir ayağını attı.
Ak Çenem atını koşturarak geldi,
İpekten yapılan ipiyle,
Düğüm yaptı,

- 1615 Çocuğun boynuna taktı,
 Çal Kuyruk'un kuyruğuna,
 Bu ipi bağladı,
 Ak Çenem Töştük'ü
 Belinden kucakladı.
 Çal Kuyruk çocuğu
 1620 Çekip yürüeverdi,
 Yamaçtaki kızıl taş
 Üzerinden aşaya kadar sürükledi,
 Taşlık yerde kara taş,
 (üzerinden) gürültüyle sürükledi,
 1625 Çal Kuyruk bu çocuğu ,
 Er Töştük'ün yanına
 Getirip bıraktı,
 Ondan sonra kalktı Er Töştük,
 Çelik bıçağı çekip çıkardı,
 1630 Çocuğun başın kesiverdi,
 Kemiklerini ateşte yakıverdi.
 Ak Çenemi alıp yürüdü ,
 Zevk içerisinde müreffeh bir şekilde yaşıyordu.
 Ak Çenem gebe kaldı,
 1635 Bir sene geçti. Ak Çenem,
 Erkek çocuğu doğurdu derler,
 Bir Bilek adının verdiler.
 Göç etti buradan Er Töştük,
 Put gibi demir kuşanmış,
 1640 Buz gibi demir donanmış,
 Elleri Hokant'a ulaşmış,
 Ayakları Buhara'ya ulaşmış,
 Yolda bir alp yatıyormuş,
 Er Töştük'ü görünce,
 1645 Kalkarak söyledi bu alp:
 -Canına kurban olayım, Tanrım,
 Töştük sana kötülük yapmazsam!
 Başını koyun gibi kesmezsem!
 Kanını su gibi dökmezsem!
 1650 Çoyun Kulak can dostumu,
 Öldürdün sen, Töştük!

- Bu söz söyleyip Demir Kulak
Yerinden kalkarak koştı,
Töştük inerek koştı,
1655 Töştük'ü kaptı,
Çukura attı Töştük'ü.
Ondan sonra Demir Kulak,
Ak Çenem'i aldı derler,
Duru sulu bir pınarın
1660 Başına doğru yerleşti derler.
Töştük'ün çocuğu Bir Bilek,
İki gece geçmeden "anne" der,
Altı gece geçmeden "baba" der,
Eve girdi Bir Bilek,
1665 Çocuklar önüne geldiler,
Ateşin yanına oynayarak geldi,
Bir Bilek oturuverdi,
Kül ocakta savurdu.
Demir Kulak kızdı:
1670 - Şu pislige bak!
Ondan sonra söyledi Bir Bilek:
- Dışardan gelip baş köşe benimki,
Yandan gelip, yorgan benimki,
1675 Otursam, kendi evimde oturdum,
Kalkarsam, kendi evimde kalktım.
Demir Kulak alp söyledi:
-Baba, kan kuşacak adamı gördünmü?
Ateşin yanındaki maşayı,
Demir Kulak tuttu,
1680 Bu çocuğu vurmak için el kaldırdı.
Demir Kulak'ın elindeki,
Maşayı çocuk çekip aldı.
Maşayı ile Demir Kulak'ın,
Başını döverek gürültüyle,
1685 Yere devirerek öldürdü.
Anneye çocuk sordu:
- Anneciğim, babam nerede?- diye.
Babasına Ak Çenem
Getirdi derler.

- 1690 Babasını - Er Töştük'ü,
 Çukurdan çekip çıkardı,
 Çukurda yatan Er Töştük'ün
 Sakalı kuğu gibi beyaz oldu,
 Gözleri karganın gözleri gibi (kırmızı) oldu,
- 1695 Kendisi zar gibi oldu.
 Çal Kuyruk'a Er Töştük'ü
 Bindirdi Bir Bilek.
 Töştük'ün terkisine
 Bir Bilek oturup,
- 1700 Eve doğru gidiyor.
 Arkadaki Bir Bilek
 Töştük'le alay etti:
 - Babacığım, savaştığın düşmanın kökü kurusun,
 Güttüğün davan kurusun.
- 1705 Çocuğa darıldı Er Töştük:
 - Geçen zamanlarda, gençlikte,
 Ay Kulak'ı öldürdüm,
 Kün Kulak'ı öldürdüm,
 Çoyun Kulak'ı öldürdüm,
- 1710 Cantakçıyı öldürdüm,
 Kaşan Kara Alp'ı öldürdüm,
 Çoyun Kulak'ı öldürdüm,
 Belim inceldiğinde,
 Gözlerim battığında,
- 1715 İhtiyarlık geldiğinde,
 Artık bizi düşürdün.
 Ondan sonra söyledi Bir Bilek:
 - Canına kurban olayım babacığım,
 Şaka söylüyorum babacığım.
- 1720 Bunu söyleyip Bir Bilek,
 Babasının boynuna sarılır.
 Darılmaktan vaz geçti Er Töştük,
 Geri dönüp eve geldi,
 Yemeğe doydu Er Töştük,
- 1725 Sırtın üstüne yattı derler,
 Bir Bilek oynuyordu:
 - Gel bakalım ! -diye Er Töştük,

- Bir Bilek'i çağırđı.
Göğüsüne bindirdi,
1730 Eğlendirip sevdi derler:
Aldey* yavrum Bir Bilek
Damağı büklümlü gözükür,
Söz ustası olacak Bir Bilek.
Baldırı büyük gözükür,
1735 Pehlivan olacak Bir Bilek,
Parmağı geriye doğru kıvrılmış,
Usta olacak Bir Bilek,
Aldey çocuğum Bir Bilek!
Kaldırđığında çocuğunu,
1740 Nazarı değdi çocuğa ,
Bir Bilek'in ağızından
Kan geldi , ölüverdi.
Töştük acı acı ağlayıp bağınyordu,
Ak Çenem ağladı.
1745 Ölmüş Bir Bilek'in (mezarını)
Ak sarayla donattı
Mavi sarayla donattı
Töştük ondan sonra göç edip,
Kırım Han'a ulaştı
1750 Ölen dirilmiş gibi oldu,
Sönen yanmış gibi oldu,
Çal Kuyruk sükunet içindeydi,
Çal Kuyruk düş gördü,
Töştük'ün yanına koştı:
1755 - Sahibim, Er Töştük,
Halkını özlemeyen yiğit olmaz,
Sürüsünü özlemeyen at olmaz,
Sen halkını özledin,
Ben sürümü özledim
1760 Sen evini özledin,
Ben Kenceke'yi özledim.
Töştük, halka gidelim,
Töştük Kırım Han'a gitti,
Kırım Han'a söylemiş derler:

* *aldey* Ninnilerin sonuna ilave edilen nakarat.

- 1765 - Hanım yurdumu özledim,
Hanım, halkımı özledim,
Gideyim,-dedi,-evime!
Ondan sonra söyledi Kırım Han:
- E, çocuğum, Er Töştük,
- 1770 Ne alacaksın?-dedi.
Ondan sonra söyledi Er Töştük:
- Kırk kervan sart alacağım,
İki karımı alacağım,
Başka bir şeye gerek yok.
- 1775 Kırk kervan sart aldı,
İki karısını aldı,
Eve doğru yürüyüp gitti derler.
Yerin tam ortasına geldi,
Bir çınar duruyormuş,
- 1780 Ucu az kalsın göğe degecekti,
Çınara bir ejderha
Tırmanıyormuş.
(Çınarın) ucundaki kara kuşun
İki yavrusu varmış,
- 1785 Bağırıp çağırıyordu iki yavru,
Töştük koşarak geldi,
Ejderha'nın bıçakla,
Belini keserek vurdu derler,
Ejderha'nın göğüsünü,
- 1790 Bir eteğine koydu,
Ejderhanın kıcını
Bir eteğine koydu,
Kavağa tırmandı,
Ejderhanın kıcını
- 1795 Kara kuşun yavrularına
Bölerek verdi Er Töştük.
Kuşlara sordu Er Töştük:
- İyiliğe ne yaparsın?
Kötülüğe ne yaparsın?
- 1800 İki kara kuş söyledi:
- Kanımın son damlasına kadar,
Başım kuru kafa oluncaya kadar,

- İyilik yapacağım -dedi,-
Akşamleyin gelecek annemiz,
1805 Göz kapağına kar yağarak,
Bıyıkları buz tutarak,
Ağlayarak gelecek annemiz,
Ecelimizin geldiği gün,
O zamandan bu zamana kadar,
1810 Neslimizi ejderha
Yermiş,-dedi,-
Annemiz sabah giderken,
Vasiyetini söyleyip gittiydi,
Artık akşam gelince,
1815 Gözlerin yaşı koyun kadar,
Tay kadar dolu olurdu,
Sen hiç korkmayın!
Biri gelen Töştük'ü
Bağrına basıp yattı,
1820 Biri ejderhanın göğüsünü
Bağrına basıp yattı.
Akşam oldu, dolu geldi takırtarak,
Yavrular: İşte! İşte!,-dedi,-
Annemizin gözlerinin yaşı.
1825 Siyah fırtına geldi,
Yavrular: İşte! İşte!,-dedi,-
Annemizin kanatının genişliği,
Annesi gelip söyledi derler:
- Hiç böyle bir günde sağlam kalmayan yavrularım,
1830 Bu günde sağlam kalır mı?
Hiç böyle bir ayda sağlam kalmayan yavrularım,
Bu ayda sağlam kalır mı?
Neslimin büyüme zamanı geldi mi?
Yoksa ölme zamanı geldi mi?
1835 Gürleyerek geldi annesi,
Çınarın tepesine konamadı,
Ev kadar olan kara taşa,
Onun üzerine kondu da,
Sinirlenerek Kara Kuş
1840 Taşı tuttuysa,

- Ev kadar olan kara taş
 Param parça olduydu,
 Büyük hızla uçtuysun,
 Kavağa yaklaşıp konduydu,
- 1845 Kavağı silktiymi.
 -Anne !- dediler yavrular,-
 İyiliğe karşılığını nasıl vereceksin?
 Kötülüğe karşılığını nasıl vereceksin?
 Ondan sonra söyledi Kara Kuş:
- 1850 - Başım kuru kafata oluncaya kadar
 Kötülüğe yavrularım,
 Kötülük yaparım,- dedi,-
 Başım kuru kafa oluncaya kadar
 İyiliğe, yavrularım,
- 1855 İyilik yaparım,-dedi.
 Yavrular gülerek söylediler derler:
 - Kötülüğü gösterelim mi?
 İyiliği gösterelim mi?
 Kötülüğü gösterin,-dedi.
- 1860 Elderhanın göğüsünü
 Kuşun yavruları gösterdi,
 Annesi ejderhayı
 Tamamıyla yutuverdi:
 - Artık iyiliği göster!
- 1865 - Anne yutacaksın.
 - Yavrularım, onu yutsam,
 Bana kalan iki yavrum,
 İkinizi yutmuş olurum!
 - Gerçeğini söyle anne.
- 1870 - Parlayan ilkbahar lanet etsin!
 Gürleyen güz lanet etsin!
 Er Töştük'ü gösterdiler.
 Onu görüp Kara Kuş
 Yakalayarak yutuverdi,
- 1875 İki yavru kızdı:
 - Bırak kurumuş kafatası,-diye hıçkıldılar.
 Kara Kuş bırakıverdi,
 Töştük gençleşti.

Ondan sonra söyledi Er Töştük:

- 1880 Kara Kuşum anneciğim,
Yerin üstünde halkım var,
Yerin üstünde annem var,
Yerin üstünde babam var,
Yerin üstünde ağabeyim var,
1885 Aldığım karım da var,
Yerde yetişen hayvanlarım var,
Alp Kara Kuş anneciğim,
Beni çıkartsana artık.

Ondan sonra söyledi Kara Kuş:

- 1890 Yavrum, götürüyüm!
Şimdi de kırk keçiyi kesin !
Etini bir yanıma eşit koy!
derisine su koy!
Bir yanıma eşit yap!
1895 Kendin boynuma bin !
Kırk keçinin etini,
Suyunu boynuma yüklet!
Seni götürüyüm!
Kavaktan indi Er Töştük,
1900 Kırk keçiyi kesti,
Kırk çanağa su koydu,
Boynuna yükletti,
Kırk kervan sardı
İki karısıyla
1905 Üzerine yükletti.
Alp Kara Kuş kanatlarıyla sallayarak
Onları alarak uçup gitti derler,
Epey uzaklaşınca
Arkaya boynunu çevirdi,
1910 Kırk keçinin etini
Derilerindeki suyu ile,
Kara kuşun ağzına attı,
Kırk defa dönerek ,
Çıktı (yer yüzüne) Kara Kuş:
1915 - Hey, yavrum, Er Töştük,
Yer nasıl gözücüyor?

- Yer üzük* gibi gözüküyor.
 - Şimdi de nasıl gözüküyor?
 - Yer teğelti gibi gözüküyor.
- 1920 Kırk keçinin eti bitti,
 Uçan Kara Kuş
 Arkaya boynunu çevirdi,
 Töştük bir gözünü oyup çıkardı,
 Bacağından çanak kadar eti kesiverdi,
- 1925 Kara Kuşun ağzına
 Gözünü, etini attı derler.
 Yer üstüne götürdü,
 Töştük bütün mülkünü
 Kırk kervan sart ile
- 1930 Yere indirdi.
 Ondan sonra söyledi Kara Kuş:
 - Töştük, yavrum başına
 Kötü şeyler gelirse,
 Şu taktığım tüyü,
- 1935 Yakın Er Töştük,
 Nerede olursam yetişeyim!
 Sağ ol Töştük! dedi.
 Töştük'ü yutuverdi,
 Kalkıp kusuverdi,
- 1940 Er Töştük'ün oyduğu
 Gözü eski haline geliverdi derler,
 Er Töştük'ün kestiği
 Eti yerine geliverdi.
 Ondan sonra uçtu Kara Kuş,
- 1945 Yerin altına inip gitti.
 Yer üstüne çıkınca
 Herkes eşyaları yükledi,
 Er Töştük başına
 Kazan kadar sarık sardı derler,
- 1950 Yürüyerek göçmeye başladılar,
 Yerini tanıdı Töştük,
 Giderken bir ovada
 Kara kısrak doğuruyor,

* *üzük* Çadırın üst bölümünü kapatmak için kullanılan bir parça keçe.

- Çar İngen doğuruyor,
 1955 Yürüyüp giderken,
 Beline bağladığı kuşak boşanmadı,
 Üzgün sesini değiştirmede,
 Eteği elek olmuş,
 Yeni ise yelek olmuş,
 1960 Zavallı Kenceke karısı
 Koşarak geliyor.
 Kenceke ağlayarak söyledi derler:
 - Kırk kervan başı, yaşlı molla,
 Uzaklardan gelen yolcu molla,
 1965 Oralarda kara kısırağı gördün mü?
 Çar İngeni gördün mü molla?
 - Kara kısırağın tay doğurmuş,
 Çar İngen sarı potuh doğurmuş,
 Yürümeye çalışıyorlarmış.
 1970 Kırk kervan reisi yaşlı molla,
 Töştük'ümden haber var mı, molla?
 Çal Kuyruk'tan haber var mı, molla?
 - Karganın kanadında mektup gelmiş,
 Töştük'ün yer altına indi diye,
 1975 Kaşan Kara Alp'a yenildi,
 Oralarda şehit oldu derler.
 Çal Kuyruk'un sahibi ölünce
 Arabacı Sart'in* atı oldu,
 Arabasını çekemiyordu,
 1980 Kuyruğu kesildi derler,
 Kulağı kesildi derler,
 Beli yağır oldu derler.
 - Kırk kervan reisi, yaşlı molla,
 Töştük'üm ölür ise, demek ki kaderi böyle,
 1985 Ölmez ise, anttan çıkan erkek değil,
 Çal Kuyruk'um ölür ise, demek ki kaderi böyle,
 Ölmez ise, anttan çıkan at değil.
 - Çok konuşan ne biçim miskinsin?
 Ben yolcuyum, yola çıkacağım, miskin,
 1990 Yolumdan çekilsene, miskin.

* *sart* Ticaretle uğraşan ve farsça konuşan halk. Ufak tüccar.

- Töştük yürüyüp gitti derler,
Kence'm bakakaldı.
Er Töştük'ün karaltısı
Gözükmeyecek olunca
- 1995 Kenceke koşarak yetişti:
- Bir haykırış gök yüzünde olur,
Bir haykırış yerde olur,
Kırk kervan reisi , yaşlı molla,
Töştük'üm buralardan ayrılırken, molla,
- 2000 Siyah bıyıklı çocuk gibiydi, molla,
Çal Kuyruk buralardan ayrılırken, molla,
Gri atım kendisi gibiydi, molla,
Töştük'üm buralardan ayrılalı, molla,
Seksen sekiz yıl geçti molla.
- 2005 Çekip giderken, molla,
Töştük'üme denk gelen bir erkek idin,
Çekip giderken , molla,
Çal Kuyruk'a denk gelen bir at idi.
- Töştük'ün o zaman mahfolsun!
- 2010 Çal Kuyruk'un çürüsün!
Biz tüccar kişi idik,
Asla öyle demeyin!
Töştük yürüye verdi,
Kence dimdik bakarak durakaldı,
- 2015 Arkadan koşarak,
Kence bir daha yetişti derler:
- Atının başını çeviredur, molla,
Çevirip duradur, molla,
Biz yetim, dul olmuşuz, molla,
- 2020 Beyaz giysilere ulaşamaz olduk, molla,
Açık sarı başlı koyunlarımı, molla,
Şimdi yakalayıp satarız, molla,
Beyaz giysileri satın alırız, molla,
İlerde bir köy var,
- 2025 Köyün yanında bataklık var,
Öterek uçan kaz var,
Şu köyün önünde
Bağısız boz otağ var,

- Şu boz otağın arkasında
 2030 Konun, molla,
 Kurbanlık tay vereyim, molla,
 Açık sarı başlı koyunlardan, molla,
 Şimdi yakalayıp satayım, molla,
 Çıplak zorbalık olmuşuz, molla,
 2035 - Senin gibi yetim kişiye, miskin,
 Hayır olsun diye veririz, miskin,
 Bedavaya verip gideriz, miskin,
 Kara kısrığı getir, miskin,
 Çar İngen'i getir, miskin.
 2040 Kenceke geri koştu,
 Töştük yürüyüp gitti,
 Bir yığın köy gözüktü,
 Bu köyün önünde,
 Bağısız boz otağ,
 2045 Boz otağın arkasında
 Töştük yüklerini indirdi.
 Kence Çar İngen'e binerek,
 Potukunu önüne alarak,
 Kara kısrığı sürerek
 2050 Evine geldi Kenceke.
 Kısrığı ile deveyi sağdı,
 Bir ağız çıktı,
 Pişirdi, soğuttu Kenceke,
 Konuklarını çağırdı,
 2055 Babasını Elemanı,
 Sekiz oğlunu çağırdı.
 Ondan sonra Kenceke,
 Doldurup sundu derler:
 - Töştük kocam ölmüş,
 2060 Onun şerefine içiniz!
 "Çocuğumun şerefine!" diye
 Babası Eleman içti.
 Sekiz ağabeyi söylemeden içti,
 Ondan sonra Kenceke,
 2065 Dışardan koyun getirdi:
 -Kırk kervan reyisi, yaşlı molla,

- Töştük kocamın rahmetine
Dua etsene molla.
Töştük onu duyunca,
2070 Ağzı hafifçe kımıldadı:
"Töştük'ün rahmetine" diye
Getirilen koyunun boğazını kesti,
Göz yaşlarını tutamadı,
"Eşyalarımıza biz gidelim" der.
- 2075 Kapı açtı Kenceke,
Töştük dışarı çıktı,
Töştük gidince
Kenceke kapıyı sert bıraktı.
Eleman'ın evinde
- 2080 Büyük ateş gözüktü
Töştük o tarafa yürüdü,
Babasının evine girdi,
Ateşin yanına oturdu,
Gömleğin yaydı, bitlerine baktı,
2085 Kaftanını serdi,
Sırtını ateşte kuruttu.
Öbür yanda oturan annesi,
Hiçkırıp ağladı.
- Anneciğim ne ağlıyorsun,-dedi,-
- 2090 Ahirete giden Töştük'ümün
Sırtında fincan kadar kırmızı beni var,
Senin benin ona benziyor.
- Şu Töştük çocuğunuz ben idim,
-Çocuğum çoktan ölmüştü.
- 2095 Hayır anneciğim ben idim.
Anneciğim memenizi sağ -
Çocuğun isem, anneciğim,
Memenizden süt çıkar
Memesine baktı kocakarı,
- 2100 Süt çıktı, sağıverdi.
Töştük ağzıyla kapıverdi,
Annesi Töştük'e sarıldı.
Babası kucaklayıp ağladı,
Sekiz miskin kardeşin evleri yakınmış,

- 2105 Hepsi yanına gelerek sarılıp kucakladılar,
Kenceke koşarak geldi,
Töştük'ün (kalabalığın içinde ancak) eli gözükmüştü,
Er Töştük'ün o eline
Kenceke sarıldı.
- 2110 (Eritilmiş) kurşun gibi bir yandan bir yana aktı
(Eritilmiş) demir gibi kaynayarak
Yapıştı Er Töştük,
İki kova su getirdiler,
Onların arasına su döktüler,
- 2115 Ölen dirilmiş gibi oldu,
Giden dönmüş gibi oldu,
Eksiği olanı doldu,
Er Töştük'ü Kenceke
Elinden tuttu,
- 2120 Yanına alıp evine götürdü,
Kence'm kapıyı açarken ,
Çal Kuyruk gelip boynuna
Boynunu koydu derler,
Çal Kuyruk'u dilinden
- 2125 Kenceke tuttu,
Ağzını silkiverdi:
- Kesilmiş olun Çal Kuyruk,
Er Töştük düşmanlık yaptı,
Sana ne oldu Çal Kuyruk,
- 2130 Geçen gün hıçkırarak geldiğimde
Arkandan koşarak geldiğimde
Bir sırrını açsaydın!
Bu dünyada Çal Kuyruk,
Yüzünü görmek istemiyorum,
- 2135 Gönlümü kırdın Çal Kuyruk.
(İpinden) silkiverdi,
O yerde Çal Kuyruk'un ,
Ağzının köşeleri koptu.
Şafak sökünceye kadar Çal Kuyruk
- 2140 Ağlayarak durdu dışarda.
Kenceke yatak serdi,
Er Töştük:"Yatayım" dedi.

Kence'nin koynuna girdi,
Uçan tarla kuşu oldular,
2145 Kence ile Er Töştük,
Sonsuza kadar karı koca oldular.

